

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ

ให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม

วัดโสมนัสราชวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา

Study of the Result to Bring up Self and Social Responsibility according to Buddhist

Pupils Principle of Matthayom 1-3 for Phraprariyadtidhamma School

Watsothornvararam Chachoengsao Province

โดย

นางอัญชลี โองเจริญ

นายภูริทัต ศรีอร่าม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดโสมนัสราชวรวิหาร

จังหวัดฉะเชิงเทรา

พ.ศ. 2552

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 601652045

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ
ให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

**Study of the Result to Bring up Self and Social Responsibility according to Buddhist
Pupils Principle of Matthayom 1-3 for Phraprariyadtidhamma School
Watsothornvararam Chachoengsao Province**

โดย

นางอัญชลี โองเจริญ

นายภูริทัต ศรีอร่าม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดโสธรวราราม
จังหวัดฉะเชิงเทรา

พ.ศ. 2552

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 601652045

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

**Study of the Result to Bring up Self and Social Responsibility according to Buddhist
Pupils Principle of Matthayom 1-3 for
Phraprariyadtidhamma School Watsothornvararam Chachoengsao Province**

By

Mrs.Unchalee Ongjarean

Mr.Phurithat Sri-aram

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Academic Service Center of Wat Sothornvararam, Chachoengsao.

B.E. 2552

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 601652045

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา
ผู้วิจัย:	นางอัญชลี โอ่งเจริญ นายภูริทัต ศรีอร่าม
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา
ปีงบประมาณ:	2552
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อเปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .945 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ ตอนที่ 2 แบบวัดความรับผิดชอบ โดยตรวจให้คะแนนแบบวัดความรับผิดชอบ ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและทดสอบผลความคงทนของการทดลอง เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมทั้งหมดแล้วเป็นระยะเวลา 1 เดือน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้

แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ โดยหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่าก่อนการทดลอง เมื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบก่อนการทดลองและหลังการทดลองแล้วพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. เปรียบเทียบผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

Research Title: Study of the Result to Bring up Self and Social Responsibility according to Buddhist Pupils Principle of Matthayom 1-3 for Phraprariyadtidhamma School Watsothornvararam Chachoengsao Province

Researchers: Mrs.Unchalee Ongjarean
Mr.Phurithat Sri-aram

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Academic Service Center of Wat Sothornvararam,
Chachoengsao.

Fiscal Year: 2552 / 2008

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

the research this time have the objective, for study reinforcing responsibility builds [wasp] oneself and the social follow Buddha line for period student 3 monk school split to condemn temple Ministry of Public Health fungus fungus dharma, Chachoengsao province, and for compare with reinforcing responsibility builds [wasp] oneself and the social follow Buddha line for period student 3 monk school split to condemn temple Ministry of Public Health fungus fungus dharma, Chachoengsao province, before and instruction back follows the conspiracy manage to learn like [model] to train the meditation and the conspiracy manage to learn like [model], art activity, by use the way researches the manner experiences, the sample that use in the research is, level period student 3 monk school splits to condemn temple Ministry of Public Health fungus fungus dharma, Chachoengsao province, 35 persons amounts, a tool that use in the research is, like [model], responsibility temple, which, be like [model], kind scale temple about the value, (Rating Scale) 5, rank, confidence both of value equals to . 945 analyze the data by use readymade way statistics program , the statistics that use in data analysis , when 1 the data at the beginning of person inquire, the statistics that use, for example, the frequency and the percentage, when 2 like [model],

responsibility temple, by check mark like [model], responsibility temple, before attending activity the group, attending activity group back and test the durability of the experiment, when, finish the all activity sporadically already 1 time month, lead the data has that to come to analyze, data analysis uses base statistics, for example, percentage value (%), the average is (\bar{X}), and part value deviates the standard , (S.D.), and, t-test.

the research result meets that ,

1. reinforcing responsibility builds [wasp] oneself and the social follow Buddha line for period student 3 monk school split to condemn temple Ministry of Public Health fungus fungus dharma, Chachoengsao province, with the conspiracy manages to learn like [model] to train the meditation and the conspiracy manage to learn like [model], art activity, by experiment back, sample student has responsibility tall points more before the experiment, when, compare with the responsibility has before the experiment and experiment back already meet that, there is the difference important imply statistics way that .05 level.

2. compare with of reinforcing responsibility builds [wasp] oneself and the social follow Buddha line for period student 3 monk school split to condemn temple Ministry of Public Health fungus fungus dharma, Chachoengsao province, with the conspiracy manages to learn like [model] to train the meditation and the conspiracy manage to learn like [model], art activity, between the sample and the group control to have the difference important imply statistics way that .05 level which , correspond location hypothesis keeps.

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ส่งเสริมสนับสนุนและอนุเคราะห์งบประมาณเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระปริยัติกิจวิธาน ผู้อำนวยการห้องเรียนวัดโสธรวราราม คณะผู้บริหารและคณาจารย์ ที่ให้การส่งเสริมบุคลากรเพื่อการพัฒนาทักษะด้านการวิจัย ขอขอบพระคุณนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม ที่ให้ความร่วมมือในกระบวนการตอบแบบสอบถามในทุกด้าน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณส่วนงาน วิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโสธรวราราม นำโดยพระมหา พิชายมกั ปริบุญโญ และพระมหา พรภิรมย์ ปญญาวโร ที่ให้ความร่วมมือด้าน ข้อมูล เอกสารและการประสานงานในกระบวนการต่าง ๆ จนสำเร็จตามวัตถุประสงค์

คุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบให้เป็นความดี ความชอบแก่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ห้องเรียนวัดโสธรวราราม และ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม ทุกท่านทุกประการ

นางอัญชลี โอ่งเจริญ และคณะ

21 มีนาคม 2555

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด.....	3
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ.....	6
2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางพุทธศาสนา.....	11
2.3 การพัฒนาความรับผิดชอบของผู้เรียน.....	17
2.4 การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม.....	19
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	30
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	30
3.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	31
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	31
3.4 การดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล.....	35
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	47

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	47
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	47
ตอนที่ 2 ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา.....	50
ตอนที่ 3 เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม.....	52
ตอนที่ 4 เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองกับหลังการ ทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง.....	57
ตอนที่ 5 เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองและหลังการ ทดลองของกลุ่มควบคุม.....	62
ตอนที่ 6 เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่ม ควบคุม.....	67
ตอนที่ 7 เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนว พุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโสธรวรารามจังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่ม ทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง.....	72
บทที่ 5 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	77
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	77
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	79
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	84

บรรณานุกรม.....	85
ภาคผนวก.....	87
ภาคผนวก ก บทความการวิจัย.....	88
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	107
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรม ที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ.....	108
ภาคผนวก ง แบบสอบวัดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัด โสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา.....	110
ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	118
ภาคผนวก ฉ รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย.....	120
ภาคผนวก ช แบบสรุปโครงการ.....	134
ประวัติผู้วิจัย.....	142

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนข้อของแบบวัดความรับผิดชอบจำแนกตามพฤติกรรมการมีความ รับผิดชอบ.....	35
2	แสดงขอบเขตเนื้อหาของกิจกรรมกลุ่ม	3 7
3	แผนการดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่ม	38
4	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม.....	47
5	ผลการสร้างเสริม ความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม.....	50
6	ผลการสร้างเสริม ความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง.....	50
7	ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม.....	51
8	เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัด ฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม.....	52
9	เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง กับความรับผิดชอบต่อสังคม ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม.....	53

18	เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัด ฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง ของกลุ่มควบคุม.....	64
19	เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัด ฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง ของกลุ่มควบคุม.....	65
20	เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการ ทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม.....	67
21	เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อ ตนเองกับความรับผิดชอบต่อสังคม หลังการทดลองของกลุ่มทดลองกับกลุ่ม ควบคุม.....	68
22	เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัด ฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่ม ทดลองกับกลุ่มควบคุม.....	69
23	เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัด ฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่ม ทดลองกับกลุ่มควบคุม.....	70
24	เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการ ทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง.....	72

25	เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองกับความรับผิดชอบต่อสังคม หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง.....	7	3
26	เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง.....	7	4
27	เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง.....	75	75

อักษรย่อชื่อคัมภีร์

พระไตรปิฎก = เล่ม/ชื่อ/หน้า

ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุตตันตปิฎก

อง.ทุก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต (ภาษาไทย)

ขุ.อิติ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ (ภาษาไทย)

ที.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)

ที.ปา. (บาลี) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวุคคปาติ (ภาษาบาลี)

ที.ปา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา แต่การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปอย่างมีคุณภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของประชากรส่วนใหญ่เป็นสำคัญ กล่าวคือ ประชากรต้องมีคุณภาพ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ความว่า “ประเทศชาติจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนแต่ละคน เป็นสำคัญ” การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข¹ จากข้างต้น สอดคล้องกับคำกล่าวของพระธรรมปิฎก² ที่ได้กล่าวว่า สังคมไทยในยุคปัจจุบัน กำลังก้าวเข้าสู่ภาวะเสื่อมโทรมอย่างน่าวิตกมีปัญหามากหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ต้นเหตุของปัญหาเหล่านี้เป็นผล มาจากปัญหาด้านจริยธรรม ได้แก่ การขาดระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเมตตาคุณธรรมรวมทั้งการมีค่านิยมเชิงวัตถุนิยมยกย่องและปฏิบัติตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตก ที่เน้นการสร้างสรรคทางวัตถุที่หลงไหลเข้ามา ทำให้ค่านิยมทางด้านจิตใจซึ่งยึดความสุขจากความสงบ ความเพียงพอเริ่มจางหายไป จึงมุ่งแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ใช้จ่ายและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เกิดสภาวะขาดความสมดุล อันเป็นผลให้เกิดภัยธรรมชาติ มลภาวะและการขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย อนึ่งวัฒนธรรมความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในสังคมอย่างมาก พร้อมทั้งความเจริญของเทคโนโลยีทางด้านข่าวสารข้อมูลและ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการศึกษา การศาสนา และการพัฒนาวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2533, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2542), หน้า 5.

² พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อพุทธศตวรรษที่ 21, (กรุงเทพฯ:ธรรมสาร, 2544), หน้า 37-38.

การสื่อสาร ได้ถูกใช้ในการนำมากล่อมมนุษย์ ให้เฟลิดเฟลิน กลุ่มหลงอยู่ในความมัวเมาต่างๆ มากกว่าจะใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือพัฒนาตัวมนุษย์เอง

เนื่องจาก นักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี ซึ่งอยู่ในขั้น พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กเป็นขั้นสูงสุด สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือ ข้อมูลที่มีอยู่ได้ สามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และขั้นยึดหลักแห่งตน การพัฒนาพฤติกรรมในวัยนี้เป็นระยะ ค่อนข้างยาก เพราะเด็กจะใช้สติปัญญาหาเหตุผล เป็นระยะแสวงหาค่านิยมของตนเอง เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิต เมื่อเป็นผู้ใหญ่เด็กจะใช้สติปัญญาในการตัดสินใจ จริยธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ และยังจัดอยู่ในขั้นใช้ระเบียบแบบแผน หรือกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นเหตุในการตัดสินใจช่วงอายุ 13-18 ปี เป็นขั้นทำหน้าที่ของสังคม เด็กจะใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของสังคมมาเป็นเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ตาม ค่านิยม กฎเกณฑ์กลุ่มและสังคมเพื่อเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสังคม เป็นวัยที่ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งเป็นปัจจัยที่อาจจะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แสดงออกไปในทางไม่ถูกต้อง หรือไม่สมควรได้ง่ายถ้าสถานศึกษาไม่ใส่ใจหรือไม่ให้ความสำคัญ จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาสังคม ในอนาคตได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ คู่คุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอย่างถาวร จึงสนใจที่สร้างหลักสูตรการสร้างเสริมความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโสธรวราราม เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักเรียนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและ หลังการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรม งานศิลปะ

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1. ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกัน

2. ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวความคิด

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ระหว่างการสอนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 35 รูป

2.) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 255 4 จำนวน 35 รูป

3.) พื้นที่และระยะเวลาการศึกษา

(1.) การศึกษาข้อมูลภาคสนาม จัดเก็บข้อมูลนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

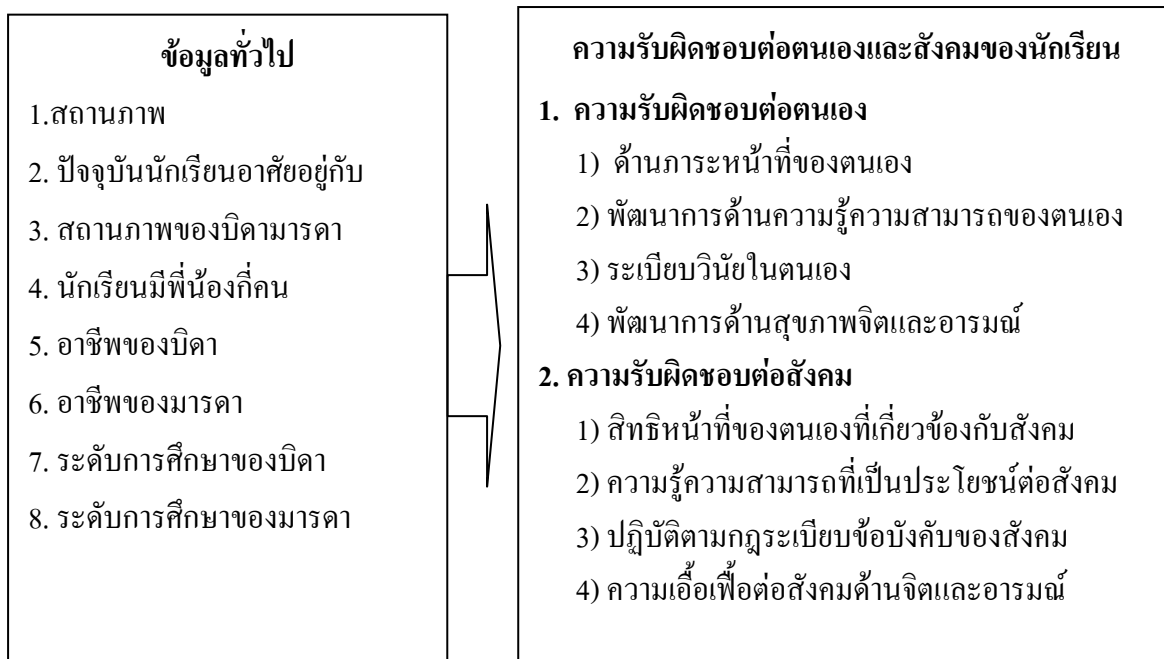
(2.) ระยะเวลาในการศึกษา รวมทั้งสิ้น 8 เดือน ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2554 ถึง 30 กันยายน 2554

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีกรอบแนวคิดของการวิจัย คือ ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง
 - 1.) ด้านภาระหน้าที่ของตนเอง
 - 2.) พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง
 - 3.) ระเบียบวินัยในตนเอง
 - 4.) พัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม
 - 1.) สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม
 - 2.) ความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
 - 3.) ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของสังคม
 - 4.) ความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์

กรอบแนวคิด

ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติ ด้านภาระหน้าที่ของตนเอง พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง มีระเบียบวินัยในตนเอง รวมถึงพัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์

ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง มีความรับผิดชอบตาม สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม ใช้ความรู้ความสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม รวมถึงมีความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์

ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ หมายถึง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ในการสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกแผนก เพื่อการสืบทอดทายาทพระพุทธศาสนา เปิดโอกาสทางการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาทุกระดับ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามมาตรฐานการจัดการศึกษา พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสามารถพัฒนาตนเองและสังคมได้

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบ

1. ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ผลของการเปรียบเทียบผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งหัวข้อดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ
 1. ความหมายของความรับผิดชอบ
 2. ประเภทของความรับผิดชอบ
 3. ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ
 4. รูปแบบการสอนเพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบ
- 2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางพุทธศาสนา
- 2.3 การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสำหรับผู้เรียน
 1. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบ
 2. รูปแบบ ของการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ
- 2.4 การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม
 1. ความหมายของสื่อการเรียนการสอน
 2. ประโยชน์ และคุณค่าของสื่อการเรียนการสอน
 3. การใช้สื่อการเรียนการสอน
 4. ประเภทของสื่อ
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ
 2. งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบต่อเป็นคุณลักษณะหนึ่งของจริยธรรม ที่จะต้องสร้างขึ้นในตัวบุคคล เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล คุณสมบัติของความรับผิดชอบต่อเสริมสร้างให้เกิดลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมที่จะส่งเสริมให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีจริยธรรม

ดี เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าดังหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมายของความรับผิดชอบ

เนื่องจากมนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันในการตอบสนองความต้องการต่างๆ และจะต้องทำหน้าที่ตามศักยภาพและกำลังความสามารถของแต่ละบุคคลละไว้ในสิ่งที่ไม่บังควร ขอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพทางสังคมที่ดีขึ้นเป็นการให้ความสนใจต่อส่วนประกอบต่างๆ ที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นจำเป็นต้องเข้าใจในสถานภาพและบทบาทของตนเองที่จะต้องติดต่อกับสังคม และรู้จักรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเองในการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ต้องมีความเข้าใจในความหมายของความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก กล่าวว่าความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับหน้าที่ คนที่มีความรับผิดชอบ คือ คนที่ตั้งใจปฏิบัติภารกิจในหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่พึงประสงค์และยอมรับผลของการกระทำนั้น ไม่ว่าจะมีความรับผิดชอบหรือความผิดต่อตนเอง และรับผิดชอบต่อสังคม การมีความรับผิดชอบต่อตนเองนั้นจะต้องรู้จักรักษาร่างกาย ชีวิต สุขภาพ ทรัพย์สินและเกียรติยศ ชื่อเสียงของตนด้วยวิถีที่ชอบธรรม ส่วนความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรู้จักหน้าที่เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และบุคคลอื่นๆ¹

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบพอสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบหมายถึง ความสนใจ ตั้งใจจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม ละเอียดรอบคอบ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ขอมรับผลการกระทำของตน ทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ความรับผิดชอบ เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญต่อพลเมือง เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติ การพัฒนาความรับผิดชอบเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาลักษณะนิสัยของเยาวชน²

ภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้สรุปความหมายของความหมายของความรับผิดชอบว่า คือ ความตระหนักในหน้าที่ และปฏิบัติตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์อย่างดีที่สุด และยินดีรับผลการกระทำของตนเองทั้งในทางดีและไม่ดีอย่างบริสุทธิ์ใจและจริงใจ

¹ กรมวิชาการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการวิเคราะห์สาระสำคัญ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542), หน้า 6.

² กรมวิชาการ, คู่มือการจัดการกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544), หน้า 7.

จากคำจำกัดความ ของความรับผิดชอบที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของความรับผิดชอบในงานวิจัยครั้งนี้ว่า ความรับผิดชอบหมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจและซื่อสัตย์ พร้อมทั้งยังคงยึดติดตามผลงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ยอมรับผลที่ตนได้กระทำไม่ว่าดีหรือไม่ดี และยอมรับที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อตกลงของสังคม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

2. ประเภทของความรับผิดชอบ

กรมวิชาการ และกรมควบคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม แบ่งประเภทความรับผิดชอบไว้สรุปได้ 2 ประเภท คือ¹

1.) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การขจัดปัญหาที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์ เช่น ป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย จากโรค รักษาร่างกายให้แข็งแรง รู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ที่ทำงานของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทุ่มเทเวลา กำหนด ตรงต่อเวลา

2.) ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวม หมายถึง รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ความรับผิดชอบต่อชุมชน ประเทศชาติ ความรับผิดชอบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

3. ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

ในส่วนของคุณลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบนั้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

กรมวิชาการ ได้อธิบายถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบว่า เป็นคนตรงต่อเวลา และพยายามทำงานของตนให้สำเร็จ จะเป็นผู้ที่ติดตามผลงานของตนเองอยู่เสมอ ถ้ามีข้อผิดพลาดที่เกิดจากการทำงานจะยอมรับความผิดพลาดจากการพิจารณา จะเป็นผู้ที่รักษาชื่อเสียง ถือศักดิ์ศรีของตนเอง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ เป็นคนรักษาคำพูด ตั้งใจทำงาน มีระเบียบวินัย รู้จักวางแผนงาน เต็มใจทำงาน ขยันขันแข็ง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นตนเอง ปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี ปฏิบัติหน้าที่โดยเคร่งครัด มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับปัญหา ปรับปรุงงานในหน้าที่ของให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม ยึด

¹อ้างแล้ว, กรมวิชาการ, คู่มือการจัดการกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, หน้า 181.

มันในกฎเกณฑ์ บุคคลที่มีความรับผิดชอบ ต้องมีความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จลุล่วงอย่างดีที่สุด โดยไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรคใด ๆ¹

Cattell และ Sanford ได้อธิบายถึงบุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงไว้ว่า คือ บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ทางงานต่อครอบครัว บุคคลทั่วไปสังคม และประเทศชาติด้วยความบากบั่น พากเพียร และเต็มความสามารถอย่างมีศักดิ์ศรี และรู้จักปฏิบัติงานอย่างมีกฎเกณฑ์ ซึ่งเป็นลักษณะของมนุษย์ที่สามารถพัฒนาได้ ส่วนลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่ำ คือ คนที่ถือความสะดวกเป็นเกณฑ์ มักหลีกเลี่ยงข้อบังคับต่างๆ²

อรรถ โสภาก กล่าวว่าลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบมีดังนี้คือ ตรงต่อเวลา มีความละเอียดรอบคอบ รู้จักหน้าที่และการกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี มีความเพียรพยายาม ใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัว ยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับปัญหาที่วางไว้

จากลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยอธิบายได้ว่าลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบ คือ บุคคลที่มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีความมานะพยายามในการทำงานให้เป็นผลดี มีความรอบคอบและซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ส่งงานตรงเวลา เข้าเรียนตรงเวลาและสม่ำเสมอ ตั้งใจเรียน รวมทั้งเป็นผู้ที่ยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่ดีและไม่ดี และพยายามปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ผลงานดีขึ้น

4.รูปแบบการสอนเพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกฝนตั้งแต่เยาว์วัยและพัฒนาต่อไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ดังนั้นจึงควรเข้าใจธรรมชาติของเด็ก แนะนำส่งเสริมในสิ่งที่ถูกที่ควร ให้รู้จักแก้ปัญหาและค่อยๆ ปลูกฝังความรับผิดชอบกับเด็กอย่างต่อเนื่อง³

การสอนความรับผิดชอบควรเริ่มจากเด็กก่อน เมื่อโตขึ้นจึงค่อยเรียนรู้ความรับผิดชอบเพื่อหมู่คณะ และประเทศชาติต่อไป การมอบงานที่เหมาะสมให้เด็กทำตามความสามารถ ส่งเสริมหาทางให้เขาได้เรียนรู้การแก้ปัญหา และรู้จักช่วยตนเอง ควบคุมแนะนำเมื่อจำเป็น ฝึกให้มีเหตุผลและต้องปลูกฝังความมีระเบียบวินัยอันดีงามแก่เด็กอยู่เสมอ ไม่ละทิ้งการทำงาน ทำงานให้สำเร็จอย่างเป็นขั้นเป็นอัน มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักสิทธิ และหน้าที่ของตนเองและพร้อมที่จะ

¹ อ่างแก้ว,กรมวิชาการ, คู่มือการจัดการกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, หน้า 182.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-8.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 182-183.

ยอมรับ และเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งครูจะต้องมีกลยุทธ์ และวิธีการสนทนาก็เกิดความรับผิดชอบ โดยการให้ทำงานเป็นหมู่คณะ ให้แต่ละคนมีส่วนร่วมในกลุ่ม และมีหน้าที่ตามที่กลุ่มมอบหมาย เพื่อให้งานสำเร็จจากความรับผิดชอบของแต่ละคน หากคนใดคนหนึ่งขาดความรับผิดชอบงานจะสำเร็จยาก เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดเป็นนิสัย ในการฝึกนั้นควรฝึกทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนให้ประสานสัมพันธ์กันอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากง่ายที่เหมาะสมกับวัย ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองฝึกหัดให้ยอมรับความเป็นจริง ไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น ทำงานให้สำเร็จโดยไม่ทิ้งงาน

Sideman ได้สรุปความเห็นเกี่ยวกับการฝึกความรับผิดชอบไว้ว่า

1. การฝึกความรับผิดชอบควรเริ่มตั้งแต่อายุยังน้อย
2. เด็กทุกคน ควรได้มีโอกาสรับการฝึกให้มีความรับผิดชอบ
3. การฝึกและการจัดประสบการณ์ความรับผิดชอบนั้นควรกระทำให้เหมาะสมกับ

แต่ละบุคคล

4. ควรให้เด็กได้รับทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากตัวเขา
5. ในการฝึกผู้ใหญ่ต้องรู้จักยืดหยุ่น ไม่เร่งรัดเด็กจนเกินไป
6. เด็กต้องการได้รับความไว้วางใจ เพื่อสามารถเรียนรู้ว่าส่วนใดอยู่ในความ

รับผิดชอบ

7. ทศนคติและพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบของผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อ

พัฒนาการด้านความรับผิดชอบของเด็ก¹

ส่วนประเด็นนี้ อูปรมย์ ได้กล่าวถึงวิธีการฝึกความรับผิดชอบให้กับเด็ก ซึ่งสรุปได้

ดังนี้

1. วิธีการฝึกความรับผิดชอบโดยอาศัยแนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไข

และการกระทำ ดังนี้

- 1.1) เป็นการฝึกที่ทำให้เด็กมีความถี่ ของพฤติกรรมความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นจาก

การให้ตัวเสริมแรงทางบวกและตัวเสริมแรงทางลบ ตัวเสริมแรงทางบวกเช่น อาหาร ขนม กิจกรรมที่เด็กชอบ ส่วนตัวเสริมแรงทางลบคือ นำเอาสิ่งที่ไม่ชอบไปจากตัวเด็ก ทำให้เกิดพฤติกรรมความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

¹ อ่างแก้ว, กรมวิชาการ, คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, หน้า 37.

1.2 ทำให้พฤติกรรมที่ไม่ได้รับฝึกรับชมด้วยการเล่น โปเกมอน เพิกเฉย หรือหยุดยั้ง การลงโทษด้วยวิธีการให้สิ่งที่เด็กไม่ชื่นชอบเช่นให้ทำกิจกรรมที่เด็กไม่ชอบ เพิกเฉย คือ ไม่ให้ความสนใจในพฤติกรรมที่ไม่ได้รับฝึกรับชมของเด็ก การหยุดยั้ง คือ การหยุดให้แรงเสริม พฤติกรรมที่แสดงถึงความไม่ได้รับฝึกรับชมของเด็ก ที่เด็กเคยได้รับแรงเสริมมาก่อน

2. วิธีการฝึกความรับผิดชอบโดยอาศัยแนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นการฝึกความรับผิดชอบชนิดที่让孩子เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ และมีพฤติกรรมแสดงความรับผิดชอบจากการดูตัวแบบ

3. วิธีการฝึกความรับผิดชอบโดย让孩子ได้รับผลการกระทำของเขาเองจากความเป็นเหตุเป็นผลกันโดยธรรมชาติและโดยสภาพการณ์ คือปล่อยให้เด็กได้รับผลการปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติภารกิจด้วยตัวเอง เช่น เมื่อเด็กไม่มากินข้าวให้ตรงตามเวลา ก็ไม่มีใครคอย¹ จากที่กล่าวมาทั้งหมดอาจจะกล่าวได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นพฤติกรรมที่ควรที่จะพัฒนา หรือฝึกเด็กตั้งแต่อายุยังน้อย ในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์นั้นก็ควรที่จะเลือกให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล และที่สำคัญความรับผิดชอบเป็นพฤติกรรมที่สามารถพัฒนาหรือฝึกได้

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางพุทธศาสนา

การที่จะให้เกิดความรับผิดชอบจะต้องมีการฝึกฝน ปฏิบัติเพื่อเป็นวิธีการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นผลดีต่อตนเองและสังคม ดังนั้นบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความรับผิดชอบจะต้องรู้จักประพฤติปฏิบัติตามวิธีที่เหมาะสม ซึ่งทางพระพุทธศาสนามีคุณธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดความรับผิดชอบได้หลายหลักธรรมด้วยกัน คือ

1. **ธรรมเป็นโลกบาล 2** คือ กุ้มครองโลกให้สงบสุข โดยการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ในสังคมให้สงบเรียบร้อย ไม่ให้มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ด้วยการปฏิบัติตามคุณธรรม 2 ประการ คือ

1. หิริ ความละอายแก่ใจต่อการทำบาป
- 1.2 โอตตัปปะ ความเกรงกลัวบาป²

¹ ประดิษฐ์ อภิรมย์, พัฒนาการความรับผิดชอบของเด็ก, (กรุงเทพฯ : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542), หน้า 543-546.

² ชู. อิติ. (ไทย) 25/220/257.

ความละเอียดกับความกลัวนี้ ไม่ใช่ความอยุ่กับความกลัวในความหมายของคนทั่วไป เช่น การอยุ่เพราะเดินลื่นล้มต่อน้ำคนทั้งหลายและความกลัวเพราะการเผชิญหน้ากับสัตว์ร้าย เป็นต้น แต่เป็นความละเอียดต่อการกระทำบาปและเกรงกลัวผลของความชั่วที่จะเกิดจากการกระทำ เพราะผู้นั้นเป็นผู้มีจิตใจที่สะอาด มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่นหรือเป็นผู้มีจิตใจสูงเป็นต้น ซึ่งเป็นคุณธรรมเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมได้ดีด้านหนึ่ง

2. บุคคลหาได้ยาก 2 คือ ผู้ทำสิ่งที่ดีได้ยากมีอยู่จำนวนน้อย เพราะเป็นคุณธรรมที่กระทำได้ยากในหมู่ปุถุชนผู้มีกิเลสหนา พุทธธรรมจำแนกบุคคลหาได้ยากเป็น 2 ประการ คือ

2.1 บุพพการี บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน

2.2 กตัญญูกตเวที บุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน¹

ผู้กระทำอุปการะแก่ผู้อื่นก่อนนั้นเป็นบุคคลหาได้ยาก โดยเฉพาะถ้าเป็นผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องด้วยสายโลหิตแล้วยิ่งหาได้ยาก เพราะความไม่เกี่ยวข้องด้วยความเป็นญาติพี่น้องและความไม่มีผลประโยชน์ร่วมกัน จึงไม่มีแรงจูงใจให้ชวนชวนในการกระทำอุปการะก่อน พระบรมศาสดาทรงยกตัวอย่างบิดามารดาเป็นผู้มีอุปการะแก่บุตรก่อน จึงเรียกว่าเป็นบุพพการีของบุตรเป็นต้น จากนั้นก็มีญาติพี่น้อง ครูอาจารย์ จนถึงผู้ปกครองมีพระมหากษัตริย์ เป็นต้น ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทนยังเป็นสิ่งที่หาได้ยากกว่าอีก เพราะคนผู้รู้อุปการะจะต้องเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อ มีปัญญาเฉลียวฉลาด มองเห็นคุณของท่านผู้กระทำอุปการะก่อนและหาวิธีตอบแทนคุณของท่านเหล่านั้น ผู้รู้อุปการะแล้วตอบแทนนี้หลักพุทธธรรมกล่าวว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี คุณธรรมด้านบุพพการีนั้นเป็นความรับผิดชอบของผู้เป็นพ่อและแม่ ซึ่งในประเด็นนี้ยังเป็นปัญหาสังคมส่วนหนึ่งที่คนกลุ่มหนึ่งยังมีข้อบกพร่องอยู่ ส่วนคุณธรรมด้านกตัญญูกตเวทิตานั้นเป็นความรับผิดชอบต่อลูกหลานหรือผู้ที่ได้รับอุปการะจากท่านผู้มีคุณแล้วปฏิบัติตอบแทนคุณ

3. วุฑฒิธรรม 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องเจริญ หรือเป็นวิธีปฏิบัติให้ตนเองมีความเจริญก้าวหน้าได้ทั้งทางโลกและทางธรรมเมื่อนำหลักธรรมนี้ไปประพฤติปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

3.1 สัจจะ ๓ ประการ คบท่านผู้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ ที่เรียกว่าสัตบุรุษ

3.2 สัทธัมมัสสวนะ ฟังคำสั่งสอนของท่านโดยเคารพ

3.3 โยนิโสมนสิการ ตรัสตรองให้รู้จักสิ่งที่ดีหรือชั่วโดยอุบายที่ชอบ

3.4 ชัมมานุชัมมปฏิบัติ ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมซึ่งได้ตรองเห็นแล้ว²

¹ อจ.ทก. (ไทย) 20/364/108-109.

² อจ.จตุกก. (ไทย) 21/248/332.

จุดเริ่มต้นของความเจริญก้าวหน้า คือ การรู้จักคบกับคนดี เพราะเป็นผู้ที่แนะนำให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีและมีความเจริญก้าวหน้าได้ การคบกับคนดีพุทธธรรมกล่าวว่าเป็นเหตุให้เกิดความสำเร็จได้เกือบทั้งหมดทีเดียว เมื่อได้คบหาสมาคมกับคนดีแล้วควรตั้งใจรับฟังคำสั่งสอนของท่านและนำมาไตร่ตรองให้รู้ตามความเป็นจริงอย่างกระจ่างแจ้ง ด้วยวิธีการคิดที่เป็นเหตุเป็นผลหรือสมเหตุสมผล ประการสุดท้ายคือนำสิ่งที่พิจารณาโดยละเอียดรอบคอบแล้วไปประพฤติปฏิบัติตามสมควรแก่ความสามารถของตนเอง ซึ่งเป็นคุณธรรมสำหรับฝึกฝนความรับผิดชอบต่ตนเองได้วิธีหนึ่ง

4. อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่ทำให้สำเร็จความประสงค์ อันเป็นคุณธรรมที่นำไปให้เกิดความสำเร็จตามความสามารถที่ทำได้ตามที่มุ่งหวังหรือเกินความมุ่งหวังที่ตั้งเอาไว้ สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประการ คือ

4.1	ฉันทะ	พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
4.2	วิริยะ	เพียรประกอบสิ่งนั้น
4.3	จิตตะ	เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
4.4	วิมังสา	หมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น ¹

ความพอใจเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญและเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความพยายามคือความเพียรที่จะประกอบกิจการงานนั้นให้ดำเนินต่อไปตั้งแต่ต้นจนถึงความสำเร็จ ในบางครั้งอาจจะเกิดอุปสรรคให้มึนงงอย่างอื่นเข้ามาแทรก แต่ก็ไม่ควรละเลงงานเดิมที่ไดริเริ่มมาแล้วและยังไม่เสร็จสิ้นให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ด้วยการเอาใจใส่ไม่ละทิ้งเสียกลางคันและควรตรวจทานพิจารณาในผลงานที่ได้ทำอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อความสมบูรณ์ของงานนั้น ๆ

วิทย์ วิศทเวทย์ ได้เสนอแนวพุทธธรรมในหัวข้อ อิทธิบาท 4 ซึ่งได้อธิบายแนวความคิดดังต่อไปนี้

ฉันทะ คือ ความพอใจในการทำกิจการใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา หรือการทำงานเราจะต้องสร้างฉันทะในงานนั้นเสียก่อน เพื่อให้เกิดความพอใจที่จะทำ ไม่ว่างานนั้นจะหนักหรือเบาที่ทำสำเร็จลุล่วงไปได้ง่าย แต่ถ้าขอความเต็มใจที่จะทำ ไม่มีความปรารถนาอย่างจริงจังกับงานๆนั้นก็จะไม่สำเร็จลงได้ เพราะขอความเต็มใจ ถึงแม้จะมีใจรักงานแต่ถ้าขาดความขยันหมั่นเพียร ความพยายามฟันฝ่าอุปสรรคแล้วก็มีได้หมายความว่าสิ่งนั้นจะสำเร็จ จำเป็นต้องมี วิริยะ คือ ความพยายามสร้างกำลังใจ มีมานะ ทำงานด้วยกำลังกายตามความสามารถจนสำเร็จลุล่วงไปได้โดยไม่ท้อแท้ หรือถูกตนเอง การสำรวจความสามารถของตนเองให้ละเอียดไม่เข้าข้างตนเองจนเกิดความ

¹ อภ.วิ. (ไทย) 35/505/292.

เกียจคร้านหรือกลายเป็นคนไร้ความสามารถ นอกจากนี้แล้วจะต้องเอาใจใส่เป็นการตั้งจิตแน่วแน่ ในสิ่งที่ทำด้วยความตั้งใจจดจ่อในสิ่งที่ทำ ไม่ปล่อยให้ใจเลื่อนลอยไปสู่เรื่องอื่น ซึ่งเรียกว่า **จิตตะ** คือการฝึกคิดฟุ้งไปที่จุดเดียว ก่อให้เกิดพลังผลักดันให้งานสำเร็จไปอย่างหน้าชื่นชม เหมือน แสงอาทิตย์ที่รวมกันที่จุดเดียวที่กระจกนูนย่อมมีพลังเผาไหม้ได้ คนที่มีจิตตะในการทำงานย่อม ได้รับการยกย่องเชื่อถือไว้ใจในการทำงาน คนที่ขาดจิตตะจะไม่มีใจจดจ่อในการทำงานนั้นก็ไม่ได้เกิดผล กลายเป็นคนที่ได้ชื่อว่าเอาดีไม่ได้ การมุ่งทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวอาจจะทำให้ความ บกพร่อง จะต้องรู้จักพิจารณา สอบสวนใครครวญ โดยใช้เหตุผลในการตรวจสอบสิ่งที่ทำให้ ละเอียดยถี่ถ้วน เพื่อให้ได้งานที่ดีที่สุด ต้องมีการวางแผนก่อนการทำงานตั้งปัญหาและหาทางแก้ไข ด้วยสติปัญญา ดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนมีการประเมินผลแต่ละขั้นว่าเป็นไปตามเป้าหมาย หรือไม่ ซึ่งเรียกว่า **วิมังสา** จะทำให้ได้งานที่ทำได้ดีที่สุด ลดข้อผิดพลาดไม่เกิดการเสียเวลาในการ กลับมาทำใหม่ ทำให้เป็นคนที่น่ายกย่องนับถือ เป็นหนทางแห่งความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการ งานของตนและนำความสำเร็จมาสู่ส่วนรวม

5. สารณียธรรม 6 คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ธรรมเป็นเหตุให้เกิด ความสามัคคี เป็นหลักการอยู่ร่วมกันในสังคม มีอยู่ 6 ข้อ คือ

5.1 เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับ หลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับ ถูกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

5.2 เมตตาวาจิกรรม ตั้งเมตตาวาจิกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับ หลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจา สุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

5.3 เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับ หลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้ม แจ่มใสต่อกัน

5.4 สาธารณโภคิตา ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบ ธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอย บริโภคทั่วกัน

5.5 สีสสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อ หน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่า รังเกียจของหมู่คณะ

5.6 ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิตั้งงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์หรือขจัดทุกข์¹

ธรรม 6 ประการนี้ เป็นเครื่องทำให้เป็นที่ระลึกถึง ทำให้เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์ประสานกลมกลืน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคีและเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันเป็นคุณธรรมเพื่อการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมด้านหนึ่ง

6. สัมปรัสนธรรม 7 เป็นธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ เป็นคุณสมบัติของคนดี มีอยู่ 7 ข้อ คือ

6.1 ชัมมัญญา ความรู้จักธรรม รู้หลักหรือรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผลและรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล

6.2 อัตถัญญา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก

6.3 อุตถัญญา ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัดและคุณธรรม เป็นต้น

มัตถัญญา ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ เป็นต้น

6.4 กาลัญญา ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่ควร หรือจะต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงานหรือปฏิบัติการต่าง ๆ

6.5 ปุริสัญญา ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาแล้ว จะต้องทำกิริยาอย่างไร จะต้องพูดอย่างไร เป็นต้น

6.6 บุคคลัญญา ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอรรถาศัย ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิงหรือหย่อนอย่างไรและรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้ จะดำเนิน ขกย่องและแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น²

สัมปรัสนธรรม เป็นธรรมของสัตบุรุษหรือธรรมของผู้สงบ ผู้ที่ปฏิบัติคุณธรรมในข้อนี้ จะเป็นผู้มีวาจาสงบเยือกเย็น อยู่เป็นสุขในกาลทุกเมื่อ ซึ่งเป็นคุณธรรมสำหรับฝึกฝนตนเองให้มีความรับผิดชอบได้หนึ่ง

¹ ที.ปา. (ไทย) 11/282-283/321-323.

² ที.ปา. (บาลี) 11/331/264.

7. **อภิธานิยธรรม 7** ธรรมอันเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม อันเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการบริหารกลุ่มชนหรือประเทศชาติบ้านเมือง คือ

7.1 หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

7.2 พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงกระทำ

7.3 ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติอย่างมั่นคงตามหลักการที่วางไว้เดิม

7.4 เคารพท่านผู้ใหญ่เชื่อฟังถ้อยคำของท่านเหล่านั้น

7.5 ไม่ข่มเหงบุคคลร่ำขึ้นใจสตรีทั้งหลาย

7.6 เคารพสักการะบูชาปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ที่มีอยู่ในกลุ่มหรือประเทศชาติ

7.7 ให้ความคุ้มครอง ป้องกันและยินดีต้อนรับนักบวชผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งหลาย¹

อภิธานิยธรรมเป็นธรรมที่เหมาะสมกับการดำรงกลุ่มชนด้วยสามัคคีธรรม เป็นวิธีในสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมและสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มชนหรือสังคมประเทศชาติได้อย่างถาวร トラบเท่าที่ยังมีการประพฤติกุณธรรมนี้อยู่

8. **อริยทรัพย์ 7** คือ ทรัพย์อันประเสริฐ เป็นคุณธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ มีอยู่ 7 ข้อ คือ

8.1 ศรัทธา ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในหลักที่ถือและในความดีที่ทำ

8.2 สីล การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ประพฤติถูกต้องดีงาม

8.3 หิริ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว

8.4 โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว

8.5 พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมามาก

8.6 จาคะ ความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

8.7 ปัญญา ความรู้ความเข้าใจถ่องแท้ในเหตุผล ดีชั่ว ถูกผิด คุณโทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ รู้คิด รู้พิจารณาและรู้ที่จะจัดทำ²

¹ ที.ม. (ไทย) 10/68/86.

² ที.ป.า. (ไทย) 11/326/264.

อริยทรัพย์เป็นทรัพย์อันประเสริฐอยู่ภายในจิตใจ ดีกว่าทรัพย์ภายนอก เพราะไม่มีผู้ใดแย่งชิง ไม่สูญหายไปด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ ทำให้ไม่อ้างว้างยากจนและเป็นทุนสร้างทรัพย์ภายนอกให้เกิดได้ด้วย

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าคุณธรรมที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางที่สามารถชี้แนะและส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งจะทำให้งานคือคุณภาพหรือไม่สำเร็จได้ ถ้าหากเรามีความพอใจในสิ่งที่ทำแต่ไม่ถือปฏิบัติก็ไม่เกิดสิ่งที่ต้องการ และเมื่อทำแล้วไม่มีความเพียรพยายามก็จะทำให้งานสำเร็จได้ยาก ดังนั้น ต้องมีใจจดจ่อในการทำงานด้วยความเพียรพยายามและขณะดำเนินการนั้นต้องหมั่นพิจารณาอย่างละเอียดรอบครอบเพื่อให้ผลงานออกมาดี ซึ่งจะเห็นว่าสิ่งที่กล่าวมานั้นเป็นลักษณะของการมีความรับผิดชอบต่อแท้จริง

2.3 การพัฒนาความรับผิดชอบของผู้เรียน

2.3.1. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญต่อผู้เรียน และจะทำให้ผู้เรียนเติบโตเป็นเยาวชนที่ดีของครอบครัวและสังคม ดังที่ ประดิพันธ์ อุปรมย์¹ ได้แบ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบ 3 ปัจจัยใหญ่ๆ คือ ปัจจัยในครอบครัว ปัจจัยในโรงเรียน ปัจจัยในสังคม ปัจจัยในครอบครัวอยู่ที่ความสม่ำเสมอในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อให้กับเด็ก เจตคติของพ่อแม่ต่อความรับผิดชอบ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของพ่อแม่ สภาพเศรษฐกิจภายในครอบครัว ลำดับการเกิดของเด็ก และบุคคลอื่นที่อยู่ภายในครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบของเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม

ปัจจัยในโรงเรียน ปัจจัยในโรงเรียนที่มีผลต่อความรับผิดชอบของเด็กโดยตรง ได้แก่ ครูและเพื่อน ครูที่มีความรับผิดชอบ เข้าสอนตรงเวลา เตรียมการสอนมาอย่างดี เมื่อให้การบ้านเด็กก็ตรวจอย่างสม่ำเสมอทุกครั้ง เมื่อให้สัญญาสิ่งใดแก่เด็ก ก็ทำตามสัญญาที่ให้ไว้ ถ้าครูเข้าสอนตรงเวลา เด็กก็คิดนิสัยเป็นคนตรงเวลาด้วย นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนบางอย่าง หรือมอบหมายหน้าที่พิเศษให้กับเด็กทำก็เป็นวิธีหนึ่งในการฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบด้วย

¹ ประดิพันธ์ อุปรมย์, พัฒนาการความรับผิดชอบของเด็ก, หน้า 14.

ส่วนปัจจัยในสังคม มีผลโดยตรงต่อความรับผิดชอบของเด็ก การวางตัวของผู้ใหญ่ในสังคมในการเป็นแบบอย่างที่ดี การเสนอสื่อที่เหมาะสม เช่น การเสนอละคร สิ่งบันเทิงที่เป็นแบบอย่างที่ดี

2.3.2. รูปแบบของการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ

สอดคล้องกับ กรมวิชาการ กล่าวว่า ความรับผิดชอบ คือ การได้รับมอบหมายให้ทำการใดๆ หรือมีหน้าที่อะไร ก็พยายามทำหน้าที่นั้นอย่างเต็มความสามารถ¹

ประดินันท์ อูปรมย์ ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกฝนตั้งแต่เยาว์วัยและพัฒนาต่อไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงเข้าใจธรรมชาติของเด็ก แนะนำส่งเสริมในสิ่งที่ถูกที่ควร ให้รู้จักแก้ปัญหาและค่อยๆ ปลุกฝังความรับผิดชอบกับเด็กอย่างต่อเนื่องมีผู้คิดรูปแบบการพัฒนาความรับผิดชอบไว้ สรุปได้ดังนี้²

1. เริ่มสอนความรับผิดชอบต่อตัวเด็กเองก่อน เมื่อโตขึ้นจึงค่อยเรียนรูความรับผิดชอบหรือการกระทำเพื่อหมู่คณะและประเทศชาติต่อไป
2. การมอบงานที่เหมาะสมให้แก่เด็กทำตามความสามารถของเขา ส่งเสริมหาทาให้เขาได้เรียนรู้การแก้ปัญหาและรู้จักการช่วยตัวเอง ควบคุมแนะนำเมื่อจำเป็น ฝึกให้มีเหตุผลและต้องปลุกฝังความมีระเบียบวินัยอันดีงามแก่เด็กอยู่เสมอ
3. โรงเรียนควรมุ่งสอนความรับผิดชอบให้แก่เด็ก โดยการให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และเคารพในสิทธิของผู้อื่น การทำงานให้สำเร็จเป็นขั้นเป็นอันโดยไม่ละทิ้งงานที่ได้รับไว้แล้ว มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น
4. หลักการฝึกอบรมเด็กให้มีความรับผิดชอบ ต้องให้สอดคล้องกับวัยของเด็ก สภาพครอบครัวและเศรษฐกิจ
5. การปลุกฝังความรับผิดชอบโดยให้ผู้เรียนได้กระทำ มิใช่เกิดจากการบอกเล่าวิธีการสอนในโรงเรียนมีส่วนสำคัญ ควรให้ผู้เรียนรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ แต่ละคนจะได้รับมอบหมายให้ทำงานเพื่อให้งานส่วนรวมสำเร็จ หากคนใดคนหนึ่งขาดความรับผิดชอบงานจะสำเร็จได้ยาก การปลุกฝังความรับผิดชอบมิใช่กระทำโดยกล่าวตักเตือนหรืออบรมเท่านั้น แต่ต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังเกิดเป็นนิสัย เป็นคุณธรรมและค่านิยมต่อไป

¹ กรมวิชาการ, คู่มือการจัดการกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, หน้า 33.

² ประดินันท์ อูปรมย์, พัฒนาการความรับผิดชอบของเด็ก, หน้า 14.

6. ควรฝึกเด็กให้มีนิสัยความรับผิดชอบตั้งแต่เด็กทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยเริ่มทำงานที่ง่าย ๆ เหมาะสมกับวัย และความสามารถของแต่ละบุคคล และเมื่อมอบหมายให้ทำแล้วก็ควรให้เด็กรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ให้มีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง และเพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่น หัดไม่ให้ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนเองให้ผู้อื่น ทำงานให้สำเร็จโดยไม่ละทิ้งงานที่ได้ทำไว้ แล้วชี้แจงให้เด็กรู้จักขอบเขตของตนเพื่อไม่ให้ก้าวล่วงงานของผู้อื่นและต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

จากการศึกษาความหมายของความรับผิดชอบ สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึงความสามารถในการปฏิบัติภารกิจที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเรียบร้อยและการกระทำตามที่ได้ให้คำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่นให้สำเร็จได้โดยไม่ต้องมีการควบคุมในการฝึกความรับผิดชอบนั้น เด็กทุกคนควร ได้มีโอกาสรับการฝึกและควรเริ่มฝึกตั้งแต่เด็กอายุน้อยตามความเหมาะสมกับแต่ละบุคคล รู้จักยืดหยุ่น ไม่เร่งรัดเด็กเกินไป เด็กควรได้รับความไว้วางใจเพื่อสามารถเรียนรู้ว่าส่วนใดอยู่ในความรับผิดชอบของตนเองบ้าง ทักษะคิดและพฤติกรรมที่แสดงความรับผิดชอบต่อผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านความรับผิดชอบของเด็ก ผู้ใหญ่จึงควรถ่ายทอดทักษะคิดที่ถูกต้องและเป็นตัวอย่างดี

2.4 การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม

2.4.1. ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

ธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็กในการเรียนรู้คือการได้เรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎี และปฏิบัติ โดยเฉพาะการได้เรียนรู้จากของจริง ได้สัมผัส จับต้อง และได้เข้าร่วมกิจกรรม จะช่วยให้เด็กมีโอกาสตอบสนองความกระตือรือร้นใคร่รู้ของตนเอง และการเรียนรู้ ครูจึงควรมีวัสดุอุปกรณ์ที่มาช่วยให้การสอนดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ และความต้องการของเด็ก สื่อจึงเป็นสิ่งที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างการเรียน ได้มีนักวิชาการและนักเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน พอสรุปได้ ดังนี้

ชม ภูมิภาค ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อหมายถึง ตัวกลาง (Media) หรือพาหนะที่จะนำสิ่งหนึ่งเดินทางจากจุดเริ่มต้นต่อไปยังจุดหมายปลายทาง สื่อเป็นตัวกลางหรือตัวเชื่อมระหว่างจุดหมายทั้งสองข้าง การสอนนั้นเป็นการกระทำของครูเพื่อจะให้เกิดการเรียนรู้ การสอนคือการส่งสารไปยังผู้เรียน แต่การส่งสารนั้นต้องมีพาหนะหรือสื่อ นำสารไป สื่อ นำสารลักษณะนี้เรียกว่า สื่อการสอน

จากการศึกษาความหมายของสื่อการสอน สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมหรือใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เป็นเครื่องช่วยสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ ความรู้ ความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ความสำคัญของสื่อการสอน

ความสำคัญของสื่อการสอนมีความจำเป็นเพราะสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นมาก ทำให้ครูต้องสอนเนื้อหาวิชามากขึ้น สื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญในการสอน ที่ช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาให้กับผู้เรียน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนทุกสาระวิชาผู้สอนควรมี การนำสื่อการสอนมาประกอบในการสอนและเพื่อเป็นการเชื่อมโยงกับการเรียนรู้และเกิด ประสบการณ์ต่างๆ

2.4.2. ประโยชน์และคุณค่าของสื่อการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนจะต้องนำสื่อการสอนเข้ามาประกอบสอน ทั้งนี้เพื่อจะเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจหรือเป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ประสบการณ์ใหม่

อภาพ บุญช่วย ได้กล่าวถึงประโยชน์และคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อ โดยทั่วไปมีคุณค่าต่อระบบการเรียนการสอนซึ่งเป็นตัวช่วยให้การถ่ายทอดความรู้หรือการศึกษาหา ความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สะดวก และรวดเร็วซึ่งจะสรุปประโยชน์หรือคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนได้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น
2. ทำให้บทเรียนเป็นที่น่าสนใจ น่าเรียน สนุกสนาน และเพลิดเพลิน
3. ช่วยให้ผู้เรียนจำ ประทับความรู้สึกไว้ได้นาน
4. ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อม
5. ทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ร่วมกันและเข้าใจเหมือนกัน
6. ทำในสิ่งที่เข้าใจยาก ให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น
7. เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้าความสนใจ
8. ช่วยเสริมสร้างความคิดและการแก้ปัญหาในการเรียนรู้ของนักเรียน
9. สามารถเอาชนะข้อจำกัดต่างๆ เกี่ยวกับเวลา ระยะทาง และขนาด ได้ เช่น
 - ทำให้สิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วดูช้าลงเพื่อศึกษาได้
 - ทำให้สิ่งที่เคลื่อนไหวช้าดูเร็วขึ้นเพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลง
 - สามารถนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตมาศึกษาได้
 - สามารถย่อสิ่งที่ใหญ่ให้เล็กลงเพื่อสะดวกแก่การศึกษา

- ขยายสิ่งที่เล็กให้ใหญ่ขึ้น
- ทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมเป็นรูปธรรมขึ้น
- สามารถนำสิ่งที่อยู่ไกลมาศึกษาได้

สรุปได้ว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งที่สำคัญ เป็นการสร้างแรงจูงใจและความสนใจให้กับผู้เรียน ดังนั้น ครูผู้สอนจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และสร้างความกระตือรือร้น ครูจึงควรจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบ โดยการใช้อย่างสื่อการสอนที่เหมาะสมและกระตุ้นความสนใจแก่ผู้เรียน โดยจัดสื่อการสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ตรง และมีส่วนในการเรียนรู้ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจมากขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.4. 3. การใช้สื่อการเรียนการสอน

สื่อการสอนที่สมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้กับผู้เรียนให้ตรงกับกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งที่ครูต้องทำ คือ ควรเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมตรงกับ วัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม ดังที่ อ่ำภา บุญช่วย สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นอุปกรณ์และวิธีการที่ช่วยให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งควรยึดหลักดังต่อไปนี้

1. หลักการเลือกสื่อการเรียนการสอน อาจพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

- 1.1 จะต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดประสงค์ของเรื่องที่จะสอน
- 1.2 จะต้องเหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียน
- 1.3 สื่อจะต้องเหมาะสมกับความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
- 1.4 เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตลอดจนถึงอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
- 1.5 ถ้ามีสื่อหลายอย่างและจำเป็นต้องเลือกให้เลือกรื่องที่หาได้ง่ายและมี

ประสิทธิภาพ

- 1.6 ควรใช้สื่อการเรียนการสอนเท่าที่จำเป็นและเลือกรื่องที่เห็นว่าเหมาะสมทุก

อย่าง

- 1.7 สื่อที่เลือกจะต้องเที่ยงตรงในเนื้อหา ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่ถูกต้อง
- 1.8 สื่อที่เลือกจะต้องใช้การได้ดี คู่กับราคา หรือผลที่จะได้คุ้มกับเวลาและ

จัดเตรียมสื่อ นั้น

- 1.9 จะต้องเลือกรื่องให้สอดคล้องกับวิธีการสอนที่ผู้สอนได้วางแผนไว้และเป็นสื่อที่ผู้สอนมีประสบการณ์ใช้มาแล้ว หากไม่เคยใช้ควรทดลองก่อนใช้

2. การเตรียมสื่อการเรียนการสอน

การเตรียมสื่อการเรียนการสอนช่วยให้เกิดความพร้อม ความสะดวกและความสำเร็จในการสอน ในการเตรียมสื่อการเรียนการสอนนั้นมีหลัก 3 ประการที่ควรคำนึง คือ

2.1 การเตรียมตัวครู

การเตรียมสื่อการเรียนการสอน ครูควรศึกษาล่วงหน้าว่าบทเรียนมีเนื้อหาอะไรบ้าง

ในการสอน ในการเตรียมสื่อการเรียนการสอน สื่อที่มีอยู่ตรงหน้ากับเนื้อหาหรือกิจกรรมที่จะสอนหรือไม่ ถ้าไม่ตรงจะจัดหามาด้วยวิธีใดและอย่างไร ในกรณีนี้ถ้าหากจะต้องจัดหาหรือจัดทำเลือกวัสดุ อุปกรณ์ วิธีการผลิตเพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงความประหยัดและความสะดวกในการจัดทำเป็นประการสำคัญด้วย

การเตรียมตัวนักเรียน

นอกจากครูจะต้องศึกษาบทเรียน วัสดุ อุปกรณ์และวิธีการผลิตแล้ว การเตรียมนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ ในการเตรียมสื่อการเรียนการสอน ครูจะต้องศึกษาประสบการณ์เดิมของนักเรียน เพราะสื่อบางชิ้นนักเรียนอาจเคยเห็นมาบ้างแล้ว ทำให้ไม่ตื่นตาตื่นใจ เมื่อครูนำมาใช้สอนอีกประการหนึ่ง ครูควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อชิ้นนั้น เช่น การทดลองวิทยาศาสตร์ อาจให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับเครื่องมือที่ทดลองหรือให้นักเรียนทดลองด้วยตนเองโดยการชี้แนะและการดูแลของครู

การเตรียมผู้เรียนมีผลดีต่อการเตรียมสื่อการเรียนการสอน เพราะช่วยให้การกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนมีความเหมาะสม การกำหนดเนื้อหาสาระที่นำมาสอนเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้เรียนตลอดจนช่วยในการแบ่งกลุ่มผู้เรียนหรืองานที่มอบหมายเหมาะสมกับความรู้

การเตรียมสื่อให้พร้อมก่อนนำไปใช้

ก่อนการใช้สื่อการเรียนการสอนครูจะต้องเตรียมตัวโดยการศึกษาเนื้อหาจากบทเรียน เตรียมผู้เรียน เตรียมสื่อให้พร้อม ถ้าเป็นสื่อที่ต้องผลิตขึ้นเอง ก็ต้องจัดหาวัสดุที่เหมาะสม เช่น ไม้แพงจนเกินไป หาได้ไม่ยากนัก สะดวกในการจัดทำ ใช้แล้วคุ้มค่ากับเวลาที่เสียไป สำหรับสื่อที่มีอยู่แล้วอาจนำมาทดลองใช้ในกรณีที่ยังไม่เคยใช้งานมาก่อนเพื่อให้เกิดความพร้อมเมื่อนำไปใช้จริง สื่อที่มีอยู่แล้วบางอย่างอาจชำรุดผู้สอนอาจต้องปรับปรุงแก้ไขให้อยู่ในสภาพที่ดีพร้อมที่จะใช้ นอกจากนั้น หากมีกิจกรรมที่ต้องใช้สื่อหลายอย่างอาจจะต้องจัดลำดับการใช้สื่อให้เหมาะสม การเตรียมสื่อก่อนนำไปใช้ก็เพื่อให้เกิดความพร้อมและสะดวกในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้

3. หลักการสำเสนอ

การใช้สื่อประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอนมีหลักการที่ครูควรระลึกถึง ดังนี้

3.1 ไม่มีสื่อการเรียนการสอนใดจะทำหน้าที่แทนครูได้โดยสมบูรณ์

3.2 สื่อจะทำหน้าที่เพียงช่วยครูในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้เพื่อจะสนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การใช้สื่อการเรียนการสอนจะต้องใช้ให้เหมาะสมกับวิธีสอน จุดมุ่งหมายจังหวะ เวลา จิตวิทยาการเรียนรู้ และบุคลิกภาพของครูประกอบกัน

4. หลักการประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอน

ประเมินการใช้สื่อจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

4.1 ครู

4.2 นักเรียน

4.3 สื่อการเรียนการสอน

ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่า การเรียนการสอนได้ช่วยให้ผู้เรียนรู้น้อยเพียงใดและ เพื่อปรับปรุงการผลิต และ การใช้สื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนวิธีการประเมิน สื่อ การเรียนการสอนนั้น อาจทำได้หลายวิธี เช่น ประเมิน โดยการสังเกตเมื่อทำกิจกรรมประเมิน โดยการอภิปราย ประเมิน โดยการทดสอบปรือประเมิน โดยการรายงานสรุปผล

2.4.4. ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

การจำแนกประเภทของสื่อการสอน ได้จำแนกไว้หลายประเภท โดยยึดหลักการที่แตกต่างกัน ดังนั้น ครูต้องเป็นผู้เลือกนำสื่อมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนให้มากที่สุดซึ่ง หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521¹ ได้จัดประเภทของสื่อการเรียนการสอนตามลักษณะของสื่อ แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทวัสดุ หมายถึง วัสดุที่เสนอความรู้โดยตรงของสื่อชนิดนั้น และวัสดุที่ต้องอาศัยสื่อประเภทเครื่องกลไกประกอบ ได้แก่ หนังสือ ตำรา ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ฟิล์มสตริป แถบบันทึกเสียง ป้ายนิเทศ ฟิล์มภาพยนตร์ แผ่นภาพเลื่อน

2. ประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สื่อทำเป็นตัวกลางในการลำความรู้ถ่ายทอดไปสู่ครูและนักเรียน ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายข้ามศีรษะ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียงวิทยุ เครื่องเล่นแผ่นเสียง ฯลฯ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 , (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2533).

3. ประเภทวิธีการ หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ การสาธิตการแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การสอนโดยใช้ทัศนูปกรณ์ ฯลฯ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์กล่าวถึง การแบ่งแยกประเภทของสื่อการสอนไว้ดังนี้
จัดแบ่งตามประเภทตามลักษณะการใช้

1. แบ่งตามลักษณะการฉายแบ่งเป็น

วัสดุฉายไม่ได้ เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ แผ่นโปร่งใส

วัสดุฉายไม่ได้ เช่น รูปภาพ โปรสเตอร์ แผนภูมิต่าง ๆ

2. แบ่งตามลักษณะการใช้เสียง แบ่งเป็น

แผ่นเสียง

เทปบันทึกเสียง

เทปโทรทัศน์

3. แบ่งตามความคงทนและความสิ้นเปลือง แบ่งเป็น

วัสดุ ได้แก่ สื่อประเภท สิ้นเปลืองซึ่งใช้หมดไป

อุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องมือชนิดต่างๆทั้งเครื่องฉาย เครื่องเสียง ซึ่งไม่สูญพัง
สิ้นเปลืองได้ง่าย

4. แบ่งตามจำนวนสื่อที่ใช้ แบ่งเป็น

สื่อเดี่ยว คือ ใช้สื่อแต่ละอย่างเพียงอย่างเดียว

สื่อประสม คือการใช้สื่อตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป

5. แบ่งตามลักษณะการจัดสื่อเป็นชุด แบ่งได้เป็น

ชุดอุปกรณ์ คือชุดสื่อการสอนที่ใช้สอนได้หลายเรื่อง เช่น ชุดอุปกรณ์
วิทยาศาสตร์

ชุดการสอน คือ ชุดสื่อการสอนที่จัดขึ้น มีวัตถุประสงค์เดียว

จัดรูปแบบตามกิจกรรม แบ่งเป็น

1. สื่อช่วยครูสอน หมายถึง สื่อที่ครูเป็นผู้ใช้ เช่น ชอล์ก กระดานดำ แผนที่
รูปภาพ ฯลฯ ที่ครูเป็นผู้ใช้แต่เพียงผู้เดียว

¹ ชัยยงค์ พรหมวงศ์. ชุดการสอนระดับประถมศึกษาในเอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอน. ระดับประถมศึกษา หน่วยที่-15. (กรุงเทพฯ:ป.สัมพันธ์พาณิชย์2525), หน้า 31-40.

2. สื่อช่วยนักเรียนเรียน หมายถึง สื่อที่เตรียมไว้ให้เด็กเป็นผู้หยิบใช้ เช่น สื่อสำหรับกิจกรรมกลุ่ม หรือสื่อการสอนตามเอกัตภาพ
3. สื่อที่ช่วยให้ครูและนักเรียนช่วยกัน หมายถึง สื่อที่ทำให้ครูและนักเรียนได้ช่วยกันประกอบกิจกรรมการเรียน เช่น การเล่นเกม การสาธิตทดลอง เป็นต้น

จัดรูปแบบตามประสบการณ์ แบ่งเป็น

1. สื่อประสบการณ์นามธรรม หมายถึง สื่อที่ให้ประสบการณ์ทางอ้อมที่เรียนรู้ให้เข้าใจได้น้อย เช่น สื่อประเภทหนังสือแบบเรียนตำรา แผ่นเสียง เทปเสียง รายการวิทยุ ฯลฯ
2. สื่อประสบการณ์รูปธรรม หมายถึง สื่อที่ให้ประสบการณ์ตรง ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฟังได้เห็นและลงมือกระทำ เช่น การจำลองสถานการณ์ การแสดงละคร การเข้าไปอยู่ในสถานการณ์จริง เป็นต้น

การแบ่งประเภทของสื่อการสอนนี้แม้ได้จัดหลายแนวแต่ก็สามารถสรุปได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อการสอนประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อการสอนที่เป็นวัสดุสิ้นเปลืองใช้แล้วหมดไปหรือผู้ฟังได้ง่าย เช่น สิ่งพิมพ์ ภาพชุด แผนภาพ สไลด์ ฟิล์มสตริป เทป ชุดการสอน
2. สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สื่อประเภทเครื่องมือ ซึ่งรวมเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสอนโดยตรง เช่น ของจริงหรือหุ่นจำลองต่างๆ และเครื่องมือสำหรับเสนอวัสดุ เช่น เครื่องฉายทั้งหลาย สื่อประเภทอุปกรณ์ยังหมายถึง กระดานดำเขาค้าง ภาพพลิก หูฟังและศูนย์หูฟัง เครื่องมือทดลอง วิทยาศาสตร์ และครุภัณฑ์ทุกประเภทในห้องเรียนและห้องปฏิบัติการ
3. สื่อการสอนประเภทวิธีการ หมายถึง วิธีการและกิจกรรมทุกอย่างที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน วิธีการเป็นสื่อการสอนที่จะช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างกระฉับกระเฉง และมีประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติตรงจากการลงมือปฏิบัติ

วิธีการที่ใช้กันมาก มี 9 ประเภท คือ

1. การสาธิต
2. การทดลอง
3. เกม
4. การแสดงบทบาทสมมติ
5. การจำลองสถานการณ์

6. การฝึกปฏิบัติจริงหลังจากเรียนทฤษฎี
7. ทักษะศึกษา
8. กิจกรรมอิสระ
9. กิจกรรมที่ทำขึ้นตามโครงการด้วย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์¹ ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยพบว่า 1. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพฤติกรรม ความรับผิดชอบต่อทุกด้านอยู่ในระดับสูง 2. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพฤติกรรมความ รับผิดชอบต่อ เปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ ชั้นปีที่ศึกษา และสาขาวิชาที่ศึกษาดังนี้ 2.1 นักศึกษาที่มีเพศ ต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความ รับผิดชอบต่อตนเองและการกระทำของตนเอง และความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน 2.2 นักศึกษาที่ศึกษาชั้นปีที่ต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ในด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและการกระทำของตนเอง และความรับผิดชอบต่อ สังคม 2.3 นักศึกษาที่ศึกษาคณะที่ต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและการกระทำของตนเอง ความรับผิดชอบต่อ การศึกษาเล่าเรียน ความรับผิดชอบต่อสถาบัน และความรับผิดชอบต่อสังคม¹

ชนันทิพย์ จันทรโสภาน² ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม เจริญธรรมด้านความรับผิดชอบต่อ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า 1. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมเจริญธรรมด้านความรับผิดชอบต่อและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงใน การแสดงพฤติกรรมเจริญธรรมด้านความรับผิดชอบต่อ มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจต่อการแสดง พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งที่เป็นพฤติกรรมเจริญธรรมด้าน ความรับผิดชอบต่อโดยรวมและแต่ละด้าน เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักการถดถอยพหุคูณ พบว่า โดยรวม

¹ พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, รายงาน การวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2546.

² ชนันทิพย์ จันทรโสภาน, รายงานการวิจัย การศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม เจริญธรรมด้านความรับผิดชอบต่อ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, (คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์), 2550.

ของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ จะมีค่าน้ำหนักสูงกว่า เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ยกเว้นด้านความรับผิดชอบครอบครัว ที่เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบมีค่าน้ำหนักสูงกว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ และ 2. ความตั้งใจต่อการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งที่เป็นพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบโดยรวม และแต่ละด้านของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

วารี ศิริเจริญ¹ ได้ศึกษาการทดลองใช้ชุดการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนระยองวิทยาคม จังหวัดระยอง ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างสุ่มอย่างง่ายได้ จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้น 46 คน ผลการใช้ชุดการจัดกิจกรรมพบว่า ความคิดเห็นต่อตนเองด้านความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เจตคติของนักเรียนระยะติดตามผลดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ลักษณะนิสัยในการเรียนของนักเรียนหลังการทดลองดีกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และลักษณะนิสัยในการเรียนของนักเรียนใน การเรียนของนักเรียนระยะติดตามผลดีกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้น พบประเด็นที่น่าสนใจซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการวางกรอบความคิดในการวิจัยครั้งนี้ และงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น สรุปผลได้ว่าการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบโดยการใช้กิจกรรมในลักษณะกิจกรรมกลุ่ม เป็นสื่อในการดำเนินการ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ด้านความรับผิดชอบดีขึ้น

ด้วยเหตุที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาค้นคว้าหาวิธีการในการดำเนินการนำกิจกรรมศิลปะมาเป็นสื่อในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน ซึ่งเป็นหนึ่งในจริยธรรมที่สำคัญที่ควรส่งเสริม และปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน โดยมีความสนใจที่จะศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม เนื่องจากเป็นวัยที่เข้าสู่วัยรุ่นที่เรียกว่า “วัยหัวเลี้ยวหัวต่อ” เป็นวัยที่สำคัญวัยหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากเป็นวัยที่เข้าสู่ผู้ใหญ่ที่จำเป็นต้อง

¹ วารี ศิริเจริญ, การทดลองใช้ชุดการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนระยองวิทยาคม จังหวัดระยอง, กรมวิชาการ ปีที่ 1 ฉบับที่ 10, 2541, หน้า 58-65.

สร้างความพร้อมให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น และมีคุณภาพ ในการจัดกิจกรรมครูจึงจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของความรับผิดชอบ ดังนั้น ในฐานะที่ผู้วิจัยมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จึงสนใจและเห็นว่ากิจกรรมศิลปะสามารถนำมาฝึกเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบ โดยอาศัยงานศิลปะและกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมเป็นสื่อ เพื่อฝึกให้เกิดความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ให้เกิดความเข้าใจจากการได้รับประสบการณ์ เกิดความคุ้นเคย รู้จักวิเคราะห์และแยกแยะถึงผลดีและผลเสียในพฤติกรรมที่ตนแสดงออก

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Douglas Goerlitz. ทำการศึกษา “Will the Development and use of Political Cartoons and Editorials increase Student’s higher order critical thinking?” พบว่า การเพิ่มโอกาสให้นักศึกษาได้สัมผัสกับสิ่งที่จะช่วยกระตุ้นการเติบโตทางความคิดให้มากขึ้นเพื่อเป็นการช่วยนักศึกษา จะต้องเตรียมตัวเข้าสอบ GED เป็นแบบทดสอบที่วัดการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษา ซึ่งแบบทดสอบจะเป็นข้อสอบทางสังคมศึกษาประกอบด้วยคำถามภาพการ์ตูน เนื่องจากรูปภาพหนึ่งสามารถสื่อความได้เป็นพันคำ การให้โอกาสแก่นักศึกษาเป็น โครงการที่ช่วยนักศึกษาไม่ต้องเข้านั่งเรียนเป็นร้อย ๆ ชั่วโมง เพื่อเพิ่มทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ แต่โครงการนี้นักศึกษาจะได้สัมผัสสภาพการ์ตูนการเมือง จดหมายบรรณาธิการ และแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่งผลของการพัฒนาเพิ่มทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักศึกษาเป็นที่น่าพอใจมาก¹

Merret and Wheldall ได้ใช้หลัก Premack กับแรงเสริมทางสังคมต่อพฤติกรรมการทำงานในชั้นเรียนและการเขียนหนังสือเด็ก ซึ่งพบว่าพฤติกรรมการทำงานในชั้นเรียนของเด็กซึ่งเคยมีเพียง 44% ของเวลาเรียนทั้งหมดเพิ่มขึ้น 77% และ 88% ของเวลาเรียนทั้งหมดในเวลาต่อมา²

Stephen J. Scanlan and Seth L. Feinberg ทำการวิจัย The Cartoon Society : Using the Simpsons to Teach and Learn Sociology. พบว่าการเสนอแหล่งข้อมูลวิดีโอที่ขุดเยียมที่จะสามารถเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ในนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งนั่นก็คือภาพยนตร์การ์ตูนเรื่อง Simpsons เป็นเรื่องที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสังคมวิทยาได้ อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ และยังส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ให้กับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในยุคปัจจุบันนี้ด้วย ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่อง Simpsons ซึ่งขอยืมมาจาก Mills ทำให้การสอนปรัชญาที่มุ่งเน้นการ

¹ Douglas Goerlitz , Will the Development and use of Political Cartoons and Editorials increase Student’s higher order critical thinking?, 1997.

² ประดิษฐ์ อุปนิย, พัฒนาการความรับผิดชอบของเด็ก, หน้า 383.

ประยุกต์ใช้ภาพสังคมวิทยากับสิ่งที่สังเกตได้ในชีวิตประจำวัน พบว่าการ์ตูนเรื่องนี้เป็นเครื่องมือการสอนสำหรับแนวคิดทางสังคมวิทยาและช่วยให้นักศึกษาได้เข้าใจในเอกสารประกอบวิชาด้วย นักศึกษาได้มีการสำเนือเรื่องการ์ตูนมาเกี่ยวข้องกับการอภิปรายวิเคราะห์ด้วย Simpsons เป็นการ์ตูนมีคุณค่ามากสำหรับการวางหลักสังคมวิทยา ตัวชีวิตความสำเร็จในการสอนวิธีนี้สามารถวัดได้จากความสามารถของนักศึกษาในการจับใจความจากเอกสารประกอบและการใช้ความรู้ นอกเหนือจากความรู้ในห้องเรียนได้ Simpsons เป็นเรื่องที่ดีมาก และจะทำให้การเรียนการสอนสำเร็จตามเป้าหมายได้

บทที่ 3

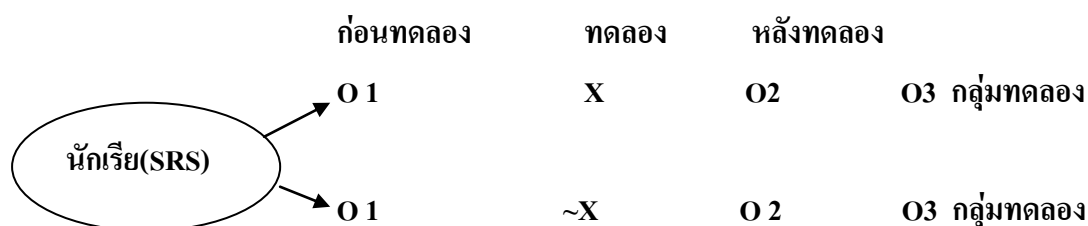
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิง กึ่งทดลอง มุ่งเน้น ผลการสร้างเสริม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ทดลองใช้การสอนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ เพื่อเปรียบเทียบในเรื่อง ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมระหว่างก่อนกับหลังการทดลองและพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิง กึ่งทดลอง มุ่งเน้น ผลการสร้างเสริม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 255 4 จำนวน 35 รูป ระยะเวลาการทดลองแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนทดลอง ระยะทดลองและระยะหลังการทดลอง โดยมีรูปแบบการทดลอง ดังนี้

เมื่อ	O1 = การวัดผลก่อนการทดลอง
	O2 = การวัดผลหลังการทดลอง
	O3 = การวัดผลความคงทนของการทดลอง
	X = นักเรียนกลุ่มทดลอง
	$\sim X$ = นักเรียนกลุ่มควบคุม
	SRS = การสุ่มตัวอย่าง (Simple Random Sampling)

3.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโสธรวรารามชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 65 รูป
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 35 รูป

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

- ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 8 ข้อ
- ตอนที่ 2 แบบวัดความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับตามแบบของ Likert ได้แก่ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงครึ่งหนึ่ง จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด จำนวน 40 ข้อ
- กิจกรรมสร้างเสริมความรับผิดชอบจำนวน 10 กิจกรรม

การสร้างเครื่องมือ

- แบบวัดความรับผิดชอบ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีวิธีการเป็นขั้นตอน ดังนี้
 - ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ
 - ศึกษาแบบวัดงานวิจัย แล้วสร้างคำถามให้สอดคล้องกับการวิจัยเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา จึงได้จำแนกตามพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความรับผิดชอบไว้ 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง แบ่งเป็น 4 หัวข้อคือ 1) ด้านภาระหน้าที่ของตนเอง 2) พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง 3) ระเบียบวินัยในตนเอง 4) พัฒนาการด้าน

สุขภาพจิตและอารมณ์ ด้านที่ 2. ความรับผิดชอบต่อสังคม แบ่งเป็น 4 หัวข้อคือ 1) สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม 2) ความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 3) ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม 4) ความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์ รวมมีทั้งหมด 40 ข้อ โดยแบบวัดนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ ได้แก่ จริงมากที่สุด, จริงมาก, จริงครึ่งหนึ่ง, จริงน้อยและจริงน้อยที่สุด

1.3 นำแบบวัดที่สร้างขึ้น ให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัยตรวจแก้ไข นำแบบวัดที่แก้ไขแล้วไปให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัยและคณะตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัดและแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบ นำแบบวัดและแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะมาทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จำนวน 35 รูป โดยใช้แบบวัดก่อนการทดลอง ใช้แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะจำนวน 2 กิจกรรมและใช้แบบวัดหลังการทดลอง เพื่อหาค่าเฉลี่ยพื้นฐาน \bar{x} เป็นการเปรียบเทียบข้อมูลทดลองเบื้องต้น

จากนั้นนำแบบวัดและแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะไปให้ผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัดและแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง

1.4 นำแบบวัดที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จำนวน 35 รูป โดยใช้แบบวัดก่อนการทดลอง ใช้แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะจำนวน 2 กิจกรรมและใช้แบบวัดหลังการทดลอง เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัด โดยการเปรียบเทียบการตอบของคนกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ โดยใช้ t-test กลุ่มสูง-ต่ำ 25% เพื่อคัดเลือกแบบวัดที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มาเป็นแบบวัด เพื่อให้ได้จำนวนข้อคำถามทั้งหมด 40 ข้อ จัดเป็นข้อความเชิงบวกและข้อความเชิงลบ ซึ่งมีข้อความที่แสดงถึงการมีความรับผิดชอบครอบคลุมทั้ง 7 ด้านตามที่ได้แสดงไว้ในตาราง 1

ตารางที่ 1

จำนวนข้อของแบบวัดความรับผิดชอบจำแนกตามพฤติกรรมการมีความรับผิดชอบ

ลำดับที่	พฤติกรรม	ข้อที่
1.	ความรับผิดชอบต่อตนเอง	
1)	ด้านภาระหน้าที่ของตนเอง	1-5
2)	พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง	6-10
3)	ระเบียบวินัยในตนเอง	11-15
4)	พัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์	16-20
2.	ความรับผิดชอบต่อสังคม	
1)	สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม	21-25
2)	ความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	26-30
3)	ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม	31-35
4)	ความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์	36-40
รวมทั้งหมด 40 ข้อ		

1.5 นำแบบวัดที่ได้คัดเลือกไว้แล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มทดลองจำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับ โดยใช้สถิติ สัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรับผิดชอบทั้งฉบับเท่ากับ .945

แบบวัดแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงครึ่งหนึ่ง จริงน้อยและจริงน้อยที่สุด และมีเกณฑ์การให้คะแนนและการแปลความหมาย โดยมีการกำหนดน้ำหนักของคะแนนตามระดับความคิดเห็นในแต่ละข้อคำถาม ดังนี้

ข้อความ	มีความหมายเชิงบวก		
หากตอบ จริงมากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
จริงมาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
จริงครึ่งหนึ่ง	ให้คะแนน	3	คะแนน
จริงน้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
จริงน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน
ข้อความที่เป็นเชิงลบ			
หากตอบ จริงมากที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

จริงมาก	ให้คะแนน	2 คะแนน
จริงครึ่งหนึ่ง	ให้คะแนน	3 คะแนน
จริงน้อย	ให้คะแนน	4 คะแนน
จริงน้อยที่สุด	ให้คะแนน	5 คะแนน

แบบวัดความรับผิดชอบ มีทั้งหมด 40 ข้อ

การแปลความหมาย ผู้วิจัยกำหนดการแปลความหมายจากคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ระดับการมีความรับผิดชอบ

1.00	- 1.49	น้อยที่สุด
1.50	- 2.49	น้อย
2.50	- 3.49	ปานกลาง
3.50	- 4.49	มาก
4.50	- 5.00	มากที่สุด

3. สร้างกิจกรรมกลุ่ม เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาขอบเขตและเนื้อหาของความรับผิดชอบแล้วสร้างกิจกรรมกลุ่ม โดยนำกิจกรรมศิลปะมาปรับปรุงและพัฒนาให้ขอบเขตเนื้อหาและหลักการเหมาะสมสอดคล้องกับการส่งเสริมความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาของกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ ดังแสดงในตาราง 2

ตารางที่ 2

แสดงขอบเขตเนื้อหาของกิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรมที่	ขอบเขตเนื้อหาของกิจกรรม	ชื่อกิจกรรม
1	การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง	หน้าที่ของฉัน
2	การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองและต่อสังคม	สร้างบ้าน
3	การรู้จักกล้ารับผิดชอบในสิ่งที่ผิดพลาด	คนดีที่ฉันรู้จัก
4	การรู้จักแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อสร้างผลงานของส่วนรวม	วาดภาพพระเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์
5	การรู้จักและยอมรับตนเอง	การให้และการรับ
6	รวมกันผลิตสื่อคุณธรรมเพื่อประโยชน์ของสังคม	วาดภาพประกอบนิทานชาดก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กิจกรรมที่	ขอบเขตเนื้อหาของกิจกรรม	ชื่อกิจกรรม
7	กิจกรรมสร้างเสริมสมาธิและคุณธรรม	งานศิลปะเพื่อการสร้างสมาธิ
8	ฝึกสมาธิตามหลักอานาปานสติ	การบริหารจิต

3.2 นำโปรแกรมการจัดกิจกรรมกลุ่มที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
โครงการวิจัย เพื่อให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไขเบื้องต้น

3.3 นำโปรแกรมการจัดกิจกรรมกลุ่มที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว
ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
(Content Validity) และ ความเหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3.4 นำกิจกรรมกลุ่มที่ได้มาปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง

3.4 การดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ผู้วิจัยติดต่อขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย ซึ่งแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการ
ทำการวิจัย แก่ผู้บริหาร โรงเรียนและคณะครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม
อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

1.2 ผู้วิจัยขอหนังสืออนุมัติการทำวิจัยเชิงทดลองจากผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงอาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโส
ธรวราราม อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัยและการใช้สถานที่ใน
การดำเนินการ

1.3 ขอคำแนะนำจากครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อสร้างสัมพันธภาพและ
ความคุ้นเคยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นนักเรียนที่เป็นกลุ่มที่ศึกษาและเนื่องจากผู้วิจัย
เคยเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนแห่งนี้มาก่อนจึงไม่เป็นอุปสรรคในการทำความคุ้นเคยและทำให้
นักเรียนให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมได้ดี

2. ขั้นดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการ โดยจัดตารางการดำเนินกิจกรรมโดยจะพบกลุ่มกับนักเรียน
จำนวน 13 ครั้ง และจัดกิจกรรมกลุ่มให้กับนักเรียนจำนวน 10 กิจกรรม โดยจัดกิจกรรมละ 2
ชั่วโมง ระยะเวลาในการดำเนินการจำนวน 6 สัปดาห์ คือ ในช่วงกลางเดือนมิถุนายน 255 4 ถึง

กลางเดือนสิงหาคม 2554 และวัดผลความคงทนของการทดลองในช่วงกลางเดือนกันยายน 2554 ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการและชื่อกิจกรรมที่จัดให้กับนักเรียนดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3
แผนการดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่ม

ครั้งที่	วันที่ดำเนินการ	ชื่อกิจกรรม
1	วันเสาร์ที่ 11 มิ.ย. 2554	ปฐมนิเทศ สร้างสัมพันธภาพ เก็บข้อมูลโดยการทดสอบ Pretest
2	วันเสาร์ที่ 18 มิ.ย. 2554	แนะนำตนเองด้วยภาพ, การบริหารจัดการ (20 นาที)
3	วันเสาร์ที่ 25 มิ.ย. 2554	หน้าที่ของฉัน, การบริหารจัดการ (20 นาที)
4	วันอาทิตย์ที่ 26 มิ.ย. 2554	สร้างบ้าน, การบริหารจัดการ (20 นาที)
5	วันเสาร์ที่ 2 ก.ค. 2554	คนดีที่ฉันรู้จัก, การบริหารจัดการ (20 นาที)
6	วันเสาร์ที่ 9 ก.ค. 2554	เกมยิงเรือ, การบริหารจัดการ (20 นาที)
7	วันเสาร์ที่ 16 ก.ค. 2554	วาดภาพพระเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์, การบริหารจัดการ (20 นาที)
8	วันอาทิตย์ที่ 24 ก.ค. 2554	การให้และการรับ, การบริหารจัดการ (20 นาที)
9	วันอาทิตย์ที่ 31 ก.ค. 2554	วาดภาพประกอบนิทานชาดก, การบริหารจัดการ (20 นาที)
10	วันศุกร์ที่ 5 ส.ค. 2554	งานศิลปะเพื่อการสร้างสมาธิ, การบริหารจัดการ (20 นาที)
11	วันพฤหัสบดีที่ 11 ส.ค. 2554	การบริหารจิต
12	วันเสาร์ที่ 20 ส.ค. 2554	เก็บข้อมูลโดยการทดสอบ Posttest
13	วันศุกร์ที่ 26 ส.ค. 2554	เก็บข้อมูลวัดผลความคงทนของการทดลอง

จากตาราง 3 ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นดำเนินการทดลองเป็น 3 ระยะ ดังนี้

- ขั้นทดสอบก่อนการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบวัดความรับผิดชอบและใช้แบบวัดความเชื่อมั่นในตนเองก่อนการทดลอง (Pretest) ในวันแรกและบันทึกคะแนนที่ได้ไว้เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่มให้กับนักเรียนจำนวน 10 กิจกรรม โดยจัดกิจกรรมละ 2 ชั่วโมง
- ขั้นทดสอบหลังการทดลอง เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้วผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบวัดความรับผิดชอบแบบเดิมซ้ำอีกครั้ง (Posttest) โดยผู้วิจัยให้นักเรียนทดสอบหลังการทดลองในการพบกลุ่มกับนักเรียนครั้งที่ 12 และบันทึกผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล

3. ขั้นทดสอบ ผลความคงทนของการทดลอง เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมทั้งหมดแล้วเป็นระยะเวลา 1 เดือน ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบวัดความรับผิดชอบแบบเดิมซ้ำอีกครั้ง เพื่อวัดผลความคงทนของการทดลอง โดยผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบวัดความรับผิดชอบแบบเดิมซ้ำอีกครั้ง ในการพบกลุ่มกับนักเรียนครั้งที่ 13 และบันทึกผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการทดลอง

การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามแผนการดำเนินการจัดกิจกรรม โดยจะพบกลุ่มกับนักเรียนจำนวน 13 ครั้ง และจัดกิจกรรมกลุ่มให้กับนักเรียนจำนวน 10 กิจกรรม โดยจัดกิจกรรมละ 2 ชั่วโมง ระยะเวลาในการดำเนินการจำนวน 6 สัปดาห์ คือ ในช่วงกลางเดือน มิถุนายน 2554 ถึง กลางเดือนสิงหาคม 2554 และวัดผลความคงทนของการทดลอง ในช่วงกลางเดือนกันยายน 2554 ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนดังนี้

ครั้งที่ 1 วันเสาร์ที่ 11 มิ.ย. 2554 ปฐมนิเทศ สร้างสัมพันธภาพ เก็บข้อมูลโดยการทดสอบ Pretest ผู้วิจัยได้ดำเนินการปฐมนิเทศโดยแนะนำวิทยากร (ซึ่งต่อไปนี้จะใช้แทนด้วยคำว่า ครู)ที่จะมาให้ความรู้ทางด้านศิลปะ และการบริหารจัดการ ให้เกิดสัมพันธภาพที่กระหว่างผู้วิจัย ครูและนักเรียน โดยให้นักเรียนแนะนำตัวที่ละรูปทั้งประวัติส่วนตัว ความรู้สึกและความสามารถทางศิลปะ ซึ่งพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ผ่านประสบการณ์ทางด้านศิลปะมาก่อน ในระดับชั้นประถมศึกษา ครูแสดงความชื่นชมในความรักความสนใจงานศิลปะและแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการ และได้แบ่งกลุ่มนักเรียนตามความถนัดได้ 5 กลุ่ม จากนั้นครูได้เล่าประวัติความเป็นมาของงานศิลปะให้นักเรียนทั้งหมดฟังว่า จุดเริ่มต้นของศิลปะ คือ การที่มนุษย์ต้องประดิษฐ์และสร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวก สะดวก และเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีปลอดภัย สำหรับการดำรงชีพและความสะดวกได้แก่ ที่พักอาศัยอย่างง่าย ๆ อาหารที่สร้างขึ้นอย่างหยาบ ๆ สร้างภาชนะที่ทำจากเครื่องปั้นดินเผาอย่างง่าย ๆ ล้วนเป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในการดำรงชีวิตซึ่งเป็นไปในลักษณะที่แตกต่างจากธรรมชาติ ในระยะต่อมา เมื่อมนุษย์ได้สัมผัสกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ ซึ่งบางเหตุการณ์เป็นสิ่งที่เหนือคำอธิบายได้ในยุคนั้น ด้วยความเกรงกลัวในอิทธิฤทธิ์อำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ จึงได้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ พัฒนามาเป็นลัทธิ ความเชื่อ จนกลายเป็นศาสนาในปัจจุบัน ศิลปะจึงได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นรากฐานและแรงบันดาลใจให้มนุษย์ในสมัยต่อ ๆ มา สร้างงานที่มีลักษณะแปลก แตกต่าง และพัฒนาให้เกิด ผลงานที่ดีขึ้นต่อไป ไทยเป็นชาติที่มีศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองมาช้านานแล้ว เริ่มตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ศิลปะไทยจะวิวัฒนาการและสืบเนื่องเป็นตัวของตัวเองในที่สุด เท่าที่เราทราบราว พ.ศ. 300 จนถึง พ.ศ. 1800 พระพุทธศาสนานำเข้ามาโดยชาวอินเดีย ครั้งนั้นแสดงให้เห็น

เห็นอิทธิพลต่อรูปแบบของศิลปะไทยในทุก ๆ ด้านรวมทั้งภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม โดยกระจายเป็นกลุ่มศิลปะสมัยต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เมื่อกลุ่มคนไทยตั้งตัวเป็นปึกแผ่นแล้ว ศิลปะดังกล่าวจะตกทอดกลายเป็นศิลปะไทย ช่างไทยพยายามสร้างสรรค์ให้มีลักษณะพิเศษกว่า งานศิลปะของชาติอื่น ๆ คือ จะมีลวดลายไทยเป็นเครื่องตกแต่ง ซึ่งทำให้ลักษณะของศิลปะไทยมีรูปแบบเฉพาะมีความอ่อนหวาน ละมุนละไม และได้สอดแทรกวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและความรู้สึกของคนไทยไว้ในงานอย่างลงตัว ดังจะเห็นได้จากภาพฝาผนังตามวัดวาอารามต่าง ๆ ปราสาทราชวัง ตลอดจนเครื่องประดับและเครื่องใช้ทั่วไป จากนั้นผู้วิจัยจึงได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการวิจัยและรับทราบประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมแก่นักเรียน พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลก่อนการทดลอง โดยทำการทดสอบ Pretest ซึ่งในการพบกลุ่มนักเรียนในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่านักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมมีท่าทางตั้งใจฟังคำชี้แจงสนใจความเป็นมาของงานศิลปะเป็นอย่างดี

ครั้งที่ 2 วันเสาร์ที่ 18 มิ.ย. 2554 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การสื่อความคิด ความรู้สึกในงานทัศนศิลป์ ด้วยกิจกรรมการแนะนำตนเองด้วยภาพ , การบริหารจัดการ (20 นาที) ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ คือ ให้นักเรียนฝึกการบริหารจิตโดยการ นักเรียนสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัย และทำสมาธิใช้เวลาประมาณ 4-5 นาที นักเรียนรับฟังความรู้และฝึกปฏิบัติให้นักเรียนฝึกสมาธิที่บ้านทุกวันและบันทึกในแบบบันทึกการบริหารจิตมาส่งครูเป็นเวลา 1 สัปดาห์ หลังจากการบริหารจิตแล้ว ครูทำการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 5 รูป หัวหน้ากลุ่มแจกอุปกรณ์ คือ กระดาษ ดินสอและสีเทียนให้สมาชิกทุกรูป ครูแนะนำให้นักเรียนวาดรูปสัญลักษณ์ของตนเองตามจินตนาการของตน โดยจินตนาการว่า ตนเองมีลักษณะคล้ายคลึงกับวัตถุ สัตว์ พืชหรือสิ่งของและบรรยายความคล้ายคลึงของตนกับสิ่งนั้น ๆ ให้เพื่อในกลุ่มฟัง ให้สมาชิกภายในกลุ่มรูปอื่น ๆ ชักถาม โต้แย้งหรือเสนอข้อคิดเห็น แล้วผลัดเปลี่ยนกันให้บรรยายครบทุกรูป ให้ภายในกลุ่มคัดเลือกตัวแทนกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มเห็นว่า ภาพที่เขาจินตนาการนั้นเหมือนกับลักษณะตัวตนของเขามากที่สุดออกไปบรรยายให้กลุ่มใหญ่ฟังผู้นำกลุ่มสรุปรวมกลุ่มโดยชักถามสมาชิกให้ครบทุกคนว่าวาดภาพอะไรแล้วให้บรรยายอย่างสั้น ๆ และสอบถามถึงข้อมูลที่สมาชิกกลุ่มใหญ่ไม่เคยรับรู้มาก่อน เพื่อให้สมาชิกได้รู้จักกันมากขึ้น ผู้นำกลุ่มสรุปเพิ่มเติมในส่วนของเนื้อหาที่สมาชิกขาดตกบกพร่อง เพื่อเพิ่มเติมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักการและวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ในขณะที่ทำกิจกรรมอยู่นั้นครูได้สังเกตความสนใจในการร่วมทำกิจกรรมสังเกตการพูด การชักถาม การแสดงข้อคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์ สังเกตการนำเสนอข้อมูลส่วนตัวที่เพื่อนไม่เคยรับรู้มาก่อน เป็นการวัดและประเมินผลในการจัดกิจกรรมครั้งนี้

ครั้งที่ 3 วันเสาร์ที่ 25 มิ.ย. 2554 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 คิตรีเริ่มตัดแปลง ด้วยกิจกรรมหน้าทีของฉัน , การบริหารจัดการ (20 นาที) ผู้วิจัยดำเนินการให้นักเรียนได้เริ่มปฏิบัติฝึกการบริหารจิต นักเรียนสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัย และทำสมาธิใช้เวลาประมาณ 4-5 นาที ครูอธิบายเรื่อง การบริหารจัดการตามหลักสติปัญญาฐาน นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 10.1 เรื่อง การบริหารจัดการตามหลักสติปัญญาฐาน

แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 5 กลุ่มให้หัวหน้ากลุ่มแจกอุปกรณ์ คือ กระดาษโปสเตอร์ ดินสอและสีเทียนให้สมาชิกทุกคนเพื่อเตรียมทำกิจกรรมครั้งนี้ ครูแจกใบงานกิจกรรมแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ให้วาดภาพหน้าที่ของฉันที่ต้องปฏิบัติต่อตนเอง

กลุ่มที่ 2 ให้วาดภาพหน้าที่ของฉันที่ต้องปฏิบัติต่อครอบครัว

กลุ่มที่ 3 ให้วาดภาพหน้าที่ของฉันที่ต้องปฏิบัติต่อโรงเรียน

กลุ่มที่ 4 ให้วาดภาพหน้าที่ของฉันที่ต้องปฏิบัติต่อครู อาจารย์

กลุ่มที่ 5 ให้วาดภาพหน้าที่ของฉันที่ต้องปฏิบัติต่อเพื่อน

เมื่อนักเรียนวาดภาพและระบายสีเสร็จแล้วให้สมาชิกแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปราย สรุปบทบาทหน้าที่ของนักเรียนที่ต้องปฏิบัติ และให้สมาชิกในกลุ่มทั้งหมดออกมาช่วยกันนำเสนอในรูปแบบของการอภิปราย ประกอบภาพให้เพื่อนสมาชิกกลุ่มอื่นได้ชม ซึ่งแต่ละกลุ่มสามารถวาดภาพ และออกมานำเสนอได้อย่างดี ภาพสามารถสื่อให้ทราบได้ถึงบทบาทหน้าที่ของตัวเองที่ต้องปฏิบัติต่อครอบครัว ต่อโรงเรียน ต่อครู อาจารย์ และต่อเพื่อน ได้ชัดเจน จากนั้นครูให้ผู้นำกลุ่มและสมาชิกร่วมกันสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในแต่ละด้านและเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้นำกลุ่มสรุปเพิ่มเติมในส่วนของเนื้อหาที่สมาชิกขาดตกบกพร่อง เพื่อเพิ่มเติมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักการและวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ในการวัดผลประเมินผลนั้นครูได้สังเกตความสนใจในการร่วมทำกิจกรรม สังเกตการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นและความกล้าแสดงออก และสังเกตการณ์อภิปรายประกอบภาพ

ครั้งที่ 4 วันอาทิตย์ที่ 26 มิ.ย. 2554 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การร่วมกันสร้างงานศิลป์ ด้วยกิจกรรมสร้างบ้าน , การบริหารจัดการ (20 นาที) ครูดำเนินการให้นักเรียนเริ่มฝึกการบริหารจิตโดยนักเรียนสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัย และทำสมาธิใช้เวลาประมาณ 4-5 นาที นักเรียนฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการตามหลักสติปัญญาฐาน นักเรียนทำใบกิจกรรมที่ 10.1

ต่อจากนั้น ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4 รูป ครูแจกอุปกรณ์ให้กลุ่มละ 1 ชุด ให้สมาชิกร่วมกันสร้างบ้าน ขึ้นมาตามความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มเมื่อสร้างบ้านเสร็จ

ให้สมาชิกร่วมกันพูดคุยถึงวิธีการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ปัญหาและอุปสรรคที่พบและวิธีการแก้ปัญหที่เกิดขึ้นของกลุ่ม โดยผู้นำแจกใบคำถามจากกิจกรรมดังนี้

- วิธีการช่วยเหลือกันในขณะที่ช่วยกันสร้างบ้านมีวิธีการอย่างไร
- ปัญหา อุปสรรค มีอะไรบ้าง
- เมื่อมีปัญหา อุปสรรค มีวิธีแก้ปัญหามาอย่างไร
- ผู้นำกลุ่มให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานและการพูดคุยถึงวิธีการช่วยเหลือกัน

ภายในกลุ่ม รวมทั้งบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนในการทำงานในกลุ่ม เมื่อการนำเสนอผลงานครบทุกกลุ่มแล้ว ครูให้ผู้นำกลุ่มได้สรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกันว่าถ้าหากเกื้อกูลช่วยเหลือกันงานก็จะออกมาดี ถ้าหากคนใดคนหนึ่งในกลุ่มขาดความรับผิดชอบที่มีต่อหน้าที่และต่อการทำงานร่วมกับคนอื่น เปรียบเหมือนกับการใช้ชีวิตในสังคม ถ้าทุกคนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคม ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้นี้ครูได้สังเกตความสนใจในการร่วมทำกิจกรรมของนักเรียนทุกรูป ได้สังเกตการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นและความกล้าแสดงออก และสังเกตการรายงานผลการอภิปรายของแต่ละกลุ่มเพื่อเป็นการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

ครั้งที่ 5 วันเสาร์ที่ 2 ก.ค. 2554 หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 กระบวนการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ กิจกรรมคนดีที่ฉันรู้จัก ครูเริ่มดำเนินกิจกรรมโดยการให้นักเรียนทุกรูปได้ฝึกบริหารจัดการด้วยการ นักเรียนสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัย และทำสมาธิใช้เวลาประมาณ 4-5 นาที ทบทวนความรู้เดิมเรื่อง การบริหารจัดการและฝึกสมาธิในช่วงโม่งที่ผ่านมา สุ่มนักเรียน 4-5 รูป มาเล่าประสบการณ์ในการทำสมาธิว่าเกิดผลอย่างไรบ้าง เมื่อการฝึกบริหารจัดการครบตามเวลาเรียบร้อยแล้ว ครูได้แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 5 รูป สมาชิกในกลุ่มช่วยกันวาดรูปที่เกี่ยวข้องกับ “คนดีที่ฉันรู้จัก” ในด้านการปฏิบัติตน ว่าคนดีที่นักเรียนรู้จักนั้นเขาปฏิบัติตนกันอย่างไร และให้สมาชิกภายในกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับภาพที่วาด จากนั้นให้ส่งตัวแทนสมาชิกในกลุ่มออกมานำเสนอเกี่ยวกับคนดีที่ฉันรู้จักโดยใช้ภาพที่วาดเป็นสื่อในการนำเสนอผู้นำกลุ่มสรุปถึงสาระสำคัญของการปฏิบัติตนที่ดี ที่เหมาะสมและการอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุขให้แก่กลุ่มอ่านกรณีศึกษา “จดหมายถามปัญหาจากน้องพลับ” และช่วยกันคิดแก้ไขปัญหานั้นองพลับแล้วเขียนลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอผลของการร่วมกันอภิปรายจากกรณีศึกษากลุ่มจนครบทุกกลุ่ม จากนั้นครูให้ผู้นำกลุ่มสรุปสาระสำคัญของกิจกรรมเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสม การมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเผชิญต่อความจริง กล้ายอมรับในสิ่งที่ผิดและการมีความรับผิดชอบต่อตนเองและเพิ่มเติมในส่วนที่สมาชิกกลุ่มขาดตกบกพร่อง เพื่อเพิ่มเติมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์และหลักการที่

สำคัญของกิจกรรม ในการทำกิจกรรมครั้งนี้ครูได้ประเมินผลด้วยการสังเกตความสนใจการมีส่วนร่วมในการอภิปรายของนักเรียนทุกรูป สังเกตการแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม และสังเกตการนำเสนอผลการอภิปราย ซึ่งนักเรียนทุกรูปมีความตั้งใจ สนใจ ร่วมทำกิจกรรมเป็นอย่างดี มีความสุขกับการทำกิจกรรมที่สังเกตได้จากใบหน้ายิ้มแย้ม

ครั้งที่ 6 วันเสาร์ที่ 9 ก.ค. 2554 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 สื่อทัศนศิลป์เพื่อสร้างคุณธรรม ด้วยกิจกรรมฝึกการทำงานร่วมกันและความเป็นผู้นำ “เกมยิงเรือ” ครูเริ่มดำเนินกิจกรรมด้วยการให้นักเรียนทุกรูปได้ฝึกบริหารจัดการ นักเรียนสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัย และทำสมาธิใช้เวลาประมาณ 4-5 นาที นักเรียนฝึกปฏิบัติการบริหารจิตตามหลักสติปัญญา สุ่มนักเรียน 4-5 รูป มาเล่าประสบการณ์ในการมีสมาธิว่าเกิดผลคืออย่างไรบ้าง เมื่อบริหารจัดการครบตามเวลา 20 นาทีแล้ว ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 6 รูป จากเลือกอาสาสมัครจากแต่ละกลุ่ม ๆ ละ 1 รูป เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตพฤติกรรมในการทำงานของกลุ่ม เมื่อได้แล้วก็พาออกไปนอกห้อง แจกใบสังเกตพฤติกรรมให้และอธิบายให้ผู้สังเกตการณ์เข้าใจว่ามีหน้าที่อะไรบ้างหลังจากที่ทำความเข้าใจอันดีแล้ว จึงพากลับมานั่งกลุ่ม แต่ให้หนึ่งแยกห่างออกมาเล็กน้อยแจกใบคำอธิบาย “เกมยิงเรือ” ให้นักเรียนทุกรูป รูปละ 1 ใบ พร้อมทั้งอธิบายวิธีทำกิจกรรมให้ทราบและสาธิตให้เข้าใจ แจกใบคำอธิบาย “เกมยิงเรือ” ให้นักเรียนทุกรูป รูปละ 1 ใบ พร้อมทั้งอธิบายวิธีทำกิจกรรมให้ทราบและสาธิตให้เข้าใจ แจกใบตารางในการเล่นเกมยิงเรือให้กลุ่มละ 4 ใบ พร้อมกับเน้นว่าตารางที่แจกนี้เป็นของกลุ่ม ไม่ใช่เป็นของรูปใครรูปหนึ่งลงมือทำกิจกรรมเมื่อนักเรียนทุกรูปเข้าใจวิธีการเรียบร้อยแล้ว โดยปฏิบัติดังนี้เริ่มการแข่งขันในรอบที่ 1 ก่อน โดยให้เวลาพอสมควร เมื่อนักเรียนนำผลการยิงเรือมาส่ง ผู้นำกลุ่มตรวจให้คะแนนจากใบเฉลย แล้วส่งคืนกลับ ผู้นำกลุ่มใช้วิธีบอกใบว่าถูกกี่แห่ง โกล์เคียงแล้วหรือห่างมาก เป็นการให้กำลังใจและเขียนผลคะแนนของแต่ละกลุ่มไว้บนกระดานเริ่มต้นในรอบที่ 2 ตรวจให้คะแนนและให้นักเรียนทราบผลคะแนน ทำเช่นนี้ไปตลอด จนครบ 4 รอบ แล้วรวมคะแนนของแต่ละกลุ่มเพื่อดูว่ากลุ่มใดได้คะแนนมากที่สุด แล้วให้เพื่อน ๆ ปรบมือให้กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดเฉลยผลการยิงเรือในจุดที่ถูกให้นักเรียนดูให้ตัวแทนกลุ่มออกมาเล่าวิธีการทำงานของกลุ่มว่าเป็นอย่างไรให้ผู้สังเกตพฤติกรรมออกมาได้ถึงพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละกลุ่มตามที่ตนเองสังเกตและบันทึกไว้ เมื่อทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูให้นักเรียนผู้นำกลุ่มสรุปโดยการสนทนาและให้นักเรียนได้ตอบแสดงความคิดเห็น ดังนี้ เมื่อกลุ่มได้รับความสำเร็จจากการยิงเรือ (ได้คะแนน) ในแต่ละครั้งมีความรู้สึกอย่างไร และหากไม่ได้คะแนนเลยนักเรียนรู้สึกอย่างไร (โดยพยายามกระตุ้นให้นักเรียนได้ช่วยกันตอบหลาย ๆ รูป เพื่อฝึกให้นักเรียนแสดงความรู้สึกของตนและได้แสดงออกให้มากที่สุด) ในการทำงานร่วมกันเพื่อการแก้ปัญหา นั้น สมาชิกแต่ละรูปควรมีบทบาทอย่างไรบ้าง จึงจะช่วยให้กลุ่มมีความสำเร็จและถ้ามี

ข้อแย้งควรทำอย่างไร ในการทำงานกลุ่มนั้น จำเป็นหรือไม่ที่จะต้องมีส่วนนำถ้ามีส่วนนำแล้ว ผู้นำควรมีบทบาทอย่างไร ผู้ตามควรมีบทบาทอย่างไร เราทุกคนมีความสามารถที่จะเป็นผู้นำหรือผู้ตามที่ดีได้หรือไม่ อย่างไร นักเรียนได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการทำกิจกรรมนี้ ผู้นำกลุ่มสรุปเพิ่มเติมในเนื้อหาที่สมาชิกขาดตกบกพร่องเพื่อเพิ่มเติมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์และหลักการของกิจกรรม ในการทำกิจกรรมครั้งนี้ ครูได้ประเมินผลโดยการสังเกตการทำงานกลุ่มของนักเรียน สังเกตลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนในการร่วมทำงานกลุ่ม สังเกตการณ์รายงานผลการร่วมทำงานกลุ่ม สังเกตการณ์รายงานผลของผู้สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ซึ่งผลของการทำกิจกรรมนี้ นักเรียนรู้สึกไม่เข้าใจวิธีการเล่นในช่วงแรกๆ จึงต้องมีการอธิบายใหม่อีกครั้งจนทุกกลุ่มเข้าใจดี จนทำให้การทำกิจกรรมดำเนินไปได้เป็นอย่างดีนักเรียนทุกคนให้ความร่วมมือทำกิจกรรมและผลออกมาเรียบร้อยดีนักเรียนรับรู้ถึงการเป็นผู้นำ และการเป็นผู้ตามที่ดีต้องปฏิบัติตัวอย่างไรบ้าง

ครั้งที่ 7 วันเสาร์ที่ 16 ก.ค. 2554 หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ความเชื่อทางวัฒนธรรม ด้วยกิจกรรมการวาดภาพพระเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ ครูเริ่มดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการให้นักเรียนทุกคนได้ฝึกปฏิบัติบริหารจัดการนักเรียนสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัย และทำสมาธิใช้เวลาประมาณ 4-5 นาที นักเรียนฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการตามหลักสติปัญญา นักเรียนทั้งหมดร่วมกันวิเคราะห์และสรุปประเด็นว่าการมีสมาธิมีผลดีและผลเสียอย่างไร จากนั้นแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 14 กลุ่ม ครูแจกเนื้อหาประวัติของพระเวสสันดรกลุ่มละ 1 กัณฑ์ รวม 13 กัณฑ์ พร้อมภาพหน้าปก 1 กลุ่ม รวมทั้งหมดเป็น 14 กลุ่ม ด้วยวิธีการจับฉลาก ครูแจกอุปกรณ์กลุ่มละ 1 ชุดเพื่อใช้ในการทำกิจกรรม แล้วให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันวาดรูปภาพตามเนื้อหาในแต่ละกัณฑ์หรือจะวาดรูปภาพตามแบบใบงานที่มอบให้ก็ได้ จากนั้นให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็นในจริยธรรมของพระเวสสันดรด้านความรับผิดชอบในมุมมองของนักเรียน แล้วเขียนด้วยตัวบรรจงด้านหลังรูปภาพ พร้อมลงชื่อสมาชิกในกลุ่มไว้ท้ายบทความ ให้ส่งตัวแทนสมาชิกในกลุ่มออกมานำเสนอผลงานรูปภาพและอธิบายความคิดเห็นในจริยธรรมของพระเวสสันดรด้านความรับผิดชอบในมุมมองของนักเรียนกลุ่มของตน เมื่อรายงานครบทุกกลุ่มแล้ว ครูให้ทุกกลุ่มร่วมกันคัดเลือกรูปภาพที่ดีที่สุดจำนวน 14 กลุ่มมาหนึ่งรูปภาพพร้อมอธิบายความคิดเห็น ให้ทุกกลุ่มร่วมกันรวบรวมรูปภาพจัดเป็นรูปเล่ม ผู้นำกลุ่มสรุปสาระสำคัญของกิจกรรมและเพิ่มเติมในส่วนที่สมาชิกกลุ่มขาดตกบกพร่อง เพื่อเพิ่มเติมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์และหลักการที่สำคัญของกิจกรรม ครูได้ประเมินการทำกิจกรรมของผู้เรียนด้วยวิธีการ สังเกตความสนใจการมีส่วนร่วมในการร่วมกันวาดรูปในกลุ่ม สังเกตการแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่มและการแสดงความคิดเห็นในด้านความรับผิดชอบ สังเกตการนำเสนอผลการอภิปรายและการร่วมกันทำงานเป็นทีม

ครั้งที่ 8 วันอาทิตย์ที่ 24 ก.ค. 2554 หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ส่งเสริมคุณธรรม กิจกรรมการให้และการรับการป้อนกลับ ครูเริ่มดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการให้นักเรียนทุกรูปได้ฝึกปฏิบัติบริหารจัดการนักเรียนสวนมนต์ บูชาพระรัตนตรัย และทำสมาธิใช้เวลาประมาณ 4-5 นาที นักเรียนฝึกปฏิบัติการบริหารจิตตามหลักสติปัฏฐาน นักเรียนทำใบกิจกรรมที่ 10.2 เรื่อง วิจารณ์กับสมาธิ คัดเลือกเรียงความที่ได้อ่านหน้าชั้นให้เพื่อนฟัง จากนั้น ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น กลุ่มละ 4 รูป โดยการใช้รูปหัวใจสีต่าง ๆ 4 ชิ้น ด้วยกัน แจกชิ้นส่วนหัวใจให้นักเรียนรูปละหนึ่งชิ้นแล้วไปหา กลุ่มโดยนำชิ้นส่วนมาต่อกันให้เป็นรูปหัวใจที่สมบูรณ์ แล้วรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเดียวกัน เมื่อรวมกลุ่มได้แล้ว แจกกระดาษให้นักเรียนคนละ 3 แผ่นให้เขียนชื่อของเพื่อนในกลุ่ม หนึ่งคนต่อหนึ่งแผ่นไว้บนหัวกระดาษมุมบนขวา (ยกเว้นชื่อตนเอง)เขียนข้อความ 3 ข้อความที่นักเรียนมีความรู้สึกชื่นชมยินดี ต่อเพื่อนร่วมกลุ่มแต่ละรูป โดยเขียนในแผ่นกระดาษตามรายชื่อ ในการเขียนนี้ให้ใช้สรรพนามบุรุษที่ หนึ่ง คือ ฉันหรือผม และบุรุษที่ 3 คือ คุณเมื่อเขียนเสร็จแล้วให้แต่ละกลุ่มนั่งเรียงหน้ากระดาน แล้วให้ผลัดเปลี่ยนกันออกมานั่งด้านหน้าโดยหันหน้าเข้าหาเพื่อน ๆ เพื่อเป็นผู้รับการป้อนกลับ โดยให้คนที่นั่งทางด้านขวามือเป็นคนเริ่มอ่านสิ่งที่ตนเขียนเกี่ยวกับเพื่อนที่นั่งฟังอยู่ด้านหน้า 3 ข้อความให้ฟังและให้อ่านเหมือนการพูดให้ฟังโดยตรงและรูปที่ออกมานั่งด้านหน้าให้พูดได้เฉพาะ คำว่า “ขอบคุณค่า(ครับ)” เท่านั้น เมื่ออ่านจบก็มอบกระดาษแผ่นนั้นให้คนนั่งฟังด้านหน้านั้นไป พอคนแรกอ่านจบก็ให้คนถัดไปกระทำเช่นเดียวกันจนครบทุกคนดำเนินกิจกรรมโดยให้ทุกรูปได้ออกมาเป็นผู้รับการป้อนกลับเมื่อให้และรับการป้อนกลับครบทุกกลุ่มแล้วให้กลับมารวมกลุ่มใหญ่เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันและโดยผู้นำกลุ่มใช้คำถามให้ช่วยกันแสดงความคิดเห็น ดังนี้เมื่อได้รับการป้อนกลับในสิ่งที่ดี ๆ แล้วมีความรู้สึกอย่างไร การที่จะบอกกล่าวถึงความรู้สึกที่ดีงามที่เรามีต่อผู้อื่นเป็นสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่แล้วเมื่อทำแล้วรู้สึกอย่างไร หากจะมีคนมาบอกกล่าวถึงสิ่งที่ไม่ดีของเราบ้างเราจะรับได้หรือไม่ ให้สมาชิกกลับไปรวมกลุ่มเดิมและเริ่มทำกิจกรรมอีกครั้ง โดยครั้งนี้ให้สมาชิกป้อนกลับในสิ่งที่ควรแก้ไขของเพื่อน ๆ ในกลุ่ม โดยทำข้อตกลงกับสมาชิกก่อนว่าจะไม่โกรธหรืออาฆาตเคঁน ที่เพื่อนบอกถึงพฤติกรรมที่ควรแก้ไขของตนและในการให้การป้อนกลับให้สมาชิกใช้ประโยคที่เป็นการแสดงพฤติกรรมที่เห็นได้ เช่น เวลาที่ครูกำลังสอนคุณนั่งคุยกับเพื่อน ไม่ควรเป็นประโยคที่เป็นการประเมิน เช่น คุณเป็นคนไม่ดีเพราะคุณไม่ตั้งใจเรียน เพราะการป้อนกลับในทางลบหากเราใช้การประเมินในทางไม่ดีผู้รับย่อมจะไม่ชอบ เพราะเหมือนโดนต่อว่าหรือกล่าวหาแต่หากเราให้เป็นลักษณะที่แสดงพฤติกรรม ผู้รับย่อมสามารถยอมรับได้หากได้เคยกระทำก็จะรับรู้ตนเองและมีโอกาสจะแก้ไขได้ เมื่อทุกกลุ่มได้ทำกิจกรรมครบแล้ว จึงมีการร่วมกันอภิปรายสรุปโดยผู้นำกลุ่มสรุปเพิ่มเติมในส่วนของเนื้อหาที่สมาชิกขาดตกบกพร่องเพื่อเติมเต็มตามวัตถุประสงค์และหลักการของกิจกรรม

ครั้งที่ 9 วันอาทิตย์ที่ 31 ก.ค. 2554 หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 ผลิตสื่อคุณธรรมเพื่อประโยชน์ของสังคม ด้วยกิจกรรมวาดภาพประกอบนิทานชาดก ครูเริ่มดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการให้นักเรียนทุกรูปได้ฝึกปฏิบัติบริหารจัดการ นักเรียนสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัย และทำสมาธิใช้เวลาประมาณ 4-5 นาที นักเรียนฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการตามหลักสติปัญญา 20 นาที จากนั้น ครูได้แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม ครูแจกเนื้อหาบทนิทานชาดก 7 กลุ่ม ด้วยวิธีการจับฉลาก ครูแจกอุปกรณ์กลุ่มละ 1 ชุด ให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันวาดรูปภาพตามเนื้อหาในแต่ละนิทานชาดกตามแบบใบงานที่มอบให้ สมาชิกในกลุ่มร่วมกันจัดแบ่งเนื้อเรื่องเป็นตอนเพื่อวาดรูปภาพประกอบคำบรรยาย แล้วให้ส่งตัวแทนสมาชิกในกลุ่มออกมานำเสนอผลงานรูปภาพ และบรรยายประกอบเนื้อเรื่องให้กับสมาชิกในห้อง ให้ทุกกลุ่มร่วมกันรวบรวมนิทานชาดกจัดเป็นรูปเล่ม ผู้นำกลุ่มสรุปสาระสำคัญของกิจกรรมและเพิ่มเติมในส่วนที่สมาชิกกลุ่มขาดตกบกพร่อง เพื่อเพิ่มเติมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์และหลักการที่สำคัญของกิจกรรม ในการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้ครูได้ประเมินกิจกรรมด้วยการสังเกตความสนใจการมีส่วนร่วมในการร่วมกันวาดรูปในกลุ่มสังเกตการแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่มและการแสดงความคิดเห็นในด้านความรับผิดชอบสังเกตการณ์นำเสนอผลการอภิปราย และการร่วมกันทำงานเป็นทีม

ครั้งที่ 10 วันศุกร์ที่ 5 ส.ค. 2554 หน่วยการเรียนรู้ที่ 9 สร้างเสริมสมาธิและคุณธรรม ด้วยกิจกรรมงานศิลปะเพื่อการสร้างสมาธิ ครูเริ่มดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการให้นักเรียนทุกรูปได้ฝึกปฏิบัติบริหารจัดการ นักเรียนสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัย และทำสมาธิใช้เวลาประมาณ 4-5 นาที นักเรียนฝึกปฏิบัติการบริหารจัดการตามหลักสติปัญญา จากนั้น ครูอธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวาดเส้นให้นักเรียนฟัง ฝึกเทคนิคพื้นฐานของการวาดเส้นให้ได้ขนาดต่าง ๆ โดยการวางตำแหน่งของปลายดินสอ บนพื้นกระดาษ ในลักษณะของการจับดินสอเอียงหรือเฉียง จะเกิดความแตกต่างของขนาดเส้นที่ได้ ถ้าจับวาดในแนวตั้งจะได้เส้นเล็ก ถ้าเอียงมุมลง เส้นจะโตขึ้นหรือถ้าต้องการให้ได้พื้นที่มากแบบระบาย ก็จับดินสอให้เอียงมากขึ้น ฝึกสมาธิด้วยการลากเส้นตรงแนวตั้ง 1 หน้ากระดาษ A4 ฝึกสมาธิด้วยการลากเส้นตรงแนวนอน 1 หน้ากระดาษ A4 ฝึกสมาธิด้วยการลากเส้นตรงแนวเฉียง 1 หน้ากระดาษ A4 ฝึกสมาธิด้วยการลากเส้นตรงสลับแนว 1 หน้ากระดาษ A4 ฝึกสมาธิด้วยการลากเส้นโค้งและวงกลม อย่างละ 1 หน้ากระดาษ A4 ครูอภิปรายสรุปกิจกรรมการวาดเส้นเพื่อการฝึกสติและสมาธิ เป็นวิธีการหนึ่งในการฝึกสมาธิและควบคุมอารมณ์ เพราะผลงานการวาดเส้นที่จะให้ได้ผลงานที่ดี จะต้องฝึกปฏิบัติด้วยความอดทนด้วยความพยายามอย่างมีสติและมีสมาธิร่วมด้วย ในการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้ ครูได้ประเมินโดย การสังเกตความสนใจ ความตั้งใจ ความอดทนและความพยายาม สังเกตพัฒนาการการฝึกสติและฝึกสมาธิ สังเกตผลสัมฤทธิ์ของการฝึกสติและฝึกสมาธิ

ครั้งที่ 11 วันพฤหัสบดีที่ 11 ส.ค. 2554 หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 บูรณาการเสริมสร้างสมาธิ กับวิชาศิลปะ ด้วยกิจกรรมการบริหารจิต นักเรียนสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัย และทำสมาธิใช้เวลาประมาณ 4-5 นาที นักเรียนฝึกปฏิบัติการบริหารจิตตามหลักสติปัฏฐาน ใช้เวลา 2 ชั่วโมง นักเรียนทำใบกิจกรรมที่ 10.2 เรื่อง วยร่นกับสมาธิ คัดเลือกเรียงความที่อ่านหน้าชั้นให้เพื่อนฟัง ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปการบริหารจิตตามหลักสติปัฏฐาน

ครั้งที่ 12 วันเสาร์ที่ 20 ส.ค. 2554 ผู้วิจัยพบนักเรียนเพื่อประเมินผลและ เก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยได้กล่าวแสดงความขอบคุณที่นักเรียนได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมงานศิลปะและการฝึกการบริหารจิต และสรุปถึงสิ่งที่ คาดหวังว่านักเรียนจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ จากนั้นผู้วิจัยจึงให้นักเรียนทำการทดสอบหลังการทดลอง(Post-test)

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งสถิติที่ใช้มีดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่และร้อยละ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ผลการทดลองโดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบผลการสร้างเสริม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยทดสอบค่า t แบบจับคู่ (paired t-test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบ ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนทดลองกับหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง

ตอนที่ 5 เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 6 เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 7 เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N หมายถึง กลุ่มตัวอย่าง

\bar{X} หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ย

SD หมายถึง ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

\bar{D} หมายถึง ค่าเฉลี่ยความแตกต่างของคะแนนจากแบบสอบถามก่อนการ

ทดลองและหลังการทดลอง

SD \bar{D} หมายถึง ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของ \bar{D}

t หมายถึง ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา Distribution

* หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

p หมายถึง ความน่าจะเป็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกตามสถานภาพ, ปัจจุบันนักเรียนอาศัยอยู่กับ, สถานภาพของบิดามารดา, นักเรียนมีพี่น้องกี่คน, อาชีพของบิดา, อาชีพของมารดา, ระดับการศึกษาของบิดา, ระดับการศึกษาของมารดา

ตารางที่ 4

จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานภาพ		
1.1 พระภิกษุ	1	2.9
1.2 สามเณร	34	97.1
รวม	35	100.0
2. ปัจจุบันนักเรียนอาศัยอยู่กับ		

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
2.1 พระอาจารย์	3	8.6
2.2 พระภิกษุ	3	8.6
2.3 เพื่อนพระภิกษุ	1	2.9
2.4 เพื่อนสามเณร	27	77.1
2.5 อื่นๆ	1	2.9
รวม	35	100.0
3. สถานภาพของบิดามารดา		
3.1 อยู่ด้วยกัน	22	62.9
3.2 หย่าร้าง	9	25.7
3.3 บิดาถึงแก่กรรม	3	8.6
3.4 มารดาถึงแก่กรรม	1	2.9
รวม	35	100.0
4. นักเรียนมีพี่น้องกี่คน รวมทั้งตัวนักเรียนด้วย		
4.1 1 คน	2	5.7
4.2 2 คน	16	45.7
4.3 3 คน	11	31.4
4.4 4 คนขึ้นไป	6	17.1
รวม	35	100.0
5. อาชีพของบิดา		
5.1 เกษตรกร	10	28.6
5.2 รับราชการ	4	11.4
5.3 รับจ้างทั่วไป	15	42.9
5.4 ค้าขาย	4	11.4
5.5 อื่นๆ	2	5.7
รวม	35	100.0
6. อาชีพของมารดา		

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
6.1 เกษตรกร	10	28.6
6.2 รับราชการ	2	5.7
6.3 รับจ้างทั่วไป	15	42.9
6.4 ค้าขาย	6	17.1
6.5 อื่นๆ	2	5.7
รวม	35	100.0
7. ระดับการศึกษาของบิดา		
7.1 ประถมศึกษา	8	22.9
7.2 มัธยมศึกษาปีที่ 3	10	28.6
7.3 มัธยมศึกษาปีที่ 6	8	22.9
7.4 ปริญญาตรี	4	11.4
7.5 อื่นๆ	5	14.3
รวม	35	100.0
8. ระดับการศึกษาของมารดา		
8.1 ประถมศึกษา	15	42.9
8.2 มัธยมศึกษาปีที่ 3	6	17.1
8.3 มัธยมศึกษาปีที่ 6	7	20.0
8.4 ปริญญาตรี	2	5.7
8.5 อื่นๆ	5	14.3
รวม	35	100.0

ตอนที่ 2 ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วง
ชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตารางที่ 5

ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม

ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อ ตนเองและสังคมตามแนวพุทธ	N	\bar{x}	SD	ระดับ
ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง	35	3.66	.155	มาก
ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	35	3.89	.201	มาก
รวมเฉลี่ย	35	3.78	.142	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนว
พุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดย
ภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.78 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .142 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน
พบว่า ด้าน ความรับผิดชอบต่อ ตนเอง อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.66 ค่าเบี่ยงเบน
มาตรฐาน .155 และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.89 ค่าเบี่ยงเบน
มาตรฐาน. 201

ตารางที่ 6

ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง

ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง	N	\bar{x}	SD	ระดับ
1. ภาระหน้าที่ของตนเอง	35	3.61	.345	มาก
2. พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง	35	3.73	.307	มาก
3. ระเบียบวินัยในตนเอง	35	3.57	.432	มาก
4. พัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์	35	3.74	.402	มาก
รวมเฉลี่ย	35	3.66	.155	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .155 เมื่อพิจารณาเป็นข้อจากมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.74 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .402 มีพัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.73 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .307 มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนเอง อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.61 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .345 และมีระเบียบวินัยในตนเองอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .432

ตารางที่ 7

ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม	N	\bar{x}	SD	ระดับ
1. สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม	35	3.85	.319	มาก
2. ความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	35	3.85	.318	มาก
3. ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของสังคม	35	4.02	.404	มาก
4. ความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์	35	3.85	.341	มาก
รวมเฉลี่ย	35	3.89	.201	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.89 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .201 เมื่อพิจารณาเป็นข้อจากมากไปหาน้อย พบว่า นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 4.02 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .404 มีความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.85 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .318 สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.85 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .319 และมีความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์อยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.85 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .341

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 8

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ก่อนการทดสอบ	N	\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
กลุ่มทดลอง	35	146.74	23.158	2.46	28.529	.510	.614
กลุ่มควบคุม	35	144.29	15.254				

จากตารางที่ 8 พบว่า เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม นักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 146.74 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 23.158 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 144.29 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 15.254 ซึ่งพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 2.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 28.529 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 9

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสมราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองกับความรับผิดชอบต่อสังคม ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ก่อนการทดลอง		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง	กลุ่มทดลอง	72.34	11.027	2.11	13.219	.946	.351
	กลุ่มควบคุม	70.23	6.830				
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม	กลุ่มทดลอง	74.40	13.375	.34	17.415	.116	.908
	กลุ่มควบคุม	74.06	10.395				

จากตารางที่ 9 พบว่า ก่อนการทดลอง ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 72.34 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.027 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 70.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.830 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 2.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13.219 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 74.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13.375 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 74.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.395 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม .34 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17.415 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 10

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อ
ตนเอง ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ก่อนการทดลอง		\bar{x}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง							
1. ด้านภาระหน้าที่ของ ตนเอง	กลุ่มทดลอง	17.06	3.152	.00	4.007	.000	1.000
	กลุ่มควบคุม	17.06	2.555				
2. พัฒนาการด้านความรู้ ความสามารถของ ตนเอง	กลุ่มทดลอง	18.71	3.374	.43	4.661	.544	.590
	กลุ่มควบคุม	18.29	2.976				
3. ระเบียบวินัยใน ตนเอง	กลุ่มทดลอง	18.26	2.863	1.43	3.950	2.139*	.040
	กลุ่มควบคุม	16.83	2.695				
4. พัฒนาการด้าน สุขภาพจิตและอารมณ์	กลุ่มทดลอง	18.31	4.185	.26	6.065	.251	.803
	กลุ่มควบคุม	18.06	3.539				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 10 พบว่า ด้านภาระหน้าที่ต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 17.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.152 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.555 ซึ่งพบว่าทั้งสองกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน .00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.007 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองเท่ากับกลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.71 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.374 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.29 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.976 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม .43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.661 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านระเบียบวินัยในตนเอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.863 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.83 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.695 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.950 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.185 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.539 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม .26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.065 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 11

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ก่อนการทดลอง		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
ความรับผิดชอบต่อสังคม							
1. สิทธิหน้าที่ของ ตนเองที่เกี่ยวข้องกับ สังคม	กลุ่มทดลอง	18.51	2.954	.17	4.681	.217	.830
	กลุ่มควบคุม	18.69	3.243				
2. ความรู้ ความสามารถที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคม	กลุ่มทดลอง	19.11	4.121	.89	5.346	.980	.334
	กลุ่มควบคุม	18.23	3.011				
3. ความรู้ ความสามารถที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคม	กลุ่มทดลอง	18.77	3.687	.26	4.565	.333	.741
	กลุ่มควบคุม	19.03	2.915				
4. ความเอื้อเฟื้อต่อ สังคมด้านจิตและ อารมณ์	กลุ่มทดลอง	18.00	3.796	.11	5.086	.133	.895
	กลุ่มควบคุม	18.11	3.094				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 11 พบว่า ด้านสิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.954 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.69 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.243 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มควบคุม .26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.065 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.121 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.011 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม .89 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.346 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.687 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.03 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.915 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มควบคุม .26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.565 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.796 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.094 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มควบคุม .11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.086 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่ำกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลอง กับหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 12

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองกับหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง

ความรับผิดชอบ	N	\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
ก่อนการทดลอง	35	146.74	23.158	9.91	28.378	2.067*	.046
หลังการทดลอง	35	156.66	15.832				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 12 พบว่า เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 146.74 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 23.158 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 156.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 15.832 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 9.91 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 28.378 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 13

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสมนาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองกับความรับผิดชอบต่อสังคม ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

ความรับผิดชอบ		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง	ก่อนทดลอง	72.34	11.027	3.86	14.394	1.585	.122
	หลังทดลอง	76.20	9.471				
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม	ก่อนทดลอง	74.40	13.375	6.06	16.576	2.162*	.038
	หลังทดลอง	80.46	8.586				

จากตารางที่ 13 พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 72.34 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.027 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 76.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.471 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 3.86 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 14.394 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 74.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13.375 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 80.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.586 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 6.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 16.576 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 14

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสมนัสราชวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อ
ตนเอง ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. ด้านภาระหน้าที่ของ ตนเอง	ก่อนทดลอง	17.06	3.152	.46	4.321	.626	.536
	หลังทดลอง	17.51	3.493				
2. พัฒนาการด้านความรู้ ความสามารถของตนเอง	ก่อนทดลอง	18.71	3.374	.94	4.372	1.276	.211
	หลังทดลอง	19.66	3.038				
3. ระเบียบวินัยใน ตนเอง	ก่อนทดลอง	18.26	2.863	1.06	4.379	1.428	.162
	หลังทดลอง	19.31	2.576				
4. พัฒนาการด้าน สุขภาพจิตและอารมณ์	ก่อนทดลอง	18.31	4.185	1.40	4.791	1.729	.093
	หลังทดลอง	19.71	3.015				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 14 พบว่า ด้านภาระหน้าที่ต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 17.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.152 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.493 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.321 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.71 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.374 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.038 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .94 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.372 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านระเบียบวินัยในตนเอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.863 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.576 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.379

เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.185 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.71 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.015 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.791 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 15

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสมราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

ความรับผิดชอบต่อสังคม		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. สิทธิหน้าที่ของ ตนเองที่เกี่ยวข้องกับ สังคม	ก่อนทดลอง	18.51	2.954	.94	4.826	1.156	.256
	หลังทดลอง	19.46	2.994				
2. ความรู้ ความสามารถที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคม	ก่อนทดลอง	19.11	4.121	1.54	4.883	1.869	.070
	หลังทดลอง	20.66	2.930				
3. ความรู้ ความสามารถที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคม	ก่อนทดลอง	18.77	3.687	2.00	4.665	2.536*	.016
	หลังทดลอง	20.77	2.723				
4. ความเอื้อเฟื้อต่อ สังคมด้านจิตและ อารมณ์	ก่อนทดลอง	18.00	3.796	1.57	4.692	1.981	.056
	หลังทดลอง	19.57	2.779				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 15 พบว่า ด้านสิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.954 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.994 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .94 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.826 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.121 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.930 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.54 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.869 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.687 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.723 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 2.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.665 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.796 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.779 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.692 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 5 เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 16

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม

กลุ่มควบคุม	N	\bar{x}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
ก่อนการทดลอง	35	144.29	15.254	4.34	12.968	1.981	.056
หลังการทดลอง	35	148.63	5.397				

จากตารางที่ 16 พบว่า เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 144.29 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 15.254 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 148.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.397 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 4.34 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 12.968 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 17

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองกับความรับผิดชอบต่อสังคม ก่อนการทดลองกับหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม

กลุ่มควบคุม		\bar{x}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง	ก่อนทดลอง	70.23	6.830	1.23	6.117	1.188	.243
	หลังทดลอง	71.46	3.109				
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม	ก่อนทดลอง	74.06	10.395	3.11	9.087	2.028	.051
	หลังทดลอง	77.17	3.846				

จากตารางที่ 17 พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 70.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.830 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 71.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.109 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.117 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า นักเรียนเปรียบเทียบ ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 74.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.395 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 77.17 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.846 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 3.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.087 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 18

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อ
ตนเอง ก่อนการทดลองกับหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม

ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง		\bar{x}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. ด้านภาระหน้าที่ของ ตนเอง	ก่อนทดลอง	17.06	2.555	.34	2.600	.780	.441
	หลังทดลอง	17.40	1.752				
2. พัฒนาการด้านความรู้ ความสามารถของ ตนเอง	ก่อนทดลอง	18.29	2.976	.34	3.124	.649	.521
	หลังทดลอง	18.63	1.536				
3. ระเบียบวินัยใน ตนเอง	ก่อนทดลอง	16.83	2.695	.29	2.696	.627	.535
	หลังทดลอง	17.11	2.026				
4. พัฒนาการด้าน สุขภาพจิตและอารมณ์	ก่อนทดลอง	18.06	3.539	.26	3.165	.481	.634
	หลังทดลอง	18.31	2.272				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 18 พบว่า ด้านภาระหน้าที่ต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 17.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.555 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.752 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .34 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.600 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง พบว่า นักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.29 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.976 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.536 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .34 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.124 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านระเบียบวินัยในตนเอง พบว่า นักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 16.83 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.695 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.026 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .29 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.696 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.539 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.272 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.165 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 19

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ก่อนการทดลองกับหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม

ความรับผิดชอบต่อสังคม		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. สิทธิหน้าที่ของ ตนเองที่เกี่ยวข้องกับ สังคม	ก่อนทดลอง	18.69	3.243	.57	2.524	1.339	.189
	หลังทดลอง	19.26	1.597				
2. ความรู้ ความสามารถที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคม	ก่อนทดลอง	18.23	3.011	1.00	2.755	2.148	.039
	หลังทดลอง	19.23	1.592				
3. ความรู้ ความสามารถที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคม	ก่อนทดลอง	19.03	2.915	1.06	2.828	2.212*	.034
	หลังทดลอง	20.09	2.020				
4. ความเอื้อเฟื้อต่อ สังคมด้านจิตและ อารมณ์	ก่อนทดลอง	18.11	3.094	.49	3.293	.873	.389
	หลังทดลอง	18.60	1.557				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 19 พบว่า ด้านสิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม นักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.69 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.243 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.597 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.524 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.011 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.592 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.755 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.03 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.915 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.09 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.020 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.828 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 18.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.094 และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.557 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.293 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 6 เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 20

เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

หลังการทดลอง	N	\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
กลุ่มทดลอง	35	156.66	15.832	8.03	17.691	2.685*	.011
กลุ่มควบคุม	35	148.63	5.397				

จากตารางที่ 20 พบว่า เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 156.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 148.63 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 148.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.397 ซึ่งพบว่าหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 8.03 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 17.691 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 21

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสมนาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองกับความรับผิดชอบต่อสังคม หลังการทดลองของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

หลังการทดลอง		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง	กลุ่มทดลอง	76.20	9.471	4.74	10.634	2.639*	.012
	กลุ่มควบคุม	71.46	3.109				
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม	กลุ่มทดลอง	80.46	8.586	3.29	9.335	2.082*	.045
	กลุ่มควบคุม	77.17	3.846				

จากตารางที่ 21 พบว่า หลังการทดลอง ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 76.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.471 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 71.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.109 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 4.74 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.634 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 80.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.586 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 77.17 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.846 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 3.29 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.335 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 22

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสมนัสราชวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อ
ตนเอง หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

หลังการทดลอง		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง							
1. ด้านภาระหน้าที่ของ ตนเอง	กลุ่มทดลอง	17.51	3.493	.11	3.563	.190	.851
	กลุ่มควบคุม	17.40	1.752				
2. พัฒนาการด้านความรู้ ความสามารถของตนเอง	กลุ่มทดลอง	19.66	3.038	1.03	3.443	1.768	.086
	กลุ่มควบคุม	18.63	1.536				
3. ระเบียบวินัยใน ตนเอง	กลุ่มทดลอง	19.31	2.576	2.20	4.079	3.191*	.003
	กลุ่มควบคุม	17.11	2.026				
4. พัฒนาการด้าน สุขภาพจิตและอารมณ์	กลุ่มทดลอง	19.71	3.015	1.40	3.607	2.296*	.028
	กลุ่มควบคุม	18.31	2.272				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 22 พบว่า ด้านภาระหน้าที่ต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 17.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.493 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.752 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม .11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.563 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.038 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.536 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1.03 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.443 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านระเบียบวินัยในตนเอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.576 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.11 ค่าเบี่ยงเบน

มาตรฐาน 2.026 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 2.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.079 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.71 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.015 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.272 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.607 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 23

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

หลังการทดลอง		\bar{x}	SD	\bar{D}	$SD_{\bar{D}}$	t	p
ความรับผิดชอบต่อสังคม							
1. สิทธิหน้าที่ของตนเอง ที่เกี่ยวข้องกับสังคม	กลุ่มทดลอง	19.46	2.994	.20	3.027	.391	.698
	กลุ่มควบคุม	19.26	1.597				
2. ความรู้ความสามารถที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคม	กลุ่มทดลอง	20.66	2.930	1.43	3.301	2.560*	.015
	กลุ่มควบคุม	19.23	1.592				
3. ความรู้ความสามารถที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคม	กลุ่มทดลอง	20.77	2.723	.69	3.411	1.189	.243
	กลุ่มควบคุม	20.09	2.020				
4. ความเอื้อเฟื้อต่อสังคม ด้านจิตและอารมณ์	กลุ่มทดลอง	19.57	2.779	.97	3.111	1.848	.073
	กลุ่มควบคุม	18.60	1.557				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 23 พบว่า ด้านสิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.994 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.26 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.597 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า

กลุ่มควบคุม .20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.027 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 20.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.930 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.592 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.301 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 20.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.723 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.09 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.020 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม .69 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.411 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.779 และกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 18.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.557 ซึ่งพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม .97 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.111 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 7 เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง

ตารางที่ 24

เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง

หลังการทดลอง	N	\bar{x}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
กลุ่มทดลอง	35	156.66	15.832	.91	13.578	.398	.693
ค่าความคงทน	35	157.57	7.747				

จากตารางที่ 24 พบว่า เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 156.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 148.63 และความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 157.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.747 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .91 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13.578 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 25

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบเป็นรายด้านของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสมนัสราชวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองกับความรับผิดชอบต่อสังคม หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง

หลังการทดลอง		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง	กลุ่มทดลอง	76.20	9.471	.49	7.155	.402	.690
	ค่าความคงทน	76.69	6.397				
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม	กลุ่มทดลอง	80.46	8.586	.43	7.868	.322	.749
	ค่าความคงทน	80.89	3.946				

จากตารางที่ 25 พบว่า หลังการทดลอง ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 76.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.471 และค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 76.69 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.397 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.155 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 80.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.586 และค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 80.89 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.946 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.868 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 26

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสมนาราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อ
ตนเอง หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง

ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. ด้านภาระหน้าที่ของ ตนเอง	กลุ่มทดลอง	17.51	3.493	.20	2.386	.496	.623
	ค่าความคงทน	17.71	2.782				
2. พัฒนาการด้านความรู้ ความสามารถของตนเอง	กลุ่มทดลอง	19.66	3.038	.09	3.266	.155	.878
	ค่าความคงทน	19.74	1.868				
3. ระเบียบวินัยใน ตนเอง	กลุ่มทดลอง	19.31	2.576	.11	2.361	.286	.776
	ค่าความคงทน	19.43	2.146				
4. พัฒนาการด้าน สุขภาพจิตและอารมณ์	กลุ่มทดลอง	19.71	3.015	.09	2.548	.199	.843
	ค่าความคงทน	19.80	1.876				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 26 พบว่า ด้านภาระหน้าที่ต่อตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 17.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.493 และค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.71 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.782 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.386 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบต่อสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.038 และค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.74 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.868 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .09 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.266 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบต่อสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านระเบียบวินัยในตนเอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.576 และค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.146 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.361 เมื่อ

ทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านพัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.71 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.015 และค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.80 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.876 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .09 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.548 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 27

เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสมราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง

ความรับผิดชอบต่อสังคม		\bar{X}	SD	\bar{D}	SD \bar{D}	t	p
1. สิทธิหน้าที่ของตนเอง ที่เกี่ยวข้องกับสังคม	กลุ่มทดลอง	19.46	2.994	.06	3.343	.101	.920
	ค่าความคงทน	19.51	2.133				
2. ความรู้ความสามารถที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคม	กลุ่มทดลอง	20.66	2.930	.20	3.037	.390	.699
	ค่าความคงทน	20.86	1.611				
3. ความรู้ความสามารถที่ เป็นประโยชน์ต่อสังคม	กลุ่มทดลอง	20.77	2.723	.06	2.351	.144	.886
	ค่าความคงทน	20.83	1.871				
4. ความเอื้อเฟื้อต่อสังคม ด้านจิตและอารมณ์	กลุ่มทดลอง	19.57	2.779	.11	2.988	.226	.822
	ค่าความคงทน	19.69	1.922				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 27 พบว่า ด้านสิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.994 และค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.133 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.343 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 20.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.930 และค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.86 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.611 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.037 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 20.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.723 และค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.83 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.871 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.351 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย 19.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.779 และค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.69 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.922 ซึ่งพบว่าค่าความคงทน มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น .11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.988 เมื่อทดสอบนัยสำคัญแล้วพบว่า ค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .945 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่และร้อยละ ตอนที่ 2 แบบวัดความรับผิดชอบ โดยตรวจให้คะแนนแบบวัดความรับผิดชอบ ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและทดสอบผลความคงทนของการทดลอง เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมทั้งหมดแล้วเป็นระยะเวลา 1 เดือน นำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา” ในครั้งนี้สรุปได้ ดังนี้

1. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับ

มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้าน ความรับผิดชอบต่อตนเอง และด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน

2. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

3. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

4. เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยก่อนการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5. เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองกับหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

6. เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม โดยหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดย หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

8. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง โดยค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากวิจัยครั้งนี้ เป็นการทดลองใช้โปรแกรมการจัดกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งเป็นการทดลองกิจกรรมกลุ่ม เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ จำนวน 10 กิจกรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยเปรียบเทียบผลของคะแนนแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองกลุ่มว่าเป็นอย่างไร และยังได้เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ผลวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้าน ความรับผิดชอบต่อ ตนเอง และด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน โดยหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับเพื่อนๆ และวิทยากรแล้วก็ทำให้ผู้วิจัยสามารถวัดและประเมินผลได้ทั้งจากแบบประเมิน และการสังเกตว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ ผ่านกิจกรรมที่ทางวิทยากรและผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น นักเรียนมีทักษะความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อสังคมอยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่า การสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามนี้ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมกับประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี และมีประสิทธิภาพ

2. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับเพื่อนๆ และวิทยากรแล้วก็ทำให้ผู้วิจัยสามารถวัดและประเมินผลได้ทั้งจากแบบประเมิน และการสังเกตว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ ผ่านกิจกรรมที่ทางวิทยากรและผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น นักเรียนมีทักษะความรับผิดชอบต่อตนเองอยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่า การสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามนี้ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองกับประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

3. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยหลังจากที่นักเรียนได้ ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับเพื่อนๆ และวิทยากรแล้วก็ทำให้ผู้วิจัยสามารถวัดและ ประเมินผลได้ทั้งจากแบบประเมิน และการสังเกตว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม ตามแนวพุทธ ผ่านกิจกรรมที่ทางวิทยากรและผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระ ปริยัติธรรมวัด โสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา นั้น นักเรียนมีทักษะความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่า การสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามนี้ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการ เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมกับประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี และมีประสิทธิภาพ

4. เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการ ทดลองกับหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยหลังการทดลอง พบว่า นักเรียนกลุ่ม ทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อ ส่งเสริมความรับผิดชอบ 10 กิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 แนะนำตนเองด้วยภาพ เป็นการสร้างสัมพันธภาพและการเปิดเผยตนเอง โดยการวาดภาพให้นักเรียนวาดรูปสัญลักษณ์ของตนเองตามจินตนาการของตน โดยจินตนาการว่า ตนเองมีลักษณะคล้ายคลึงกับวัตถุ สัตว์ พืชหรือสิ่งของและบรรยายความคล้ายคลึงของตนกับสิ่ง นั้น ๆ ให้เพื่อนในกลุ่มฟังถึงนิสัย ความรู้สึกความเป็นตัวตนของตนเอง ได้รับรู้ความรู้สึก ลักษณะ นิสัยของเพื่อนคนอื่นด้วย นักเรียนแต่ละคนมีความคิดและใช้สัญลักษณ์แทนตัวเอง อธิบาย ความรู้สึกและนิสัยของตัวเองได้ชัดเจนดี

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมหน้าที่ของฉัน เพื่อต้องการให้นัก เรียน รู้จักบทบาทหน้าที่ของ ตนเองได้ฝึกความกล้าแสดงออก ด้วยการแสดงความคิดเห็น และร่วมอภิปรายจากภาพที่วาด เกี่ยวกับหน้าที่ของตนที่มีต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อโรงเรียน ต่อครู-อาจารย์ และต่อเพื่อน ตามที่ ได้รับมอบหมาย ในกิจกรรมนี้นักเรียนสามารถวาดภาพหน้าที่ของตนเองที่มีต่อตนเองและ ครอบครัวแยกกันไม่ชัดเจน วิทยากร และผู้วิจัยได้อธิบายเพิ่มเติมให้ฟังว่าอะไรคือหน้าที่ต่อตนเอง และอะไรคือหน้าที่ต่อครอบครัวทำให้นักเรียนมีความเข้าใจชัดเจนขึ้น

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมสร้างบ้าน เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมนี้เป็นการใช้วัสดุที่แจกให้สร้างเป็นบ้านขึ้นมา เป็นการทำกิจกรรมกลุ่มซึ่งจะทำให้นักเรียน ได้ร่วมมือ ช่วยเหลือกันทำงาน ได้แสดงความคิดเห็นและร่วมกันคิดแก้ปัญหา และอุปสรรค ที่เกิด

ขณะทำกิจกรรม สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้สำเร็จ ตามเวลาที่กำหนด และอภิปรายบทบาทหน้าที่ การทำกิจกรรมสร้างผลงานได้ดี วิทยากร และผู้วิจัยได้อธิบายเพิ่มเติม และมีข้อเสนอแนะ ในการ ทำงานกลุ่มที่ก่อให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมคนดีที่ฉันรู้จัก เพื่อให้ให้นักเรียนรู้จักและกล้ารับผิดชอบในสิ่งที่ ผิดพลาด ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องเหมาะสม เรียนรู้ปัญหาของตนเองและผู้อื่น ทำให้เข้าใจตัวเองได้ดีขึ้น กิจกรรมนี้นักเรียนได้ร่วมกันเสนอชื่อคนดีที่ตนเองรู้จักวาดภาพส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นใน ด้านการปฏิบัติตนว่าคืออะไรแล้วผู้นำกลุ่มอธิบายถึงการปฏิบัติตนที่ดีเหมาะสมในการอยู่ร่วมกัน ในสังคมในแต่ละกลุ่มเลือกคนดีที่มีการปฏิบัติตนเป็นคนดีที่คล้ายๆกัน วิทยากรและผู้วิจัยได้ แนะนำถึงวิธีการปฏิบัติตนเป็นคนดีนั้นมีหลายวิธีและสามารถปฏิบัติได้หลายวิธีในเวลาเดียวกัน นักเรียนให้ความสนใจและเข้าใจดีขึ้น

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมเกมยิงเรือ เพื่อฝึกการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหา ฝึกให้ได้ แสดงความเป็นผู้นำในการทำงานร่วมกับเพื่อน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการคิดแก้ปัญหา ความสำเร็จ และความล้มเหลวในการทำงาน กิจกรรมนี้นักเรียนให้ความสนใจผู้ที่ได้รับหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่ม ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดี มีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก และผู้นำกลุ่มสามารถเพิ่มเติมในเนื้อหา ที่สมาชิกขาดตกบกพร่องเพื่อเพิ่มเติมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์และหลักการของ กิจกรรม ได้

กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมวาดภาพพระเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ เพื่อเป็นการรู้จักแบ่งงาน กันรับผิดชอบเพื่อสร้างผลงานของส่วนรวม กิจกรรมนี้นักเรียนได้ร่วมมือกันวาดภาพตามเนื้อหาใน แต่ละกัณฑ์ เขียนแสดงความคิดเห็นในจริยธรรม ของพระเวสสันดรด้านความรับผิดชอบในมุมมอง ของนักเรียน และนำเสนอผลงาน อธิบายภาพตามความคิดในมุมมองของกลุ่ม วิทยากรและผู้วิจัยได้ เติมเต็มเกี่ยวกับความเสียสละส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม สามารถทำได้หลายวิธี นักเรียนให้ความสนใจดีและปฏิบัติตามได้

กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมการให้และการรับ เป็นการรู้จักและยอมรับตนเอง เพื่อให้ให้นักเรียน สามารถให้และรับการป้อนกลับซึ่งกันและกัน นักเรียนมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองรู้จักและ ยอมรับตนเอง รวมทั้งกล้าเผชิญความจริงในสิ่งที่ควรแก้ไข ด้วยวิธีการเขียนข้อบกพร่องและข้อดี ของเพื่อน อ่านให้เพื่อนฟัง แล้วรับฟังข้อบกพร่องและข้อดีของตนเองจากเพื่อน เปรียบเทียบอารมณ์ ความรู้สึกที่ได้รับข้อมูลว่ามีความรู้สึกที่เหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร ยอมรับข้อบกพร่องที่เพื่อน บอกได้หรือไม่ นักเรียนบางคนเมื่อรับฟังข้อบกพร่องของตนเองจากที่เพื่อนบอกก็จะมีอาการไม่ พอใจอยู่บ้าง วิทยากรและผู้วิจัยได้อธิบายเพิ่มเติม และแนะนำวิธีการปฏิบัติตนให้ยอมรับความจริง นั้น นักเรียนเข้าใจและคิดที่จะปรับปรุงข้อบกพร่องนั้น

กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมวาดภาพประกอบนิทานชาดก เป็นการร่วมกันผลิตสื่อคุณธรรม เพื่อประโยชน์ของสังคม เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาข้อคิดคติธรรม จากนิทานชาดกอันเป็นประโยชน์ ในการผลิตสื่อคุณธรรม เพื่อประโยชน์ของสังคมร่วมกันสร้างสรรค์สื่อเผยแพร่ธรรมะ เกิดความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม นักเรียนให้ความร่วมมือกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์ผลงานและ นำเสนอผลงานแสดงความคิดเห็นในด้านความรับผิดชอบ การทำงานเป็นทีมได้ดี โดยมีวิทยากร และผู้วิจัยคอยให้คำปรึกษาระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจและสามารถ สร้างสรรค์ผลงานได้ดียิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 9 กิจกรรมงานศิลปะเพื่อการสร้างสมาธิ เป็นกิจกรรมส่งเสริมสมาธิและ คุณธรรมด้วยกิจกรรมศิลปะ ได้ฝึกสติ ฝึกความอดทน กิจกรรมนี้ให้นักเรียนฝึกเทคนิคพื้นฐานของ การวาดเส้นให้ได้ขนาดต่างๆ เป็นวิธีการฝึกสมาธิและควบคุมอารมณ์ การทำกิจกรรมนักเรียนมี ความพยายามฝึกวาดเส้นตามตัวอย่าง ภาพที่ได้ช่วงแรกจะดูไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เสมอกัน เมื่อวาดต่อไป ผลที่ได้ดูเป็นระเบียบ เรียบร้อยมากยิ่งขึ้นทำให้นักเรียนพึงพอใจในผลงานของ ตนเอง เมื่อนำผลงานของตนเองและเพื่อนมาเปรียบเทียบกัน ทำให้เห็นได้ว่าการมีสมาธิและมีความ อดทนนั้นส่งผลให้งานออกมามีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 10 กิจกรรมการบริหารจิต เป็นการฝึกสมาธิตามหลักสติปัฏฐาน เพื่อให้ นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญ เข้าใจความหมาย และประโยชน์ของการบริหารจิตตามหลักสติปัฏ ฐาน ได้ถูกต้อง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยกิจกรรมนี้วิทยากรได้อธิบายการฝึกสมาธิตาม หลักสติปัฏฐาน ให้นักเรียนฟัง และฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ และทำไปงานทดสอบความ เข้าใจ วัดผลหลังการฝึกปฏิบัติ แต่ละช่วง นำมาอธิบายสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนเพิ่มขึ้น พร้อมกันนั้นวิทยากรและผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมกรรมการฝึกปฏิบัติด้านความอดทน ความพยายามฝึก และผลที่ได้ นักเรียนมีความสงบเรียบร้อยมากขึ้น

หลังได้จากที่นักเรียนกลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างความรับผิดชอบ 10 กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า “ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อ ตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบ กิจกรรมงานศิลปะ ก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกัน” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา สุริย์ ได้วิจัยเชิงทดลอง แบบกลุ่มเดียว เกี่ยวกับการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความ รับผิดชอบ และความเชื่อมั่น ในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนแม่ลาน อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบ และ

ความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้นภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภา วิจิตรศิริ ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแค “สรกิจพิทยา” จังหวัดสระบุรี ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่าความรับผิดชอบของ นักเรียน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้อง กับพรทิพย์ ศิระวงษ์ ได้สร้างแบบสังเกตจิตพิสัยด้านความรับผิดชอบวิชาคณิตศาสตร์ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งแบบสังเกตจิตพิสัยที่สร้างขึ้นเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมบ่งชี้จิตพิสัยของ นักเรียนในรูปของสถานการณ์ โดยมีพฤติกรรมที่จะสังเกตด้านละ 10 สถานการณ์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่าแบบสังเกตทั้ง 3 ด้าน มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยการตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญ มีความ เที่ยงตรงเชิงสถานการณ์ด้านความสนใจ ความตั้งใจ มีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ด้านความรับผิดชอบ มีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 และมีความเชื่อมั่น .9396,.8591,.8797

5. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วง ชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียน กลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดย หลังการทดลอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบสูง กว่านักเรียนกลุ่มควบคุม การที่นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม จึงเป็นผล เนื่องมาจากการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม เพราะกลุ่มควบคุมไม่ได้รับฝึกกิจกรรม โดยให้เรียนรู้เองตาม ธรรมชาติ เมื่อทำการแบบวัดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมก่อนข้างต่ำ ซึ่งต่างจาก นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมจึงทำให้มีคะแนนก่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้เป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า “ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการ จัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ระหว่างกลุ่ม ทดลองกับกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกัน” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภา วิจิตรศิริ ซึ่งได้ศึกษา ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแค “สรกิจพิทยา” จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีพัฒนาการความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วง ชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียน กลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง โดยค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนน ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมสูงขึ้นอย่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมีแนวโน้มจะสูงขึ้น

ตามลำดับ อาจเนื่องมาจาก การทำกิจกรรมประกอบกับการบริหารจัดการ อย่างสม่ำเสมอ นั้น ส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาการไปในทางที่ดี มีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า กิจกรรมสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนได้เป็นอย่างดี โดยกิจกรรมนี้สามารถนำไปใช้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในด้านต่างๆ ได้ และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน ควรได้รับความร่วมมือจากทุกส่วนงานของโรงเรียน มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงแก้ไขทุกขั้นตอนที่เห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา

1.2 ก่อนจะนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ ครูผู้สอนควรศึกษาแผนการจัดกิจกรรม โดยละเอียด เพื่อที่จะปฏิบัติตามได้ถูกต้อง รวมทั้งมีการเตรียมสื่อประกอบการจัดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะส่งผลให้การจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ครูผู้สอนควรปรับเวลาในแต่ละกิจกรรมเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในตัว เนื่องจากกิจกรรมในบางกิจกรรมต้องใช้เวลามาก

1.3 ควรมีการติดตามพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

1.4 ควรมีการกำกับติดตามนิเทศการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมีความสม่ำเสมอ ใช้วิธีปฏิบัติและปฏิบัติให้ครบทุกคน ซึ่งจะช่วยให้กิจกรรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียนได้ผลดียิ่งขึ้น

1.5 การเสริมสร้างความรับผิดชอบจะประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้น จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของความรับผิดชอบ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลการเสริมสร้างความรับผิดชอบตามแนวพุทธในด้านอื่น ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ คุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

2.2 ควรพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างความรับผิดชอบตามแนวพุทธไปบูรณาการกับการเรียนการสอน

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย :

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย . พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2593.

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

1.2.1 หนังสือภาษาไทย

กรมวิชาการ. การศึกษาเกณฑ์ปกติของระดับพัฒนาการทางจริยธรรมและองค์ประกอบที่มีอิทธิพล
ต่อการพัฒนาการทางจริยธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา. 2524.

กรมวิชาการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการวิเคราะห์สาระสำคัญ .
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

กรมวิชาการ . คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.

กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์. แบบฝึกหัดการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง
ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา, 2533.

กระทรวงศึกษาธิการ . รายงานการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ปี
การศึกษา 2533. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2542.

กระทรวงศึกษาธิการ . หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 .
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2533.

ชัยรงค์ พรหมวงศ์. ชุดการสอนระดับประถมศึกษาในเอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอน. ระดับ
ประถมศึกษา หน่วยที่ 15. กรุงเทพฯ:ป.สัมพันธ์พาณิชย์ 2525.

บุญเดือน ปั่นแสง ความรับผิดชอบ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2535.

ประดิษฐ์ อุปรมย์. พัฒนาการความรับผิดชอบของเด็ก. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2542.

วารี ศิริเจริญ. การทดลองใช้ชุดการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความรับผิดชอบใน
การศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนระยองวิทยาคม จังหวัด
ระยอง. กรมวิชาการ ปีที่ 1 ฉบับที่ 10, 2541.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อพุทธศตวรรษที่ 21 . กรุงเทพฯ : ธรรมสาร,
2544.

1.2.2 รายงานการวิจัย

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

ชนันทิพย์ จันทรโสภา. รายงานวิจัยเรื่อง การศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิง
จริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2550.

1.2.3. หนังสือภาษาอังกฤษ

Douglas Goerlitz. Will the Development and use of Political Cartoons and Editorials increase
Student's higher order critical thinking?. 1997.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความการวิจัย

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ค

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรม
ที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

ภาคผนวก ง

แบบสอบวัดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาคผนวก จ
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ภาคผนวก ฉ
รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

ภาคผนวก ข
แบบสรุปโครงการ

ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

Study of the Result to Bring up Self and Social Responsibility according to Buddhist Pupils

Principle of Matthayom 1-3 for Phraprariyadtidhamma School

Watsothornvararam Chachoengsao Province

นางอัญชลี โองเจริญ

นายภูริทัต ศรีอร่าม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Academic Service Center of Wat Sothornvararam, Chachoengsao.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อเปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .945 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ ตอนที่ 2 แบบวัดความรับผิดชอบ โดยตรวจให้คะแนนแบบวัดความรับผิดชอบ ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและทดสอบผลความคงทนของการทดลอง เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมทั้งหมดแล้วเป็นระยะเวลา 1 เดือน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ(%) ค่าเฉลี่ย(\bar{X})และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ โดยหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่าก่อนการทดลอง เมื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบก่อนการทดลองและหลังการทดลองแล้วพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. เปรียบเทียบผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ABSTRACT

the research this time have the objective, for study reinforcing responsibility builds [wasp] oneself and the social follow Buddha line for period student 3 monk school split to condemn temple Ministry of Public Health fungus fungus dharma, Chachoengsao province, and for compare with reinforcing responsibility builds [wasp] oneself and the social follow Buddha line for period student 3 monk school split to condemn temple Ministry of Public Health fungus fungus dharma, Chachoengsao province, before and instruction back follows the conspiracy manage to learn like [model] to train the meditation and the conspiracy manage to learn like [model], art activity, by use the way researches the manner experiences, the sample that use in the research is, level period student 3 monk school splits to condemn temple Ministry of Public Health fungus fungus dharma, Chachoengsao province, 35 persons amounts, a tool that use in the research is, like [model], responsibility temple, which, be like [model], kind scale temple about the value, (Rating Scale) 5, rank, confidence both of value equals to .945 analyze the data by use readymade way statistics program , the statistics that use in data analysis , when 1 the data

at the beginning of person inquire, the statistics that use, for example, the frequency and the percentage, when 2 like [model], responsibility temple, by check mark like [model], responsibility temple, before attending activity the group, attending activity group back and test the durability of the experiment, when, finish the all activity sporadically already 1 time month, lead the data has that to come to analyze, data analysis uses base statistics, for example, percentage value (%), the average is (\bar{X}), and part value deviates the standard , (S.D.), and, t-test.

the research result meets that ,

1. reinforcing responsibility builds [wasp] oneself and the social follow Buddha line for period student 3 monk school split to condemn temple Ministry of Public Health fungus fungus dharma, Chachoengsao province, with the conspiracy manages to learn like [model] to train the meditation and the conspiracy manage to learn like [model], art activity, by experiment back, sample student has responsibility tall points more before the experiment, when, compare with the responsibility has before the experiment and experiment back already meet that, there is the difference important imply statistics way that .05 level.

2. compare with of reinforcing responsibility builds [wasp] oneself and the social follow Buddha line for period student 3 monk school split to condemn temple Ministry of Public Health fungus fungus dharma, Chachoengsao province, with the conspiracy manages to learn like [model] to train the meditation and the conspiracy manage to learn like [model], art activity, between the sample and the group control to have the difference important imply statistics way that .05 level which , correspond location hypothesis keeps.

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา แต่การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปอย่างมีคุณภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของประชากร ส่วนใหญ่เป็นสำคัญ กล่าวคือ ประชากรต้องมีคุณภาพ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ความว่า “ประเทศชาติจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนแต่ละคน เป็นสำคัญ” การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ

พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข¹ จากข้างต้น สอดคล้องกับ คำกล่าวของพระธรรมปิฎก ที่ได้กล่าวว่า สังคมไทยในยุคปัจจุบัน กำลังก้าวเข้าสู่ภาวะเสื่อมโทรมอย่างน่าวิตกมีปัญหามากหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ต้นเหตุของปัญหาเหล่านี้เป็นผล มาจากปัญหาด้านจริยธรรม ได้แก่ การขาดระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเมตตาคุณธรรมรวมทั้งการมีค่านิยมเชิงวัตถุนิยมยกย่องและปฏิบัติตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตก ที่เน้นการสร้างสรรคทางวัตถุที่หลังไหลเข้ามา ทำให้ค่านิยมทางด้านจิตใจซึ่งยึดความสุขจากความสงบ ความเพียงพอเริ่มจางหายไป จึงมุ่งแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเอง มากกว่าส่วนรวม ใช้และทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เกิดสภาวะขาดความสมดุล อันเป็นผลให้เกิดภัยธรรมชาติ มลภาวะและการขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย อนึ่งวัฒนธรรมความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในสังคมอย่างมาก พร้อมทั้งความเจริญของเทคโนโลยีทางด้านข่าวสารข้อมูลและการสื่อสาร ได้ถูกใช้ในการนำมากล่อมมนุษย์ ให้เพลิดเพลิน ลุ่มหลงอยู่ในความมัวเมาต่างๆ มากกว่าจะใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือพัฒนาตัวมนุษย์เอง

เนื่องจาก นักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี ซึ่งอยู่ในขั้น พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กเป็นขั้นสูงสุด สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือข้อมูลที่มีอยู่ได้ สามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และขั้นยึดหลักแห่งตน การพัฒนาพฤติกรรมในวัยนี้เป็นระยะ ก่อนข้างยาก เพราะเด็กจะใช้สติปัญญาหาเหตุผล เป็นระยะแสวงหาค่านิยมของตนเอง เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิต เมื่อเป็นผู้ใหญ่เด็กจะใช้สติปัญญาในการตัดสินใจ จริยธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ และยังจัดอยู่ในขั้นใช้ระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นเหตุในการตัดสินใจช่วงอายุ 13-18 ปี เป็นขั้นทำหน้าที่ของสังคม เด็กจะใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของสังคมมาเป็นเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ตามค่านิยม กฎเกณฑ์กลุ่มและสังคมเพื่อเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสังคม เป็นวัยที่ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งเป็นปัจจัยที่อาจจะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แสดงออกไปในทางไม่ถูกต้องหรือไม่สมควรได้ง่ายถ้าสถานศึกษาไม่ใส่ใจหรือไม่ให้ความสำคัญ จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาสังคมในอนาคตได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอย่างถาวร จึงสนใจที่สร้างหลักสูตรการ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2533. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2542, หน้า 5.

สร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกัน
2. ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกัน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ระหว่างการสอนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 65 รูป

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 35 รูป

3. พื้นที่และระยะเวลาการศึกษา

1. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม จัดเก็บข้อมูลนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ระยะเวลาในการศึกษา รวมทั้งสิ้น 8 เดือน ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2554 ถึง 30 กันยายน 2554

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กรอบแนวคิดของการวิจัย คือ ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง

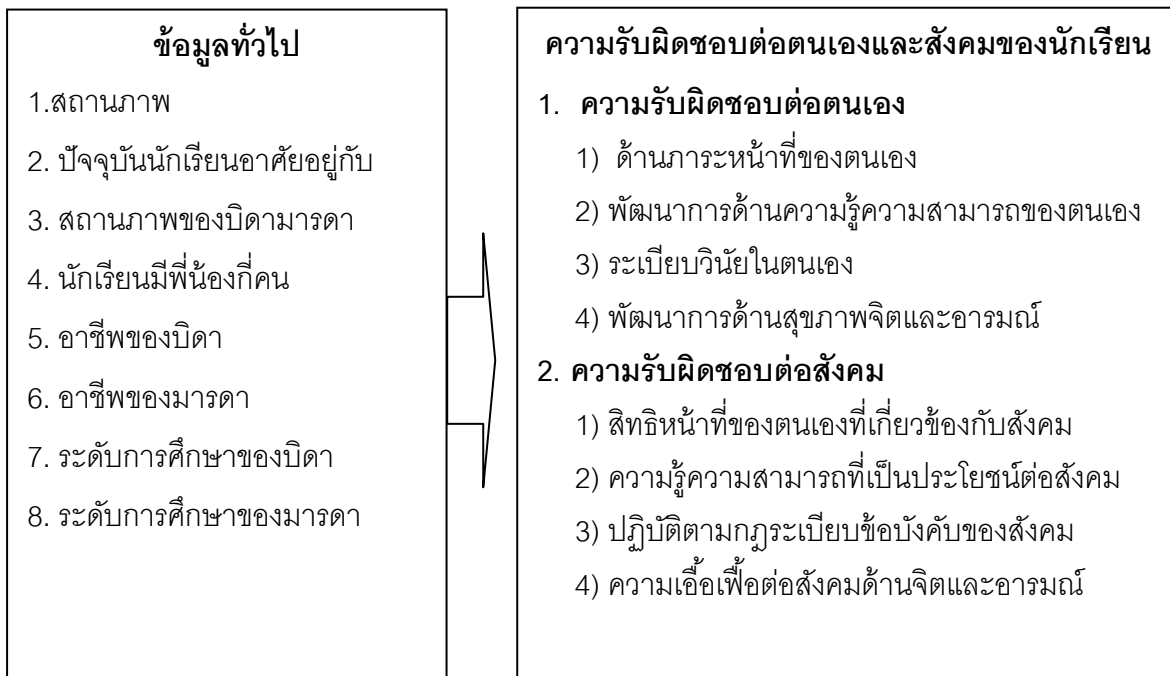
- 1) ด้านภาระหน้าที่ของตนเอง
- 2) พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง
- 3) ระเบียบวินัยในตนเอง
- 4) พัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม

- 1) สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม
- 2) ความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
- 3) ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม
- 4) ความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์

กรอบแนวคิด

ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม

นิยามศัพท์ตัวแปร

ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติ ด้านภาระหน้าที่ของตนเอง พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง มีระเบียบวินัยในตนเอง รวมถึงพัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์

ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง มีความรับผิดชอบตาม สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม ใช้ความรู้ความสามารถเป็นประโยชน์ต่อสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของสังคม รวมถึงมีความเชื่อเพื่อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์

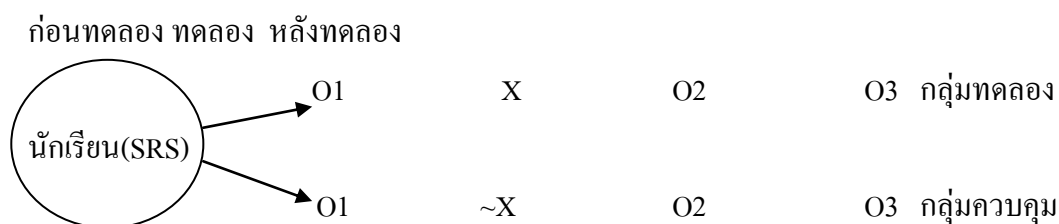
ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ หมายถึง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกแผนก เพื่อการสืบทอดทายาทพระพุทธศาสนา เปิดโอกาสทางการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาทุกระดับ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามมาตรฐานการจัดการศึกษา พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสามารถพัฒนาตนเองและสังคมได้

วิธีการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มุ่งเน้นผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 35 รูป ระยะเวลาการทดลองแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนทดลอง ระยะทดลองและระยะหลังการทดลอง โดยมีรูปแบบการทดลอง ดังนี้

- เมื่อ
- O1 = การวัดผลก่อนการทดลอง
 - O2 = การวัดผลหลังการทดลอง
 - O3 = การวัดผลความคงทนของการทดลอง
 - X = นักเรียนกลุ่มทดลอง
 - ~X = นักเรียนกลุ่มควบคุม
 - SRS = การสุ่มตัวอย่าง (Simple Random Sampling)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียน ระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 65 รูป
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียน ระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 35 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 8 ข้อ

2. ตอนที่ 2 แบบวัดความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นแบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับตามแบบของ Likert ได้แก่ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงครึ่งหนึ่ง จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด จำนวน 40 ข้อ
3. กิจกรรมสร้างเสริมความรับผิดชอบจำนวน 10 กิจกรรม

การสร้างเครื่องมือ

1. แบบวัดความรับผิดชอบ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีวิธีการเป็นขั้นตอน ดังนี้
 - 1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ
 - 1.2 ศึกษาแบบวัดงานวิจัย แล้วสร้างคำถามให้สอดคล้องกับการวิจัยเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา จึงได้จำแนกตามพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความรับผิดชอบไว้ 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง แบ่งเป็น 4 หัวข้อคือ 1) ด้านภาระหน้าที่ของตนเอง 2) พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง 3) ระเบียบวินัยในตนเอง 4) พัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ ด้านที่ 2. ความรับผิดชอบต่อสังคม แบ่งเป็น 4 หัวข้อคือ 1) สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม 2) ความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 3) ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของสังคม 4) ความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์ รวมมีทั้งหมด 40 ข้อ โดยแบบวัดนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ ได้แก่ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงครึ่งหนึ่ง จริงน้อยและจริงน้อยที่สุด
 - 1.3 นำแบบวัดที่สร้างขึ้น ให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัยตรวจแก้ไข นำแบบวัดที่แก้ไขแล้วไปให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัยและคณะตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัดและแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบ นำแบบวัดและแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะมาทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จำนวน 35 รูป โดยใช้แบบวัดก่อนการทดลอง ใช้แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะจำนวน 2 กิจกรรมและใช้แบบวัดหลังการทดลอง เพื่อหาค่าเฉลี่ยพื้นฐาน \bar{x} เป็นการเปรียบเทียบข้อมูลทดลองเบื้องต้น
- จากนั้นนำแบบวัดและแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะไปให้ผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัดและแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง

1.4 นำแบบวัดที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จำนวน 35 รูป โดยใช้แบบวัดก่อนการทดลอง ใช้แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะจำนวน 2 กิจกรรมและใช้แบบวัดหลังการทดลอง เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัด โดยการเปรียบเทียบการตอบของคนกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ โดยใช้ t-test กลุ่มสูง-ต่ำ 25% เพื่อคัดเลือกแบบวัดที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มาเป็นแบบวัด เพื่อให้ได้จำนวนข้อคำถามทั้งหมด 40 ข้อ จัดเป็นข้อความเชิงบวกและข้อความเชิงลบ ซึ่งมีข้อความที่แสดงถึงการมีความรับผิดชอบครอบคลุมทั้ง 8 ด้านตามที่ได้แสดงไว้ในตาราง 1

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา” ในครั้งนี้สรุปได้ดังนี้

1. ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน
2. ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ
3. ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ
4. เปรียบเทียบผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
5. เปรียบเทียบผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองกับหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองมี

คะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

6. เปรียบเทียบผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มควบคุม โดยหลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มควบคุมมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

8. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง โดยค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

วิจารณ์

จากวิจัยครั้งนี้ เป็นการทดลองใช้โปรแกรมการจัดกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งเป็นการทดลองกิจกรรมกลุ่ม เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ จำนวน 10 กิจกรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยเปรียบเทียบผลของคะแนนแบบวัดความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองกลุ่มว่าเป็นอย่างไร และยังได้เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ผลวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน โดยหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับเพื่อนๆ และวิทยากรแล้วก็ทำให้ผู้วิจัยสามารถวัดและประเมินผลได้ทั้งจากแบบประเมิน และการสังเกตว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธผ่านกิจกรรมที่ทางวิทยากรและผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น นักเรียนมีทักษะความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมอยู่ใน

ระดับมาก จึงสรุปได้ว่า การสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามนี้ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมกับประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี และมีประสิทธิภาพ

2. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับเพื่อนๆ และวิทยากรแล้วก็ทำให้ผู้วิจัยสามารถวัดและประเมินผลได้ทั้งจากแบบประเมิน และการสังเกตว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ ผ่านกิจกรรมที่ทางวิทยากรและผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น นักเรียนมีทักษะความรับผิดชอบต่อตนเองอยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่า การสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามนี้ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองกับประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

3. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับเพื่อนๆ และวิทยากรแล้วก็ทำให้ผู้วิจัยสามารถวัดและประเมินผลได้ทั้งจากแบบประเมิน และการสังเกตว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพุทธ ผ่านกิจกรรมที่ทางวิทยากรและผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น นักเรียนมีทักษะความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่า การสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามนี้ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมกับประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี และมีประสิทธิภาพ

4. เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการทดลองกับหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยหลังการทดลอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ 10 กิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 แนะนำตนเองด้วยภาพ เป็นการสร้างสัมพันธภาพและการเปิดเผยตนเอง โดยการวาดภาพให้นักเรียนวาดรูปสัญลักษณ์ของตนเองตามจินตนาการของตน โดยจินตนาการว่า ตนเองมีลักษณะคล้ายคลึงกับวัตถุ สัตว์ พืชหรือสิ่งของและบรรยายความคล้ายคลึงของตนกับสิ่งนั้น ๆ ให้เพื่อนในกลุ่มฟังถึงนิสัย ความรู้สึกความเป็นตัวตนของตนเอง ได้รับความรู้สึก ลักษณะนิสัยของเพื่อนคนอื่นด้วย นักเรียนแต่ละคนมีความคิดและใช้สัญลักษณ์แทนตัวเอง อธิบายความรู้สึกและนิสัยของตัวเองได้ชัดเจนดี

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมหน้าที่ของฉัน เพื่อต้องการให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ฝึกความกล้าแสดงออก ด้วยการแสดงความคิดเห็น และร่วมอภิปรายจากภาพที่วาดเกี่ยวกับหน้าที่ของตนที่มีต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อโรงเรียน ต่อครู-อาจารย์ และต่อเพื่อน ตามที่ได้รับมอบหมาย ในกิจกรรมนี้นักเรียนสามารถวาดภาพหน้าที่ของตนเองที่มีต่อตนเองและครอบครัวแยกกันไม่ชัดเจน วิทยากร และผู้วิจัยได้อธิบายเพิ่มเติมให้ฟังว่าอะไรคือหน้าที่ต่อตนเองและอะไรคือหน้าที่ต่อครอบครัวทำให้นักเรียนมีความเข้าใจชัดเจนขึ้น

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมสร้างบ้าน เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมนี้เป็นการใช้วัสดุที่แจกให้สร้างเป็นบ้านขึ้นมา เป็นการทำกิจกรรมกลุ่มซึ่งจะทำให้นักเรียนได้ร่วมมือ ช่วยเหลือกันทำงาน ได้แสดงความคิดเห็นและร่วมกันคิดแก้ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นทำกิจกรรม สามารถสร้างสรรค์ผลงาน ได้สำเร็จ ตามเวลาที่กำหนด และอภิปรายบทบาทหน้าที่การทำกิจกรรมสร้างผลงานได้ดี วิทยากร และผู้วิจัยได้อธิบาย เพิ่มเติม และมีข้อเสนอแนะในการทำงานกลุ่มที่ก่อให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมคนดีที่ฉันรู้จัก เพื่อให้นักเรียนรู้จักและกล้ารับผิดชอบในสิ่งที่ผิดพลาด ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องเหมาะสม เรียนรู้ปัญหาของตนเองและผู้อื่น ทำให้เข้าใจตัวเองได้ดีขึ้น กิจกรรมนี้นักเรียนได้ร่วมกันเสนอชื่อคนดีที่ตนเองรู้จักวาดภาพส่วนที่เกี่ยวข้องกันบุคคลนั้นในด้านการปฏิบัติตนว่าคืออะไรแล้วผู้นำกลุ่มอธิบายถึงการปฏิบัติตนที่ดีเหมาะสมในการอยู่ร่วมกันในสังคมในแต่ละกลุ่มเลือกคนดีที่มีการปฏิบัติตนเป็นคนดีที่คล้ายๆกัน วิทยากรและผู้วิจัยได้แนะนำถึงวิธีการปฏิบัติตนเป็นคนดีนั้นมีหลายวิธีและสามารถปฏิบัติได้หลายวิธีในเวลาเดียวกัน นักเรียนให้ความสนใจและเข้าใจดีขึ้น

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมเกมยิงเรือ เพื่อฝึกการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหา ฝึกให้ได้แสดงความเป็นผู้นำในการทำงานร่วมกับเพื่อน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการคิดแก้ปัญหา ความสำเร็จและความล้มเหลวในการทำงาน กิจกรรมนี้นักเรียนให้ความสนใจผู้ที่ได้รับหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดี มีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก และผู้นำกลุ่มสามารถเพิ่มเติมในเนื้อหาที่สมาชิกขาดตกบกพร่องเพื่อเพิ่มเติมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์และหลักการของกิจกรรม ได้

กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมวาดภาพพระเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ เพื่อเป็นการรู้จักแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อสร้างผลงานของส่วนรวม กิจกรรมนี้นักเรียนได้ร่วมมือกันวาดภาพตามเนื้อหาในแต่ละกัณฑ์ เขียนแสดงความคิดเห็นในจริยธรรม ของพระเวสสันดรด้านความรับผิดชอบ ในมุมมองของนักเรียน และนำเสนอผลงาน อธิบายภาพตามความคิดในมุมมองของกลุ่ม วิทยากรและผู้วิจัยได้เพิ่มเติมเกี่ยวกับความเสียสละส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม สามารถทำได้หลายวิธี นักเรียนให้ความสนใจดีและปฏิบัติตามได้

กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมการให้และการรับ เป็นการรู้จักและยอมรับตนเอง เพื่อให้ นักเรียนสามารถให้และรับการป้อนกลับซึ่งกันและกัน นักเรียนมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองรู้จัก และยอมรับตนเอง รวมทั้งกล้าเผชิญความจริงในสิ่งที่ควรแก้ไข ด้วยวิธีการเขียนข้อบกพร่องและ ข้อดีของเพื่อน อ่านให้เพื่อนฟัง แล้วรับฟังข้อบกพร่องและข้อดีของตนเองจากเพื่อน เปรียบเทียบ อารมณ์ความรู้สึกที่ได้รับข้อมูลว่ามีความรู้สึกที่เหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร ยอมรับข้อบกพร่อง ที่เพื่อนบอกได้หรือไม่ นักเรียนบางคนเมื่อรับฟังข้อบกพร่องของตนเองจากที่เพื่อนบอกก็จะมี อาการไม่พอใจอยู่บ้าง วิทยากรและผู้วิจัยได้อธิบายเพิ่มเติม และแนะนำวิธีการปฏิบัติตนให้ยอมรับ ความจริงนั้น นักเรียนเข้าใจและคิดที่จะปรับปรุงข้อบกพร่องนั้น

กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมวาดภาพประกอบนิทานชาดก เป็นการร่วมกันผลิตสื่อ คุณธรรมเพื่อประโยชน์ของสังคม เพื่อให้ นักเรียนได้ศึกษาข้อคิดคติธรรม จากนิทานชาดกอันเป็น ประโยชน์ในการผลิตสื่อคุณธรรม เพื่อประโยชน์ของสังคมร่วมกันสร้างสรรค์สื่อเผยแพร่ธรรมะ เกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม นักเรียนให้ความร่วมมือกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์ผลงาน และนำเสนอผลงานแสดงความคิดเห็นในด้านความรับผิดชอบ การทำงานเป็นทีมได้ดี โดยมี วิทยากรและผู้วิจัยคอยให้คำปรึกษาระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจและ สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ดียิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 9 กิจกรรมงานศิลปะเพื่อการสร้างสมาธิ เป็นกิจกรรมสร้างเสริมสมาธิ และคุณธรรมด้วยกิจกรรมศิลปะ ได้ฝึกสติ ฝึกความอดทน กิจกรรมนี้ให้นักเรียนฝึกเทคนิคพื้นฐาน ของการวาดเส้นให้ได้ขนาดต่างๆ เป็นวิธีการฝึกสมาธิและควบคุมอารมณ์ การทำกิจกรรมนักเรียน มีความพยายามฝึกวาดเส้นตามตัวอย่าง ภาพที่ได้ช่วงแรกจะดูไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เสมอกัน เมื่อวาดต่อไป ผลที่ได้ดูเป็นระเบียบ เรียบร้อยมากยิ่งขึ้นทำให้นักเรียนพึงพอใจในผลงานของ ตนเอง เมื่อนำผลงานของตนเองและเพื่อนมาเปรียบเทียบกัน ทำให้เห็นได้ว่าการมีสมาธิและมีความ อดทนนั้นส่งผลให้งานออกมามีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 10 กิจกรรมการบริหารจิต เป็นการฝึกสมาธิตามหลักสติปัฏฐาน เพื่อให้ นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญ เข้าใจความหมาย และประโยชน์ของการบริหารจิตตามหลักสติปัฏ ฐาน ได้ถูกต้อง และนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ โดยกิจกรรมนี้วิทยากรได้อธิบายการฝึกสมาธิตาม

หลักสติปัญญา ให้นักเรียนฟัง และฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ และทำใบงานทดสอบความเข้าใจ วัดผลหลังการฝึกปฏิบัติ แต่ละช่วง นำมาอธิบายสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนเพิ่มขึ้น พร้อมกันนั้นวิทยากรและผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมการฝึกปฏิบัติด้านความอดทน ความพยายามฝึก และผลที่ได้ นักเรียนมีความสงบเรียบร้อยมากขึ้น

หลังจากที่นักเรียนกลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างความรับผิดชอบ 10 กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า “ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกัน” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา สุริย์ ได้วิจัยเชิงทดลอง แบบกลุ่มเดียว เกี่ยวกับการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและความเชื่อมั่น ในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนแม่ลาน อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้นภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภา วิจิตรศิริ ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแคว “ศรกีฬาทิพย์” จังหวัดสระบุรี ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่าความรับผิดชอบของนักเรียน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับพรทิพย์ ศิริวงษ์ ได้สร้างแบบสังเกตจิตพิสัยด้านความรับผิดชอบวิชาคณิตศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งแบบสังเกตจิตพิสัยที่สร้างขึ้นเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมบ่งชี้จิตพิสัยของนักเรียนในรูปของสถานการณ์ โดยมีพฤติกรรมที่จะสังเกตด้านละ 10 สถานการณ์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าแบบสังเกตทั้ง 3 ด้าน มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยการตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญ มีความเที่ยงตรงเชิงสถานการณ์ด้านความสนใจ ความตั้งใจ มีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 และมีความเชื่อมั่น .9396, .8591, .8797

5. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยหลังการทดลอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม การที่นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุม จึงเป็นผลเนื่องมาจากการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม เพราะกลุ่มควบคุมไม่ได้รับฝึกกิจกรรม โดยให้เรียนรู้เองตามธรรมชาติ เมื่อทำแบบวัดความรับผิดชอบต่อตนเอง กลุ่มควบคุมจึงมีคะแนนค่อนข้างต่ำ ซึ่งต่างจากนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมจึงทำให้มีคะแนนค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองจึงมี

ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า “ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกัน” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภา วิจิตรศิริ ที่ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแคว “สรกิจพิทยา” จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีพัฒนาการความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง โดยค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งคะแนนความรับผิดชอบมีแนวโน้มจะสูงขึ้นตามลำดับ อาจเนื่องมาจากการทำกิจกรรมประกอบกับการบริหารจัดการ อย่างสม่ำเสมอ นั้น ส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาการไปในทางที่ดี มีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า กิจกรรมสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ ช่วยเสริมสร้างเสริมความรับผิดชอบของนักเรียนได้เป็นอย่างดี โดยกิจกรรมนี้สามารถนำไปใช้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในด้านต่างๆ ได้ และผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการเสริมสร้างเสริมความรับผิดชอบของนักเรียน ควรได้รับความร่วมมือจากทุกส่วนงานของโรงเรียน มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงแก้ไขทุกขั้นตอนที่เห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา

1.2 ก่อนจะนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ ครูผู้สอนควรศึกษาแผนการจัดกิจกรรมโดยละเอียด เพื่อที่จะปฏิบัติตามได้ถูกต้อง รวมทั้งมีการเตรียมสื่อประกอบการจัดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะส่งผลให้การจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ครูผู้สอนควรมีการปรับเวลาในแต่ละกิจกรรมเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในตัว เนื่องจากกิจกรรมในบางกิจกรรมต้องใช้เวลา

1.3 ควรมีการติดตามพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

1.4 ควรมีการกำกับติดตามนิเทศการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมีความสม่ำเสมอ ใช้ วิชาปฏิบัติและปฏิบัติให้ครบทุกคน ซึ่งจะทําให้กิจกรรมเสริมสร้างความรับผิดชอบของนักเรียน ได้ผลดียิ่งขึ้น

1.5 การเสริมสร้างความรับผิดชอบจะประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้น จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของความรับผิดชอบ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลการเสริมสร้างความรับผิดชอบตามแนวพุทธในด้านอื่น ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ คุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

2.2 ควรพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างความรับผิดชอบตามแนวพุทธไปบูรณาการกับการเรียนการสอน

เอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย :

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ . พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

1.2.1 หนังสือภาษาไทย

กรมวิชาการ. การศึกษาเกณฑ์ปกติของระดับพัฒนาการทางจริยธรรมและองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางจริยธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา. 2524.

กรมวิชาการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการวิเคราะห์สาระสำคัญ . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

กรมวิชาการ. คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.

กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์. แบบฝึกหัดการปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา, 2533.

กระทรวงศึกษาธิการ . รายงานการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2533. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2542.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2533.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. ชุดการสอนระดับประถมศึกษาในเอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอน. ระดับประถมศึกษา หน่วยที่ 15. กรุงเทพฯ: ป.สัมพันธ์พาณิชย์ 2525.

บุญเดือน ปั่นแสง ความรับผิดชอบ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. 2535.

ประดิษฐ์ อุปรมย์. พัฒนาการความรับผิดชอบของเด็ก. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2542.

วาริ ศิริเจริญ. การทดลองใช้ชุดการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนระยองวิทยาคม จังหวัดระยอง. กรมวิชาการ ปีที่ 1 ฉบับที่ 10, 2541.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อพุทธศตวรรษที่ 21 . กรุงเทพฯ : ธรรมสาร, 2544.

1.2.2 รายงานการวิจัย

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

ชนันทิพย์ จันทรโสภา. รายงานวิจัยเรื่อง การศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2550.

๑.๑.๓ หนังสือภาษาอังกฤษ :

Douglas Goerlitz. Will the Development and use of Political Cartoons and Editorials increase

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. กิจกรรมด้านการจัดหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา โดยเพิ่มกิจกรรมที่สำคัญด้านความรับผิดชอบ
- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปบูรณาการสำหรับการบริหารจัดการส่วนกิจกรรมผู้เรียนด้านการฝึกปฏิบัติกรรมฐาน
- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมคุณธรรมสำหรับการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ
- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมศิลปะ โ
- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปกำหนดตัวชี้วัดสำหรับการปฏิบัติตนใน

๒. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สถาบันศึกษานำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปประยุกต์ในการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ เช่น วิชาพระพุทธศาสนา วิชาศิลปะ เป็นต้น เพื่อปลูกฝังนักเรียนรุ่นใหม่มีความสอดคล้องกับสภาพที่ปรากฏจริงของสังคม
- สถาบันศึกษานำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรรายละเอียดของรายวิชาที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์ เพื่อความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

๓. กิจกรรมด้านการพัฒนาและส่งเสริม

- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายบริการฝึกอบรม นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม และหรือสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับเยาวชน บุคลากรของท้องถิ่น
- หน่วยงานส่วนท้องถิ่นส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชน บุคลากร เช่น ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการสร้างหรือมอบรางวัลให้กับบุคคลดีเด่นด้านคุณธรรมแห่งปี เป็นต้น

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางพุทธศาสนการพัฒนาความรับผิดชอบต่อผู้เรียน และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	ข้อที่ ๑ – ๒	ทำให้สามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางและกรอบของการดำเนินการวิจัยได้
๒. ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย	ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนและขอบเขตเนื้อหาของกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบที่มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียน	ข้อที่ ๑ – ๒	ทำให้สามารถวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย สร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน
๓. การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองการทำกิจกรรม	ทราบถึงผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน และทราบการเปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ	ข้อที่ ๑ – ๒	ทำให้เกิดแนวทางสำหรับการประยุกต์เครื่องมือในการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๔. ข้อเสนอแนะ อื่นๆ	ทราบถึงประเด็นปัญหาในการนำ กิจกรรมสร้างเสริมความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ ช่วยเสริมสร้างควมรับผิดชอบของ นักเรียน ไปใช้ และพัฒนากิจกรรมนี้ ให้สามารถนำไปใช้พัฒนาคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของนักเรียนในด้าน ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ข้อที่ ๑ – ๒	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะ ต่อหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ สถาบันการศึกษา ที่นำ ผลจากข้อเสนอแนะ ไปสู่การกำหนด นโยบาย วางแผน กำหนดหลักสูตรการ เรียนการสอนต่างๆ
๕. รายงานฉบับ สมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถ ตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทั้ง ๒ ข้อคือ ๑. เพื่อศึกษาผลการสร้างเสริม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้น ที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโส ธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒. เพื่อเปรียบเทียบผลการสร้าง เสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและ สังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการสอนตามแผนการ จัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับ แผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรม งานศิลปะ	ข้อ ๑ – ๒	ได้รายงานวิจัยที่มี คุณค่าสามารถตอบ วัตถุประสงค์ของการ วิจัย สามารถเป็น แนวทางในการนำผล การสร้างเสริมความ รับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมตามแนว พุทธ ไปประยุกต์ใช้ใน การกำหนดนโยบาย วางแผน กำหนด หลักสูตรการเรียนการ สอนต่างๆ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่อไป

แบบสอบวัดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบวัดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นเครื่องมือในการทำโครงการวิจัย เรื่อง “ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา”
2. แบบสอบวัดความรับผิดชอบนี้ มี 2 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน
 - ตอนที่ 2 แบบสอบวัดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. แบบสอบวัดฉบับนี้ ต้องการถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักเรียน ด้านความคิดเห็น พฤติกรรมและการปฏิบัติงานของนักเรียน ขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามนี้ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียน คำตอบของนักเรียนจะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อนักเรียนแต่อย่างใด คำถามแต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด คำตอบที่ดีที่สุด คือ คำตอบที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันของนักเรียนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ขอให้นักเรียนตอบให้ครบทุกข้อ

และขอขอบคุณในการให้ความร่วมมือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน

คำชี้แจงในการตอบ

ให้นักเรียนตอบคำถามโดยวิธีทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหน้าข้อความที่ต้องการตอบ โดยตอบตามความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุดและเติมคำหรือข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

1. สถานภาพ

- พระภิกษุ สามเณร

2. ปัจจุบันนักเรียนอาศัยอยู่กับ

- พระอาจารย์ พระภิกษุ เพื่อนพระภิกษุ เพื่อนสามเณร
 อื่น ๆ โปรดระบุความสัมพันธ์.....

3. สถานภาพของบิดามารดา

- อยู่ด้วยกัน หย่าร้าง บิดาถึงแก่กรรม มารดาถึงแก่กรรม

4. นักเรียนมีพี่น้องกี่คน รวมทั้งตัวนักเรียนด้วย

- 1 คน 2 คน 3 คน 4 คนขึ้นไป

5. อาชีพของบิดา

- เกษตรกร รับราชการ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย
 พนักงานรัฐวิสาหกิจ งานช่างฝีมือ อื่น ๆ ระบุ.....

6. อาชีพของมารดา

- เกษตรกร รับราชการ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย
 พนักงานรัฐวิสาหกิจ ไม่ได้ประกอบอาชีพ อื่น ๆ ระบุ.....

7. ระดับการศึกษาของบิดา

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 ปริญญาตรี
 อื่น ๆ ระบุ.....

8. ระดับการศึกษาของมารดา

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 ปริญญาตรี
 อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 แบบสอบวัดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระ
ปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

คำชี้แจงในการตอบ

แบบสอบวัดฉบับนี้ ต้องการถามความรู้ ความประพฤติกและการปฏิบัติงานของนักเรียน
ขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามนี้ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียน คำตอบของนักเรียน
จะไม่มีผลกระทบต่อนักเรียนแต่อย่างใด คำถามแต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด
คำตอบที่ดีที่สุด คือ คำตอบที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันของนักเรียนมากที่สุดเท่าที่จะ
เป็นไปได้

วิธีการตอบ

1. ให้นักเรียนพิจารณาข้อความแต่ละข้อ ว่าข้อความนั้นตรงกับตัวนักเรียนในระดับใด
แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ข้อความตรงกับความเป็นจริงของตัวนักเรียนมากที่สุด
2. ถ้านักเรียนขีดเครื่องหมายผิดช่องและต้องการแก้ไขคำตอบให้นักเรียนขีด
เครื่องหมาย = (เท่ากับ) ทับคำตอบเดิม แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ที่ช่องคำตอบที่ต้องการตอบใหม่

ตัวอย่าง

ข้อ	ข้อความ	จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ครึ่ง หนึ่ง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
0.	นักเรียนยินยอมให้เพื่อนต่อว่าโดยไม่โกรธเมื่อนักเรียนผิดสัญญา	✓	✓			

จากคำตอบ ข้อ 0 เมื่อนักเรียนขีดเครื่องหมาย = (เท่ากับ) ทับช่อง เป็นจริงมากที่สุด
แสดงว่านักเรียนต้องการแก้ไขคำตอบและนักเรียนต้องการตอบว่า นักเรียนรู้สึกพอใจในผลการ
เรียนของตนเองอยู่ในระดับเป็นจริงมาก

กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

ขอขอบคุณในความร่วมมือนี้อย่างยิ่ง

หลักเกณฑ์การให้คะแนน

ลักษณะของแบบสอบวัดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีข้อความที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบ โดยข้อความเชิงบวก หมายถึง ข้อความที่แสดงถึงลักษณะของการมีความรับผิดชอบ ส่วนข้อความเชิงลบ หมายถึง ข้อความที่แสดงถึงลักษณะของการไม่มีความรับผิดชอบ ซึ่งแบบสอบวัดความรับผิดชอบมีข้อความที่แสดงถึงข้อความเชิงบวกและข้อความเชิงลบ ดังนี้

แบบสอบวัดความรับผิดชอบ

มีทั้งหมด 40 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง จำนวน 20 ข้อ โดยแบ่งเป็น 1) ด้านภาระหน้าที่ของตนเอง 5 ข้อ 2) พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง 5 ข้อ 3) ระเบียบวินัยในตนเอง 5 ข้อ 4) พัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ 5 ข้อ 2. ความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวน 20 ข้อ โดยแบ่งเป็น 1) สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม 5 ข้อ 2) ความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 5 ข้อ 3) ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของสังคม 5 ข้อ 4) ความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์ 5 ข้อ

เกณฑ์การกำหนดคะแนน

แบบสอบวัดความรับผิดชอบมีเกณฑ์กำหนดการให้คะแนนในการตอบตัวเลือกต่าง ๆ ในแต่ละข้อความ โดยใช้วิธีกำหนดให้คะแนน 2 แบบ ดังนี้

ข้อความที่เป็นเชิงบวกให้คะแนน ดังนี้

จริงมากที่สุด ให้คะแนน 5 คะแนน

จริงมาก ให้คะแนน 4 คะแนน

จริงครึ่งหนึ่ง ให้คะแนน 3 คะแนน

จริงน้อย ให้คะแนน 2 คะแนน

จริงน้อยที่สุด ให้คะแนน 1 คะแนน

ข้อความที่เป็นเชิงลบให้คะแนน ดังนี้

จริงมากที่สุด ให้คะแนน 1 คะแนน

จริงมาก ให้คะแนน 2 คะแนน

จริงครึ่งหนึ่ง ให้คะแนน 3 คะแนน

จริงน้อย ให้คะแนน 4 คะแนน

จริงน้อยที่สุด ให้คะแนน 5 คะแนน

แบบวัดความรับผิดชอบมีจำนวนข้อแยกตามพฤติกรรมการมีความรับผิดชอบดังนี้

ลำดับที่	พฤติกรรม	ข้อที่
1.	ความรับผิดชอบต่อตนเอง	
1)	ด้านภาระหน้าที่ของตนเอง	1-5
2)	พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง	6-10
3)	ระเบียบวินัยในตนเอง	11-15
4)	พัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์	16-20
2.	ความรับผิดชอบต่อสังคม	
1)	สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม	21-25
2)	ความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	26-30
3)	ความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	31-35
4)	ความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์	36-40
รวมทั้งหมด 40 ข้อ		

แบบสอบวัดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ข้อ	ข้อความ	จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ครึ่ง หนึ่ง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
	1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง					
	1) ด้านภาระหน้าที่ของตนเอง					
1.	นักเรียนชอบซักเสื้อผ้าเอง โดยไม่ให้พ่อแม่ซักให้					
2.	นักเรียนทราบดีว่าการแปรงฟันก่อนนอนเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ แต่พอถึงเวลานักเรียนมักลืมทุกที					
3.	บางครั้งนักเรียนตั้งใจจะทำการบ้านหรือซักผ้า แต่พอถึงเวลาทำ นักเรียนมักจะผลัดไปทำเวลาอื่น					
4.	นักเรียนทำการบ้านที่ครูสั่ง เสร็จทันเวลาทุกครั้งแม้ว่าครูผู้สอนวิชานั้นจะไม่ตรวจสอบก็ตาม					
5.	เวลาจะออกไปเที่ยวนอกบ้าน นักเรียนมักจะบอกพ่อแม่หรือผู้ปกครองก่อนและจะกลับตรงเวลาที่บอกไว้					
	2) พัฒนาการด้านความรู้ความสามารถของตนเอง					
6.	วิชาไหนที่ไม่เข้าใจ นักเรียนจะพยายามทำความเข้าใจโดยการถามเพื่อนหรืออ่านบททวนจนเข้าใจ					
7.	ถ้าพบบทเรียนยาก ๆ นักเรียนจะอ่านบททวนและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจนกว่าจะเข้าใจ					
8.	เมื่อมีเวลาว่างที่โรงเรียน มักจะเอาการบ้านที่ครูสั่งขึ้นมาทำเสมอ					
9.	นักเรียนมีความตั้งใจเล่าเรียนและใฝ่หาความรู้					
10.	นักเรียนมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยละเอียดรอบคอบ					
	3) ระเบียบวินัยในตนเอง					
11.	เมื่อนัดกับเพื่อนนักเรียนไม่เคยผิดนัดเลย					
12.	เมื่อครูมอบหมายงานให้ทำแล้วครูไม่อยู่ในห้อง นักเรียนมักจะ					

ข้อ	ข้อความ	จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ครึ่ง หนึ่ง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
	คุยกับเพื่อนแล้วเก็บงานนั้นไว้ไปทำที่บ้าน					
13.	เมื่อวางแผนจะทำสิ่งใด นักเรียนมักจะทำตามแผนที่วางไว้ทุกครั้ง					
14.	นักเรียนมีความเอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ					
15.	นักเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อยและเหมาะสมกับกาลเทศะ					
	4) พัฒนาการด้านสุขภาพจิตและอารมณ์					
16.	นักเรียนยินยอมให้เพื่อนต่อว่าโดยไม่โกรธเมื่อนักเรียนผิดสัญญา					
17.	นักเรียนจะทำตามคำแนะนำของคนอื่นอย่างเต็มใจ ถ้าคำแนะนำนั้นมีเหตุผล					
18.	เมื่อตนเองมาโรงเรียนสาย นักเรียนจะรู้สึกไม่สบายใจ					
19.	นักเรียนรู้สึกว่าตนเองเป็นคนกระตือรือร้นในเรื่องการเรียน					
20.	เวลาทำสิ่งผิดพลาดลงไปนักเรียนจะยอมรับว่าตนเองผิดพลาดโดยไม่กลัวว่าจะถูกตำหนิ					
	2. ความรับผิดชอบต่อสังคม					
	1) สิทธิหน้าที่ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสังคม					
21.	เมื่อเห็นพ่อแม่หรือคนในครอบครัวทำงานนักเรียนจะต้องรีบอาสาช่วยทำงานทุกครั้ง					
22.	นักเรียนรู้สึกไม่สบายใจเมื่อเห็นเพื่อนทำผิดระเบียบของโรงเรียน					
23.	ถ้าพบว่าไม่มีชื่อของนักเรียนในใบแต่งตั้งเวรทำความสะอาดห้องเรียน จะบอกให้คุณครูทราบทันที					
24.	วันใดที่เป็นเวรทำความสะอาดห้องเรียน นักเรียนมักจะรีบไปโรงเรียนแต่เช้า					
25.	เมื่อนักเรียนเก็บของได้ แม้ว่าจะไม่มีใครเห็นก็จะนำส่งครูทุกครั้ง					
	2) ความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม					
26.	นักเรียนใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในหน้าที่ของตนเองและ					

ข้อ	ข้อความ	จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง ครึ่ง หนึ่ง	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด
	สังคม					
27.	นักเรียนมีความละเอียดรอบคอบในหน้าที่ของตนเองและสังคม					
28.	นักเรียนมีความเพียรพยายามในหน้าที่ของตนเองและสังคม					
29.	นักเรียนรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม					
30.	นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ต่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ					
	3) ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม					
31.	นักเรียนให้ความเคารพต่อกฎระเบียบและข้อบังคับของสังคม					
32.	นักเรียนสามารถปฏิบัติตนอยู่ในภาวะของความประพฤติดี สามเณร					
33.	นักเรียนช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม					
34.	นักเรียนให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการปฏิบัติตาม กฎระเบียบขององค์กร					
35.	นักเรียนช่วยเผยแพร่ประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของสังคม					
	4) ความเอื้อเฟื้อต่อสังคมด้านจิตและอารมณ์					
36.	เมื่อเห็นข้าวของเครื่องใช้ในห้องเรียนวางไว้เกะกะ นักเรียน เห็นแล้วจะต้องลงมือจัดให้เป็นระเบียบทุกครั้ง					
37.	เมื่อโรงเรียนมีงาน นักเรียนจะช่วยทำงานอย่างเต็มที่					
38.	นักเรียนให้ความร่วมมือเพื่อความสำเร็จขององค์กรด้วยความ เต็มใจ					
39.	นักเรียนช่วยเผยแพร่ประโยชน์ของการปฏิบัติตามหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา					
40.	นักเรียนพุดใจเพื่อนเมื่อเพื่อนถูกครุตำหนิ					

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

—

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	141.5833	458.6566	.3211	.9464
A2	142.2500	482.4957	-.0954	.9502
A3	142.3167	489.5601	-.2785	.9496
A4	141.5500	456.4543	.5344	.9440
A5	141.4500	451.6267	.5059	.9444
B6	141.3500	442.7095	.7139	.9425
B7	141.3500	448.9853	.7094	.9427
B8	141.5833	454.4152	.4496	.9449
B9	141.1833	448.9739	.6644	.9430
B10	141.3167	459.7325	.4848	.9443
C11	141.4500	456.5922	.4433	.9448
C12	141.8500	465.1922	.2552	.9464
C13	141.3833	444.0980	.7985	.9420
C14	141.2500	448.5991	.8512	.9421
C15	141.1500	450.0543	.6992	.9428
D16	141.6833	458.4911	.3613	.9457
D17	141.1500	448.8129	.6767	.9429
D18	141.2167	457.3739	.5698	.9438
D19	141.4833	440.5256	.8217	.9417

D20	141.5833	447.6911	.6194	.9433
E21	141.2167	459.1325	.5203	.9441
E22	141.2833	448.1325	.7430	.9425
E23	141.3500	457.6060	.4734	.9445
E24	141.2167	451.5463	.6428	.9432
E25	141.3833	450.3739	.7298	.9427
F26	141.1167	456.3739	.6718	.9433
F27	141.2500	458.8750	.6197	.9437
F28	141.0833	452.0014	.7825	.9426
F29	140.8500	457.3991	.6116	.9436
F30	141.0833	455.5187	.6745	.9432
F31	141.3000	462.5621	.3406	.9455
F32	141.2500	453.6336	.6663	.9432
F33	141.2833	458.2359	.5591	.9439
F34	141.4167	463.7256	.4645	.9445
F35	141.5500	464.4888	.4691	.9445
G36	141.4833	451.3876	.6647	.9431
G37	141.2833	456.2014	.5871	.9437
G38	141.2500	452.8060	.6896	.9430
G39	141.4167	461.7601	.4664	.9445
G40	141.4500	446.5233	.7928	.9422

-

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 40

Alpha = .9453

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

ทดสอบแบบวัดความรับผิดชอบก่อนการทดลองกิจกรรม

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

กิจกรรมที่ 1 การแนะนำตนเองด้วยภาพ

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

กิจกรรมที่ 1 การแนะนำตนเองด้วยภาพ

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

กิจกรรมที่ 1 การแนะนำตนเองด้วยภาพ

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

กิจกรรมที่ 2 หน้าที่ของฉัน

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

กิจกรรมที่ 2 หน้าทีของฉัน

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

ทดสอบแบบวัดความรับผิดชอบหลังการทดลองกิจกรรม

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

สิ้นสุดโครงการกิจกรรมการทดลองเครื่องมือ

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

สรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่	045/2552
ชื่อโครงการ	ผลของการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา
หัวหน้าโครงการ	นางอัญชลี โอ่งเจริญ อาจารย์พิเศษคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดโสธรวราราม โทรศัพท์ 080-1010955
ความเป็นมาและความสำคัญ	
<p>ในยุคโลกาภิวัตน์เป็นยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการด้านเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา แต่การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปอย่างมีคุณภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของประชากรส่วนใหญ่เป็นสำคัญ กล่าวคือ ประชากรต้องมีคุณภาพ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ความว่า “ประเทศชาติจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนแต่ละคน เป็นสำคัญ ” การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จากข้างต้น สอดคล้องกับ คำกล่าวของพระธรรมปิฎกที่ได้กล่าวว่า สังคมไทยในยุคปัจจุบัน กำลังก้าวเข้าสู่ภาวะเสื่อมโทรมอย่างน่าวิตกมีปัญหามากหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ต้นเหตุของปัญหาเหล่านี้เป็นผล มาจากปัญหาด้านจริยธรรม ได้แก่ การขาดระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา รวมทั้งการมีค่านิยมเชิงวัตถุนิยมยกย่องและปฏิบัติตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตก ที่เน้นการสร้างสรรคทางวัตถุที่หลังไหลเข้ามา ทำให้ค่านิยมทางด้านจิตใจซึ่งยึดความสุขจากความสงบ ความเพียงพอเริ่มจางหายไป จึงมุ่งแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ใช้และทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เกิดสภาวะขาดความสมดุล อันเป็นผลให้เกิดภัยธรรมชาติ มลภาวะและการขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย อนึ่งวัฒนธรรมความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในสังคมอย่างมาก พร้อมทั้งความเจริญของเทคโนโลยีทางด้านข่าวสารข้อมูลและการสื่อสาร ได้ถูกใช้ในการนำมากล่อมมนุษย์ ให้ผลิตเพลิน กลุ่มหลงอยู่ในความมัวเมาต่างๆ มากกว่าจะใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือพัฒนาตัวมนุษย์เอง</p>	

เนื่องจาก นักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี ซึ่งอยู่ในขั้น พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กเป็นขั้นสูงสุด สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือข้อมูลที่มีอยู่ได้ สามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และขั้นยึดหลักแห่งตน การพัฒนาพฤติกรรมในวัยนี้เป็ระยะ ค่อนข้างยาก เพราะเด็กจะใช้สติปัญญาหาเหตุผล เป็นระยะแสวงหาคำนิยมของตนเอง เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิต เมื่อเป็นผู้ใหญ่เด็กจะใช้สติปัญญาในการตัดสินใจ ธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ และยังจัดอยู่ในขั้นใช้ระเบียบแบบแผน หรือ กฎเกณฑ์ของสังคมเป็นเหตุในการตัดสินใจช่วงอายุ 13-18 ปี เป็นขั้นทำหน้าที่ของสังคม เด็กจะใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของสังคมมาเป็นเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติหน้าที่ตามคำนิยม กฎเกณฑ์กลุ่มและสังคมเพื่อเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือ สังคม เป็นวัยที่ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งเป็นปัจจัยที่อาจจะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่แสดงออกไปในทางไม่ถูกต้อง หรือไม่สมควรได้ง่ายถ้าสถานศึกษาไม่ใส่ใจหรือไม่ให้ความสำคัญ จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาสังคมในอนาคตได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอย่างถาวร จึงสนใจที่สร้างหลักสูตรการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อศึกษาผลการสร้างเสริม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบผลการสร้างเสริม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนและหลังการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า
จากวิจัยครั้งนี้ เป็นการทดลองใช้โปรแกรมการจัดกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งเป็นการทดลองกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ จำนวน 10 กิจกรรม กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยเปรียบเทียบผลของคะแนนแบบวัดความรับผิดชอบของนักเรียน

กลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองกลุ่มว่าเป็นอย่างไร และยังสามารถเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ผลวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้าน ความรับผิดชอบต่อตนเอง และด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน โดยหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับเพื่อนๆ และวิทยากรแล้วก็ทำให้ผู้วิจัยสามารถวัดและประเมินผลได้ทั้งจากแบบประเมิน และการสังเกตว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ ผ่านกิจกรรมที่ทางวิทยากรและผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น นักเรียนมีทักษะความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมอยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่าการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามนี้ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมกับประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี และมีประสิทธิภาพ

2. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับเพื่อนๆ และวิทยากรแล้วก็ทำให้ผู้วิจัยสามารถวัดและประเมินผลได้ทั้งจากแบบประเมิน และการสังเกตว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ ผ่านกิจกรรมที่ทางวิทยากรและผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น นักเรียนมีทักษะความรับผิดชอบต่อตนเองอยู่ในระดับมาก จึงสรุปได้ว่าการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวรารามนี้ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองกับประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

3. ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับเพื่อนๆ และวิทยากรแล้วก็ทำให้ผู้วิจัยสามารถวัดและประเมินผลได้ทั้งจากแบบประเมิน และการสังเกตว่า ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพุทธ ผ่านกิจกรรมที่ทางวิทยากรและผู้วิจัยกำหนดให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น นักเรียนมีทักษะความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับ

มาก จึงสรุปได้ว่า การสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัด โสธรวรารามนี้ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างความ รับผิดชอบต่อสังคมกับประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี และมีประสิทธิภาพ

4. เปรียบเทียบผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัด โสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ก่อนการ ทดลองกับหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยหลังการทดลอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความ รับผิดชอบ 10 กิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 แนะนำตนเองด้วยภาพ เป็นการสร้างสัมพันธภาพและการเปิดเผยตนเอง โดยการวาดภาพให้นักเรียนวาดรูปสัญลักษณ์ของตนเองตามจินตนาการของตน โดยจินตนาการว่า ตนเองมีลักษณะคล้ายคลึงกับวัตถุ สัตว์ พืชหรือสิ่งของและบรรยายความคล้ายคลึงของตนกับสิ่ง นั้น ๆ ให้เพื่อนในกลุ่มฟังถึงนิสัย ความรู้สึกความเป็นตัวตนของตนเอง ได้รับรู้ความรู้สึก ลักษณะ นิสัยของเพื่อนคนอื่นด้วย นักเรียนแต่ละคนมีความคิดและใช้สัญลักษณ์แทนตัวเอง อธิบายความรู้สึก และนิสัยของตัวเองได้ชัดเจนดี

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมหน้าที่ของฉัน เพื่อต้องการให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ได้ฝึกความกล้าแสดงออก ด้วยการแสดงความคิดเห็น และร่วมอภิปรายจากภาพที่วาดเกี่ยวกับหน้าที่ ของตนที่มีต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อโรงเรียน ต่อครู-อาจารย์ และต่อเพื่อน ตามที่ได้รับมอบหมาย ในกิจกรรมนี้นักเรียนสามารถวาดภาพหน้าที่ของตนเองที่มีต่อตนเองและครอบครัวแยกกันไม่ชัดเจน วิทยากร และผู้วิจัยได้อธิบายเพิ่มเติมให้ฟังว่าจะ ไรคือหน้าที่ต่อตนเองและอะไรคือหน้าที่ต่อ ครอบครัวทำให้นักเรียนมีความเข้าใจชัดเจนขึ้น

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมสร้างบ้าน เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมนี้เป็นการใช้วัสดุที่แจกให้สร้างเป็นบ้านขึ้นมา เป็นการทำกิจกรรมกลุ่มซึ่งจะทำให้นักเรียน ได้ร่วมมือ ช่วยเหลือกันทำงานได้แสดงความคิดเห็นและร่วมกันคิดแก้ปัญหา และอุปสรรค ที่เกิด ขณะทำกิจกรรม สามารถสร้างสรรค์ผลงาน ได้สำเร็จ ตามเวลาที่กำหนด และอภิปรายบทบาทหน้าที่ การทำกิจกรรมสร้างผลงานได้ดี วิทยากร และผู้วิจัยได้อธิบาย เพิ่มเติม และมีข้อเสนอแนะ ในการ ทำงานกลุ่มที่ก่อให้เกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมคนดีที่ฉันรู้จัก เพื่อให้นักเรียนรู้จักและกล้ารับผิดชอบต่อสิ่งที่ ผิดพลาด ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องเหมาะสม เรียนรู้ปัญหาของตนเองและผู้อื่น ทำให้เข้าใจตัวเองได้ดีขึ้น กิจกรรมนี้นักเรียนได้ร่วมกันเสนอชื่อคนดีที่ตนเองรู้จักวาดภาพส่วนที่เกี่ยวข้องกันบุคคลนั้นในด้าน การปฏิบัติตนว่าคืออะไรแล้วผู้นำกลุ่มอธิบายถึงการปฏิบัติตนที่ดีเหมาะสมในการอยู่ร่วมกันใน

สังคมในแต่ละกลุ่มเลือกคนดีที่มีการปฏิบัติตนเป็นคนดีที่คล้ายๆกัน วิทยากรและผู้วิจัยได้แนะนำถึงวิธีการปฏิบัติตนเป็นคนดีนั้นมีหลายวิธีและสามารถปฏิบัติได้หลายวิธีในเวลาเดียวกัน นักเรียนให้ความสนใจและเข้าใจดีขึ้น

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมเกมยิงเรือ เพื่อฝึกการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหา ฝึกให้ได้แสดงความเป็นผู้นำในการทำงานร่วมกับเพื่อนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการคิดแก้ปัญหา ความสำเร็จและความล้มเหลวในการทำงาน กิจกรรมนี้นักเรียนให้ความสนใจดีผู้ที่ได้รับหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดี มีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก และผู้นำกลุ่มสามารถเพิ่มเติมในเนื้อหาที่สมาชิกขาดตกบกพร่องเพื่อเติมเต็มให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์และหลักการของกิจกรรม ได้

กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมวาดภาพพระเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ เพื่อเป็นการรู้จักแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อสร้างผลงานของส่วนรวม กิจกรรมนี้นักเรียนได้ร่วมมือกันวาดภาพตามเนื้อหาในแต่ละกัณฑ์ เขียนแสดงความคิดเห็นในจริยธรรม ของพระเวสสันดรด้านความรับผิดชอบต่อในมุมมองของนักเรียน และนำเสนอผลงาน อธิบายภาพตามความคิดในมุมมองของกลุ่ม วิทยากรและผู้วิจัยได้เพิ่มเติมเกี่ยวกับความเสียสละส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม สามารถทำได้หลายวิธี นักเรียนให้ความสนใจดีและปฏิบัติตามได้

กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมการให้และการรับ เป็นการรู้จักและยอมรับตนเอง เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถให้และรับการป้อนกลับซึ่งกันและกัน นักเรียนมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองรู้จักและยอมรับตนเอง รวมทั้งกล้าเผชิญความจริงในสิ่งที่ควรแก้ไข ด้วยวิธีการเขียนข้อบกพร่องและข้อดีของเพื่อน อ่านให้เพื่อนฟัง แล้วรับฟังข้อบกพร่องและข้อดีของตนเองจากเพื่อน เปรียบเทียบอารมณ์ความรู้สึกที่ได้รับข้อมูลว่ามีความรู้สึกที่เหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร ยอมรับข้อบกพร่องที่เพื่อนบอกได้หรือไม่ นักเรียนบางคนเมื่อรับฟังข้อบกพร่องของตนเองจากที่เพื่อนบอกก็จะมีอาการไม่พอใจอยู่บ้าง วิทยากรและผู้วิจัยได้อธิบายเพิ่มเติม และแนะนำวิธีการปฏิบัติตนให้ยอมรับความจริงนั้น นักเรียนเข้าใจและคิดที่จะปรับปรุงข้อบกพร่องนั้น

กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมวาดภาพประกอบนิทานชาดก เป็นการร่วมกันผลิตสื่อคุณธรรมเพื่อประโยชน์ของสังคม เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาข้อคิดคติธรรม จากนิทานชาดกอันเป็นประโยชน์ในการผลิตสื่อคุณธรรม เพื่อประโยชน์ของสังคมร่วมกันสร้างสรรค์สื่อเผยแพร่ธรรมะ เกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม นักเรียนให้ความร่วมมือกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์ผลงานและนำเสนอผลงานแสดงความคิดเห็นในด้านความรับผิดชอบต่อการทำงานเป็นทีมได้ดี โดยมีวิทยากรและผู้วิจัยคอยให้คำปรึกษาระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจและสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ดียิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 9 กิจกรรมงานศิลปะเพื่อการสร้างสมาธิ เป็นกิจกรรมสร้างเสริมสมาธิและ

คุณธรรมด้วยกิจกรรมศิลปะ ได้ฝึกสติ ฝึกความอดทน กิจกรรมนี้ให้นักเรียนฝึกเทคนิคพื้นฐานของการวาดเส้นให้ได้ขนาดต่างๆ เป็นวิธีการฝึกสมาธิและควบคุมอารมณ์ การทำกิจกรรมนักเรียนมีความพยายามฝึกวาดเส้นตามตัวอย่าง ภาพที่ได้ช่วงแรกจะดูไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เสมอกัน เมื่อวาดต่อไป ผลที่ได้ดูเป็นระเบียบ เรียบร้อยมากยิ่งขึ้นทำให้นักเรียนพึงพอใจในผลงานของตนเอง เมื่อนำผลงานของตนเองและเพื่อนมาเปรียบเทียบกัน ทำให้เห็นได้ว่าการมีสมาธิและมีความอดทนนั้นส่งผลให้งานออกมามีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ 10 กิจกรรมการบริหารจิต เป็นการฝึกสมาธิตามหลักสติปัฏฐาน เพื่อให้ นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญ เข้าใจความหมาย และประโยชน์ของการบริหารจิตตามหลักสติปัฏฐาน ได้ถูกต้อง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยกิจกรรมนี้วิทยากรได้อธิบายการฝึกสมาธิตามหลักสติปัฏฐาน ให้นักเรียนฟัง และฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ และทำใบงานทดสอบความเข้าใจ วัดผลหลังการฝึกปฏิบัติ แต่ละช่วง นำมาอธิบายสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนเพิ่มขึ้น พร้อมกันนั้นวิทยากรและผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมกรรมการฝึกปฏิบัติด้านความอดทน ความพยายามฝึกและผลที่ได้ นักเรียนมีความสงบเรียบร้อยมากขึ้น

หลัง ได้จากที่นักเรียนกลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างความรับผิดชอบ 10 กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า “ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกัน” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา สุริย์ ได้วิจัยเชิงทดลอง แบบกลุ่มเดียว เกี่ยวกับการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และความเชื่อมั่น ในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนแม่ลาน อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบ และความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้นภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภา วิจิตรศิริ ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแคว “สรกิจพิทยา” จังหวัดสระบุรี ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่าความรับผิดชอบของนักเรียน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับพรทิพย์ ศิระวงษ์ ได้สร้างแบบสังเกตจิตพิสัยด้านความรับผิดชอบวิชาคณิตศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งแบบสังเกตจิตพิสัยที่สร้างขึ้นเป็นแบบสังเกตพฤติกรรมบ่งชี้จิตพิสัยของนักเรียนในรูปของสถานการณ์ โดยมีพฤติกรรมที่จะสังเกตด้านละ 10 สถานการณ์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าแบบสังเกตทั้ง 3 ด้าน มีความ

เที่ยงตรงเชิงโครงสร้างโดยการตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญ มีความเที่ยงตรงเชิงสถานการณ์ด้านความสนใจ ความตั้งใจ มีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ด้านความรับผิดชอบ มีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 และมีความเชื่อมั่น .9396,.8591,.8797

5. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยหลังการทดลอง พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม การที่นักเรียนกลุ่มทดลองมีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุม จึงเป็นผลเนื่องมาจากการฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม เพราะกลุ่มควบคุมไม่ได้รับฝึกกิจกรรม โดยให้เรียนรู้เองตามธรรมชาติ เมื่อทำการแบบวัดความรับผิดชอบต่อตนเอง กลุ่มควบคุมจึงคะแนนค่อนข้างต่ำ ซึ่งต่างจากนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมจึงทำให้มีคะแนนค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองจึงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า “ผลการสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบฝึกกรรมฐานกับแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมงานศิลปะ ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกัน” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภา วิจิตรศิริ ซึ่งได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแคว “สรงกิจพิทยา” จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีพัฒนาการความรับผิดชอบต่อตนเองเพิ่มขึ้นสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. เปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามแนวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับค่าความคงทนของการทดลอง โดยค่าความคงทนของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองมีแนวโน้มจะสูงขึ้นตามลำดับ อาจเนื่องมาจากการทำกิจกรรมประกอบกับการบริหารจัดการ อย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาการไปในทางที่ดี มีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. กิจกรรมด้านการจัดหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา โดยเพิ่มกิจกรรมที่สำคัญด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง

- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปบูรณาการสำหรับการบริหารจัดการส่วนกิจกรรมผู้เรียนด้านการฝึกปฏิบัติการพื้นฐาน

- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมคุณธรรมสำหรับการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ

- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมศิลปะ โ

- โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปกำหนดตัวชี้วัดสำหรับการปฏิบัติตนใน

๒. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สถาบันศึกษานำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปประยุกต์ในการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ เช่น วิชาพระพุทธศาสนา วิชาศิลปะ เป็นต้น เพื่อปลูกฝังนักเรียนรุ่นใหม่มีความสอดคล้องกับสภาพที่ปรากฏจริงของสังคม

- สถาบันศึกษานำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรรายละเอียดของรายวิชาที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์ เพื่อความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

๓. กิจกรรมด้านการพัฒนาและส่งเสริม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายบริการฝึกอบรม นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม และหรือสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับเยาวชน บุคลากรของสถานศึกษา

การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต <http://www.mcu.ac.th>

ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสิ่งพิมพ์อยู่ในระหว่างดำเนิน

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย) นางอัญชลี โอ่งเจริญ
(ภาษาอังกฤษ) Mrs.Unchalee Ongjarean

ปัจจุบัน

ครู โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ 3 ชนะสงสารวิทยา
เป็นอาจารย์พิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดโสธรวรารามจังหวัดฉะเชิงเทรา ถ.ศรีโสธร ต.หน้าเมือง อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา 24000
038-820916, มือถือ 08-0101-0955 e-mail : u.alee@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

ครุศาสตรบัณฑิต สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา จากสถาบันราชภัฏฉะเชิงเทรา
พ.ศ. 2541
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏราช
นครินทร์ พ.ศ. 2550

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย) นายภูริทัต ศรีอร่าม
(ภาษาอังกฤษ) Mr.Phurithat Sri-aram

ปัจจุบัน

เป็นอาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนวัดโสธร
วรารามจังหวัดฉะเชิงเทรา ถ.ศรีโสธร ต.หน้าเมือง อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา 24000
โทรศัพท์/โทรสาร 038-820916, 038-821119 มือถือ 08-1551-3916
E-mail : phurithat2007@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ๓ ประโยค สำนักเรียนวัดโสธรวราราม พ.ศ. 2537
พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาปรัชญา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2543
ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา จากมหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2547